

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ОПШТИНА НОВИ ГРАД
СКУПШТИНА ОПШТИНЕ

Број: 02-022-153/21

Датум: 02.07.2021. године

На основу члана 39. Закона о локалној самоуправи („Службени гласник Републике Српске“, број 97/16 и 36/19), члана 52. Статута општине Нови Град („Службени гласник општине Нови Град“, број 2/17) и члана 121. став 1. Пословника о раду Скупштине општине Нови Град („Службени гласник општине Нови Град“, број 4/17 и 11/17), Скупштина општине Нови Град, на 7. редовној сједници, одржаној 02.07.2021. године, донијела је

ЗАКЉУЧАК

1. Усваја се Извјештај о средњорочној евалуацији Стратегије интегрисаног развоја општине Нови Град за период евалуације 2017. – 2021. године.
2. Извјештај из тачке 1 , у прилогу, чини саставни дио овог закључка.
3. Овај Закључак ступа на снагу наредног дана од дана објављивања у „Службеном гласнику општине Нови Град“.

ПРЕДСЈЕДНИК
СКУПШТИНЕ ОПШТИНЕ
Зоран Кукавица, дипл.економ.

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
ОПШТИНА НОВИ ГРАД
НАЧЕЛНИК ОПШТИНЕ**

Петра Кочића бр. 2, 79220 Нови Град • телефон: +387 52 720 900 • факс: +387 52 720 901

**ИЗВЈЕШТАЈ О СРЕДЊОРОЧНОЈ ЕВАЛУАЦИЈИ
СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ОПШТИНЕ НОВИ ГРАД
ЗА ПЕРИОД ЕВАЛУАЦИЈЕ ОД 2017.-2021. ГОДИНЕ**

Предлагач: Начелник општине

Обрађивач: Одсјек за управљање развојем

Нови Град, јуни, 2021.г.

САДРЖАЈ:

1. УВОД	2
2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉЕВИ ЕВАЛУАЦИЈЕ	3
3. ИЗВРШНИ САЖЕТАК	4
3.1. Главни налази евалуације.....	4
4. КОНТЕКСТ ЕВАЛУАЦИЈЕ	7
4.1. Сажете информације о Стратегији развоја Општине Нови Град – циљеви, позадина и provedбени механизми	9
5. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП.....	11
5.1. Преглед релевантне документације.....	12
6. НАЛАЗИ ЕВАЛУАЦИЈЕ	13
6.1. Релевантност	13
6.2. Ефикасност	18
6.3. Ефективност	23
6.3.1. Процјена постигнућа у испуњењу секторских циљева економског развоја	23
6.3.2. Процјена постигнућа у испуњењу секторских циљева друштвеног развоја	28
6.3.3. Процјена постигнућа у испуњењу секторских циљева у сектору заштите животне средине	32
6.4. Утицај	38
6.5. Одрживост	42
6.6. Институционални и организациони капацитети.....	43
6.6.1. Процјена постојећих институционалних и организационих капацитета	43
6.6.2. Одрживост систематичног приступа управљању развојем	44
7. СУМАРНИ ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕВИЗИЈУ.....	47
8. ПРИЛОЗИ.....	53

1. УВОД

Стратегија развоја Општине Нови Град за период 2017-2026. године (у даљем тексту: Стратегија) је кључни стратешко-плански документ који треба подстицати и усмјеравати будући раст и развој општине Нови Град. Стратегија у најширем смислу обухвата економски и друштвени развој, кроз кориштење и апсорпцију расположивих природних ресурса, а при томе водећи рачуна о аспекту заштите животне средине. Стратегија обухвата економски и друштвени аспект, али и аспект животне средине. Израђена је као оквир за дефинисање заједничких циљева, подстицања локалних снага, али и као одговор на изазове будућег развоја општине Нови Град и свеукупног живота у њој. Стратегија је израђена у оквиру Пројекта интегрисаног локалног развоја (ЛИР), којег је примарно финансирала Европска унија (ЕУ), а суфинансирао и проводио Развојни програм Уједињених нација у БиХ (УНДП БиХ). Током 2016. године формиран су Општински развојни тим и Партнерство за развој општине Нови Град. Процес израде Стратегије је оперативно водио Општински развојни тим, а у самом процесу створени су механизми за снажно учешће свих заинтересованих страна, доминантно кроз рад Партнерске групе као консултативног тијела којег су чинили представници јавног, приватног и невладиног сектора. Стратегија је усклађена са стратегијама и политикама на вишим нивоима власти.

Стратегија је документ од великог значаја који одлучујуће усмјерава укупан развој, дефинише развојне приоритете и доноси смјернице за постизање развоја општине Нови Град у свим аспектима: економском, административном, социјалном, просторном и еколошком.

Стратегија је усвојена на 6. редовној сједници Скупштине општине одржаној дана 28.03.2017. године (Службени Гласник Општине Нови Град број 4/17), те дефинише стратешке циљеве и стратешке фокусе за дугорочни период од 10 година, док секторски развојни планови (Економски развој, Друштвени развој и Заштита животне средине) дефинишу секторске циљеве, резултате, програме, пројекте и мјере за период од пет година.

Закључком Скупштине општине Нови Град од 10.09.2020.године, број: 02-022-86/20, приступило се процесу ревизије Стратегије, у смислу израде Извјештаја о средњорочној евалуацији Стратегије развоја општине Нови Град за период евалуације од 2017.-2021.године и израде Ревидиране стратегије развоја општине Нови Град за период од 2021.-2026.године.

У складу са тачком III Одлуке о покретању процеса ревизије Стратегије развоја општине Нови Град за период 2017-2026. године, Начелник општине је дана 18.05.2021. године именовао Општински развојни тим, који је израдио „Извјештај о средњорочној евалуацији Стратегије развоја општине Нови Град за период евалуације од 2017-2021.године“, у сљедећем саставу:

1. Весна Ђукановић, шеф Одсјека за управљање развојем, координатор;
2. Мирослава Пашић, начелник Одјељења за привреду и пољопривреду, (координатор секторске групе: економски развој), члан;
3. Јована Војновић, начелник Одјељења за друштвене дјелатности, (координатор секторске групе: друштвени развој), члан;
4. Данка Граонић, начелник Одјељења за просторно уређење и стамбено-комуналне послове, (координатор секторске групе: заштита животне средине), члан;
5. Далибор Личина, начелник Одјељења за буџет и финансије, члан;
6. Вања Вујановић-Бојић, самостални стручни сарадник за односе с јавношћу у Кабинету начелника, члан;
7. Марио Црнковић, Представник НВО сектора;
8. Јована Дрљача, одборник;
9. Дамир Шивић, одборник;
10. Андреа Крпић Вујановић, замјеник директора предузећа „New Sanatron“, доо
11. Дарко Вујановић, директор ПЗ „Агронова“,
12. Мира Лазић, директор предузећа „Сана Елвис“, доо
13. Игор Цветојевић, директор предузећа „Електроспин“, доо.

2. ПРЕДМЕТ И ЦИЉЕВИ ЕВАЛУАЦИЈЕ

Старегијом је предвиђено контролно вредновање имплементације стратегије развоја са истеком петогодишњег периода (2021), а финално вредновање са истеком периода имплементације стратегије (2026). Уз контролно вредновање извршиће се и редефинисање секторских развојних планова и евентуална провјера даљње валидности стратешких циљева, док ће финално вредновање послужити и као подлога за нови циклус стратешког планирања.

У складу с тим, Закључком Скупштине општине Нови Град од 10.09.2020.године, број: 02-022-86/20, приступило се процесу ревизије Стратегије, у смислу израде Извјештаја о средњорочној евалуацији Стратегије развоја општине Нови Град за период евалуације од 2017.-2021.године и израде Ревидиране стратегије развоја општине Нови Град за период од 2021.-2026.године.

Специфични циљеви средњорочне евалуације су:

- процијенити **релевантност** односно усклађеност одабраних циљева с утврђеним проблемима;
- утврдити колико се **ефикасно** користе ресурси и финансијска средства, те да ли се користе у складу с циљевима и акционим плановима стратегије развоја;
- **ефективност** - процијенити колики је напредак постигнут у остварењу одабраних циљева, као посљедица интервенције, те да ли је било нежељених промјена и непредвиђених посљедица;
- **утицај** - анализирати обим промјена и посљедица развојне интервенције, те усклађеност ефеката са потребама циљних група;
- анализирати **одрживост** промјена и ефеката, те квалитету и прикладност **система управљања развојем**, те ефективност система праћења provedбе Стратегије развоја.

Користи евалуације Стратегије су:

- унапређење развојног планирања и квалитета Стратегије развоја општине Нови Град;
- ефикаснија расподела финансијских средстава;
- прецизније утврђивање квалитетних, мјерљивих и реалних приоритета и мјера;
- утврђивање како предвиђених, тако и непредвиђених позитивних и негативних учинака имплементације Стратегије.

На основу извршене анализе и процјене, евалуацијом се:

- идентификују успјешне активности и приступи, те препреке и потешкоће у реализацији Стратегије развоја;
- формулишу препоруке и начини за превладавање идентификованих потешкоћа и
- формулишу препоруке за „Ревидирану стратегију развоја општине Нови Град за период 2021-2026.године“.

3. ИЗВРШНИ САЖЕТАК

Системско праћење и вредновање (мониторинг и евалуација) реализације Стратегије омогућава мјерење остварења постављених циљева, те предузимање правовремених мјера у циљу евентуалних корекција.

У току реализације Стратегије потребно је провести средњорочну евалуацију како би се кључним актерима пружиле информације о тренутном статусу реализације Стратегије, те предузеле правовремене мјере за уклањање или ублажавање идентификованих потешкоћа у њеној реализацији, али и осигурале квалитетне улазне информације за документ Ревидиране стратегије развоја општине Нови Град за период од 2021.-2026.године.

Процес евалуације је извршен у периоду од 18.05.-08.06.2021.године, а заснивао се на анализи проведеној на сету евалуацијских питања груписаних у шест тема као кључних критерија евалуације: релевантност, ефективност, ефикасност, утицај, одрживост и систем за управљање развојем. У наставку су сумирани кључни налази евалуације.

3.1. Главни налази евалуације

Релевантност

Развојни пројекти реализовани на подручју општине Нови Град у протеклилом периоду били су у складу са дефинисаним стратешким фокусима. Првобитно евидентирани проблеми и потребе су и даље актуелни у локалној заједници, тако да су стратешке интервенције из Стратегије које нису реализоване у протеклом периоду и даље релеватне и потребно их је размотрити у ревизији Стратегије. Услед **промијењених околности у ужем и ширем окружењу**, препорука евалуације је да се за предстојећи стратешки период изврши прилагођавање стратешких фокуса узимајући у обзир сљедеће: промјене у демографским подацима, проблем повећаног броја миграната на ентитетској граници, уложити додатне напоре за осмишљавање пројеката за сарадњу са дијаспором, уложити напоре за развој и јачање Парка природе „Уна“ уз ургентно обезбјеђивање заштите животне средине на критичним локалитетима и забрану бетонирања и узурпирања обала ријеке Уне, те наставак активности на спречавању одлагања нуклеарног отпада на Трговској Гори. Такође, потребно је ускладити циљеве и развојне пројекте Општине са стратешким циљевима виших нивоа власти, трендовима Европске уније и глобалним политикама, попут УН-ове Развојне агенде 2030 (Циљева одрживог развоја). Такође, потребно је више радити на јачању систематског и интердисциплинарног приступа при обезбјеђивању средстава из екстерних извора финансирања. За вођење предстојећег процеса стратешког планирања Општина Нови Град треба да изврши ревизију постојеће Стратегије за преостали стратешки период 2021.-2026. године. У методолошком смислу, процес израде и структура документа Стратегије ослањала би се на Нацрт закона о стратешком планирању и управљању развојем у Републици Српској, којег је Народна скупштина Републике Српске прихватила 27.04.2021.године, те на МиПро методологију за израду стратегија локалног развоја (препоручена од стране Владе Републике Српске и Савеза општина и градова Републике Српске).

Ефикасност

Укупан проценат реализације **потпуно реализованих пројеката износи 27%** (28 пројеката од укупно планирана 103). **Дјелимично реализованих (пројекти у току) је 39%** (40 пројеката од укупно планирана 103). Највећи број потпуно реализованих пројеката (у односу на укупан број планираних пројеката) је у сектору друштвеног развоја -17 пројеката или 16,5%, затим у сектору заштите животне средине – 6 пројеката или 5,8%, потом у сектору економског развоја – 5 пројеката или 4,8% свих планираних пројеката. Ако узмемо у обзир и дјелимично реализоване пројекте (40 пројеката), **укупан проценат реализације стратегије износи 66%** (68 потпуно и дјелимично реализованих пројеката). Највећи број потпуно и дјелимично реализованих пројеката је у сектору друштвеног развоја (31 пројекат или 30,1% свих планираних пројеката), затим у сектору економског развоја (24 пројекта или 23,2% свих планираних пројеката), потом у сектору заштите животне средине (13 пројеката или 12,6% свих планираних пројеката). **Највећи проценат реализације планираних пројеката** (потпуно и дјелимично

реализовани) **је у сектору економског развоја** (24 пројекта или 70% планираних пројеката у економском сектору), **затим у сектору друштвеног развоја** (31 пројекат или 66% планираних пројеката у друштвеном сектору), **потом у сектору заштите животне средине** (13 пројеката или 59% планираних пројеката у сектору заштите животне средине). Подаци указују на чињеницу да је број планираних пројеката био преамбициозан, јер реализација 35 пројеката није ни започела (пролонгирани и отказани пројекти), углавном због недостатка финансијских средстава. Са друге стране, реализовано је 30 пројеката који нису били уврштени у планове имплементације, а који доприносе реализацији стратешких циљева, што говори о **потреби реалнијег планирања, боље координације између организационих јединица које су одговорне за праћење и реализацију стратешких и других пројеката, те досљедне примјене ППВИ процедура**¹.

Укупна финансијска реализација је 78% (од планираних 19.703.798,18 КМ реализовано је 15.335.523,80 КМ). У структури уложених средстава, буџетска средства чине 33%, а екстерни извори 67%. Врло висок степен реализације финансирања буџетским средствима (за 24% више у односу на планиране износе из Буџета), те средњи проценат реализованих средстава из екстерних извора (66% од планираних средстава из екстерних извора) указују на то да је у наредном периоду потребно **реалније планирање и реалнија процјена сопствених капацитета. Знатно више средства из буџета је реализовано у сектору друштвеног развоја (за инфраструктурне пројекте) и у сектору заштите животне средине (за пројекте одбране од полова). Такође, из анализираних података је видљиво да је потребно активније радити на јачању систематског и интердисциплинарног приступа при обезбјеђивању донаторских средстава, с обзиром да су ова средства остварена у износу знатно нижем од очекиваног.** Проматрајући реализацију финансирања према секторима, уочавамо да је **највећи степен реализације остварен код сектора економског развоја (98%),** степен реализованих средстава у сектору друштвеног развоја износи 92% и у сектору заштите животне средине 77%.

Ефективност

На основу расположивих података о ефектима развојних пројеката **од укупно 11 секторских циљева, 2 циља су остварена, 8 је дјелимично остварено, а 1 није остварен.** Од очекиваних 30 исхода, 13 је остварено, 8 није остварено, а за 9 исхода нису успостављени механизми праћења и мјерења. **У наредном периоду потребно је успоставити механизме праћења за све индикаторе или дефинисати друге релевантне и мјерљиве индикаторе за оне индикаторе који се не могу мјерити.**

Генерална препорука за ревизију Стратегије је да се у секторске планове укључе пројекти који ће заиста доприносити секторским циљевима и њиховим очекиваним исходима. Приликом разматрања постојећих или увођења нових пројеката и мјера, **неопходно је обезбједити њихову логичку повезаност (кохерентност) са секторским исходима,** те осигурати да више пројеката синергијски утиче на остварење секторског исхода. У предстојећем процесу стратешког планирања, треба **анализирати оправданост пролонгираних пројеката,** посебно у областима: изградња туристичке инфраструктуре и супраструктуре, изградња канализационе мреже и унапређење капацитета за збрињавање отпадних вода, управљање отпадом и рециклажа, те унапређење подршке, инфраструктуре и услуга за дјецу и младе.

Утицај

На основу расположивих података о макро индикаторима и другим развојним показатељима, закључује се да је, у досадашњем периоду **остварен дјелимичан (средњи) утицај досадашње имплементације Стратегије на локалну и ширу заједницу,** те је у наредном периоду потребно уложити значајније напоре за даљи раст и развој. Највећи позитиван помак биљежи се у сектору друштвеног развоја, и то код унапређења путне и водоводне инфраструктуре и јавних услуга, нарочито у услугама водоснабдијевања, унапређењу капацитета локалне управе и унапређењу подршке за социјално угрожене категорије становништва. **Имплементација Стратегије у сектору економског развоја није имала већи значај,** јер су негативни демографски трендови условили стагнацију привредне активности. Кад је друштвени развој у питању, евидентно је да је и даље велик број становника у стању

¹ Правилник о планирању, праћењу и вредновању годишњег рада Општинске управе и извјештавању (Службени Гласник Општине Нови Град 11/18)

социјалне потребе, а процес депопулације и демографског старења има утицај на све сфере друштвеног живота: здравство, школство, пензионисаност, спорт, култура и др., те је због тога **имплементација Стратегије у сектору друштвеног развоја имала дјелимични утицај**. Када је сектор заштите животне средине у питању, **имплементација Стратегије је имала значајан утицај у области енергетске ефикасности и унапређењу система заштите од елементарних непогода, док у области заштите водотокова, управљања отпадом и заштите земљишта Стратегија није имала значаја**.

За наредни период, у методолошком смислу треба унаприједити индикаторе (оčekиване исходе) стратешких циљева и увести системе за редовно прикупљање података, те уложити додатне напоре и предвидјети нове мјере/пројекте, како би се остварио већи утицај Стратегије на све циљне групе.

Одрживост

Процјењује се да је институционална, политичка, финансијска и еколошка одрживост у већини пројеката на задовољавајућем нивоу. У наредном периоду препоручује се повести рачуна о свим аспектима одрживости пројеката, а нарочито наставити рад на јачању капацитета за управљање локалним развојем, осмислити пројекте за подстицајно окружење да би се успорило иселјавање становништва, активније укључити релевантне социоекономске актере у имплементацију стратешких интервенција, успоставити системе за реално финансијско планирање, у складу са буџетским могућностима и трендовима у наметању средстава из екстерних извора. Такође, **потребно је да стратешко и пројектно размишљање у потпуности заживи код свих носиоца имплементације** појединих стратешких пројеката, као и **доследна примјена ППВИ процедура и одредби Закона о стратешком планирању и управљању развојем у Републици Српској** (који је тренутно прихваћен у Нацрту), према којима Стратегија представља основ за израду Документа оквирног буџета, Плана капиталних инвестиција, те Годишњег плана рада Начелника општине и Општинске управе.

Систем за управљање развојем -институционални капацитети

Јединица за управљање развојем позиционирана је у Одсјеку за управљање развојем. Кроз рад Одсјека и других носиоца имплементације стратешких пројеката, **систематски приступ стратешком планирању и имплементацији Стратегије у доброј мјери је заживио у пракси** Општинске управе. С циљем успостављања системског приступа управљању развојем неопходно је размотрити сљедеће препоруке: **извршити попуњавање упражњених позиција унутар Одсјека за управљање развојем, досљедно примјењивати ППВИ процедуре, унаприједити комуникацију и улогу Партнерске групе у свим процесима управљања развојем, одржавати и унапређивати координацију послова на имплементацији Стратегије између организационих јединица у Општинској управи и носиоца имплементације, јачати међусобни дијалог и канале комуникације са екстерним актерима, јачати капацитете представника локалне управе и екстерних актера за промоцију, лобирање, заговарање, писање пројеката у складу са захтјевима донатора и ЕУ фондова у сврху привлачења екстерних извора**, те радити на **повећању разумијевања свих запослених о пројектном приступу** и о потреби квалитетног планирања, праћења и извјештавања.

4. КОНТЕКСТ ЕВАЛУАЦИЈЕ

Привреда БиХ је расла нешто изнад 3% годишње у периоду од 2016-2018. године, али је стопа раста успорена на 2,7% у 2019. години. Шок изазван пандемијом COVID-19 прекинуо је раст привреде БиХ. Према подацима Агенције за промоцију страних инвестиција у БиХ (www.fipa.gov.ba²), реални БДП у БиХ у 2020. години је смањен за 4,3 %, што је мање у поређењу с просјеком у ЕУ који, према европском бироу за статистику Еуростат³, износи -6,4% и са сусједном Хрватском, у којој износи -8,9%. Најмањи пад БДП-а у региону имала је Србија(1,1%). У Републици Српској, просјечан пад реалног БДП-а за 2020. годину износи 3,0%.

Удио тешко погођених сектора, као што су транспорт и услуге складиштења, смјештаја и прехране у економији БиХ је релативно низак, иако значај трговине и прерађивачке индустрије чини економију БиХ изложеном шоку од пандемије COVID-19. Јавни сектор представља посебно велики удио економије БиХ. Иако у структурном смислу представља оптерећење, он је ипак одређени амортизер у вријеме кризе. Спорији раст у Еврозони, највећем извозном тржишту БиХ, као и регионални трговински спорови, су допринијели паду извоза, као и смањење индустријске производње, што је дијелом посљедица поремећаја у производњи великих извозних фирми.

Као посљедица COVID-19, очекује се повећање ионако високе незапослености. Према доступним подацима Агенције за статистику БиХ, стопа незапослености у БиХ се смањила са 18,4% на 15,7%, уз истовремено повећање запослености са 34,3% на 35,5%. Међутим, тржиште рада још увијек погађа структурална незапосленост⁴, па је пад стопе незапослености дијелом одраз старења становништва земље и смањења радне снаге. Шок узрокован пандемијом COVID-19 је избацио у први план структурне слабости БиХ у погледу стварања нових радних мјеста, конкурентности предузећа и споре транзиције неформалних сектора у формалне секторе. Економски изазови проузроковани здравственом кризом пријете продубљењем подјела између формалне и неформалне економије, јавног и приватног сектора, те између великих и отпорнијих и микро/малих, рањивијих предузећа. Ранг према Doing Business (БиХ је на 90. мјесту од 190 ранжираних земаља у свијету)⁵, Индексу глобалне конкурентности Свјетског економског форума (БиХ је на 92. мјесту од 141 рангиране земаље у свијету)⁶ и Индексу индустријске конкурентности (БиХ је на 80.мјесту од 152 рангиране земље у свијету)⁷ указује на слаб екосистем подршке предузећима у погледу услуга подршке start up предузећима, издавања дозвола, извршавању обавеза проистеклих из пореског система, provedби уговора и иновација, учешћу прерађивачке индустрије у БДП-у, додатној вриједности у прерађивачкој индустрији по глави становника и удјелу средње и високотехнолошких производа у извозу.

Демографски изазови, као што су старење становништва и емиграција, имају значајан ефекат на тржиште рада у БиХ, која има највећу стопу незапослености младих међу земљама Југоисточне Европе. Емиграцијом се губи оно што је инвестирано у школовање и обучавање, а губи се и то што се инвестирани капитал у образовање и обучавање не враћа матичној држави кроз доходак који они остварују.

Поред тога, одлазак младе високообразоване и високостручне радне снаге смањује способност земље да се развија, јер одлазе потенцијални иноватори који имају идеје за стварање нових производа, нових тржишта, радних мјеста, односно генератори су раста БДП-а. Такође, ту је и губитак бруто додатне вриједности по потенцијалном запосленом, затим смањење укупне потрошње, што директно утиче на смањење БДП-а. Према истраживачкој студији „Трошкови емиграције младих из БиХ“⁸, генерисан годишњи губитак потенцијалног БДП-а износи око 710 милиона еура у БиХ, а у Републици Српској 238 милиона еура. Уколико се тренд иселјавања настави, то ће у будућности донијети низ социоекономских проблема од којих су неки већ данас примјетни – притисци на пензионе фондове, на здравствене службе и службе социјалне заштите, смањење потенцијалног раста БДП-а услед погоршања фактора људског капитала, поремећаји на тржишту радне снаге на страни понуде, итд.

² http://www.fipa.gov.ba/informacije/statistike/pokazatelji/Economic%20indicators%20february%202021_E.pdf

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/>

⁴ Структурална незапосленост означава неподударност између понуде и потражње за радницима у погледу занимања, квалификација или регионалног распореда

⁵ Doing Business 2020, World Bank, www.doingbusiness.org

⁶ Global Competitiveness Report 2019., World Economic Forum, www.weforum.org

⁷ Industrial Development Report 2020, www.unido.org

⁸ WFD and IRI (2020): Cost of Youth Emigration from BiH. Western Balkans Democracy Initiative, www.wfd.org

**Макроекономски показатељи Босне и Херцеговине и Републике Српске,
у периоду од 2016-2020:**

Година	2016		2017		2018		2019		2020-пројена	
Индикатори	РС	БиХ	РС	БиХ	РС	БиХ	РС	БиХ	РС	БиХ
Број становника (пројена)	1.157.516	3.511.000	1.153.017	3.504.000	1.147.902	3.496.000	1.142.000	3.496.000	1.142.000	3.496.000
Номинални БДП (у мил. КМ)	9.631	30.979	10.077	32.335	10.680	34.023	11.251	35.365	10.890	25.155
Стопа реалног раста БДП-а (%)	3,5	3,1	3,1	3,2	3,9	3,3	2,5	2,7	-3,5	-4,3
БДП по становнику (у КМ)	8.320	8.823	8.740	9.228	9.304	9.732	9.832	10.116	9.557	9.806
Просјечна годишња стопа раста потрошачких цијена, инфлација, (%)	-1,4	-1,2	0,5	1,2	1,2	1,4	0,5	0,6	-1,9	1,0
Стопа раста индустријске производње (%)	8,2	4,3	1,4	3,1	3,6	1,6	-11,4	-5,5	-6,7	-6,2
Број запослених	257.001	725.093	260.608	783.585	266.309	804.185	278.838	829.477	274.227	808.868
Број незапослених	131.659	5	120.056	489.400	105.793	451.700	89.896	411.200	86.695	425.600
Бруто плата (КМ)	1.344,00	1.301	1.331,00	1.321,00	1.358,00	1.363,00	1.407,00	1.421,00	1.485,00	1.475,00
Нето плата (КМ)	836,00	838,00	831,00	851,00	857,00	879,00	906,00	921,00	956,00	955,00
Извоз роба (мил.КМ)	2.869	9.418	3.476	11.055	3.742	11.900	3.610	11.492	3.390	10.826
Увоз роба (мил.КМ)	4.427	16.161	4.899	18.186	5.222	19.270	4.782	19.498	4.470	17.215
Стране директне инвестиције, нето (у мил. КМ)	84,5	536	284,0	811,4	407,3	805,0	382,8	898,6	н/а	н/а

Извор: Централна банка БиХ: „Западни Балкан –економски и социјални утицај COVID-19, 2020.г, редовни економски извјештај бр.1“; Министарство финансија РС: „Информација о макроекономским показатељима РС“; Привредна Комора РС: Економски индикатори Републике Српске 2012-2019; Програм економских реформи Републике Српске 2021-2023.Републички завод за статистику РС- www.rzs.rs.ba, Агенција за статистику БиХ- www.bhas.gov.ba, Привредна кретања у Републици Српској и подручју Коморе Бања Лука за период јануар-децембар 2020.године, Привредна комора РС, 2021.године- www.bl.komorar.ba

Пројекције макроекономских показатеља Републике Српске за период 2020-2023.године:

ОПИС	2020.година	2021.година	2022.година	2023.година
БДП-номинални, у мил.КМ	10.890	11.254	11.715	12.195
Број становника, у мил.	1,14	1,14	1,13	1,13
БДП по становнику, у КМ	9.557	9.902	10.335	10.787
Реални раст БДП-а	-3,5	2,6	3,2	3
Раст бруто инвестиција у стална средства (%)	-6	6	8	7,1
Инфлација, просјечна годишња стопа	-0,9	0,3	0,7	1,1
Просјечна нето плата (КМ)	952,00	961,00	973,00	985,00
Извоз робе, годишњи раст (%)	-11,3	6,8	6,6	5,6
Увоз робе, годишњи раст (%)	-7	6,6	6,9	6,2
Покривеност увоза извозом (%)	72,1	72,2	72	71,5
Стопа незапослености (%)	11	10,1	9,2	8,4

Извор: Програм економских реформи Републике Српске 2021-2023 (Сл.Гласник РС 131/20)

У околностима насталим под утицајем кризе изазване пандемијом COVID 19 врло је неизвјесно предвидјети ток економског опоравка. Кретање привреде ће, уз друге околности, одредити интензитет и дужина трајања ове кризе, рестриктивних мјера с циљем сузбијања пандемије, као и ефикасности економских мјера Владе Републике Српске за ублажавање негативних ефеката изазваних овом кризом.

Услед насталих рецесионих кретања у 2020. години, очекује се пад привредне активности по реалној стопи од 3,5%. Према доступним показатељима, предвиђа се смањење приватне потрошње за 3,6%, првенствено због неизвјесности у одрживости висине плата, запослености, те смањења дознака из иностранства. С друге стране, због повећаних издатака за јавно здравство, те економских мјера Владе

за ублажавање негативних ефеката рестриктивних мјера и подршку привреди, доћи ће до повећања у потрошњи државе 2,8%, што ће дјелимично неутралисати пад приватне потрошње. Поред тога, смањени индекси производње у грађевинарству, тренд смањења директних страних улагања, те слабљење кредитне активности сектора приватних предузећа, уз присутну неизвјесност на тржишту, указују на пад инвестиција.

У складу са глобалним претпоставкама, о очекиваном окончању пандемије, у периоду 2021-2023. године очекује се опоравак привредног раста по стопама 2,6%, 3,2% и 3%, као резултат опоравка домаће тражње, постепеног опоравка извозне тражње и позитивног ефекта инвестиција. Очекивани раст привредне активности у земљама окружења, иако нижег интензитета, омогућиће позитивна кретања у спољнотрговинској размјени и одразиће се на раст индустријске производње, посебно прерађивачке индустрије која је извозно оријентисана. Очекује се опоравак енергетског сектора. Раст индустрије омогућава већа улагања и повећање броја запослености, а то ће уз раст личних примања, омогућити раст домаће потрошње. Планирана инвестициона улагања би, такође, требало да допринесу укупном привредном расту.

4.1. Сажете информације о Стратегији развоја Општине Нови Град – циљеви, позадина и provedбени механизми

Стратегија развоја Општине Нови Град за период 2017-2026. године је кључни стратешко-плански документ који треба подстицати и усмјеравати будући раст и развој општине Нови Град. Стратегија у најширем смислу обухвата економски и друштвени развој, кроз кориштење и апсорпцију расположивих природних ресурса, а при томе водећи рачуна о аспектима заштите животне средине.

При изради Стратегије развоја општине Нови Град користила се методологија за планирање интегрисаног локалног развоја (МиПРО), која је препоручена општинама и градовима од стране Владе Републике Српске и Савеза општина и градова РС. Ова методологија се заснива на два основна принципа: одрживости и социјалне укључености, промовишући модел развоја који комбинује економски просперитет са социјалном укљученошћу без прекомјерног искориштавања природних ресурса. Одрживост као принцип интегрише економски и аспект животне средине, док принцип социјалне укључености подразумева једнаке шансе за све и правичност у смислу идентификовања потреба и интереса маргинализованих и социјално осјетљивих група становништва. Надаље, Стратегију развоја карактеришу интеграција (што значи да су економски, друштвени и аспект заштите животне средине посматрани као неодвојиви дијелови једне целине) и партиципација (сви заинтересовани актери су ангажовани и допринијели су изради Стратегије).

Општина Нови Град је дефинисала 3 стратешка фокуса:

1. Убрзавање и олакшавање стварања нове привредне структуре општине Нови Град;
2. Осигурање доступности и квалитета јавних услуга за социјално осјетљиве групе, посебно старије становништво и младе;
3. Заштита животне средине и заштита од хидрометеоролошких непогода.

Стратегијом развоја општине Нови Град за период 2017-2026. године, дефинисана су **3 стратешка циља**, који доприносе реализацији стратешких фокуса и **11 секторских циљева**, који доприносе реализацији стратешких циљева:

Стратешки циљ 1: Повећана запосленост у привреди и пољопривреди, уз истовремено повећање општинских прихода.

- **Секторски циљ 1.1.:** Побољшати конкурентност малих и средњих предузећа, првенствено индустријских и извозно оријентисаних до 2021. Године.
- **Секторски циљ 1.2.:** Постати препознатљиво туристичко одредиште, првенствено за ријечни и спортско-рекреативни туризам, до 2021. године.

- **Секторски циљ 1.3.:** Унаприједити комерцијалну производњу и стимулисати предузетништво у пољопривреди до 2021. године.

Стратешки циљ 2: Побољшан квалитет живота, посебно за младе и старије становништво.

- **Секторски циљ 2.1.:** Унапређена инфраструктура за пружање јавних услуга у руралним и урбаним подручјима општине до краја 2021. године.
- **Секторски циљ 2.2.:** Смањена незапосленост младих кроз повећање запошљивости и унапређење образовних капацитета и обогаћени садржаји за младе до 2021. године.
- **Секторски циљ 2.3.:** Унапређени капацитети за подршку старијем становништву и осјетљивим групама становништва до 2021. године.

Стратешки циљ 3: Очувана животна средина.

- **Секторски циљ 3.1.:** Унапређен систем заштите и спашавања од природних катастрофа и других несрећа до краја 2021. године.
- **Секторски циљ 3.2.:** Побољшано управљање отпадом до краја 2021. године.
- **Секторски циљ 3.3.:** Уведен системски приступ за унапређење енергетске ефикасности у општини до краја 2019. године.
- **Секторски циљ 3.4.:** Заштита водотокова од загађења испустима комуналних отпадних вода до краја 2021. године.
- **Секторски циљ 3.5.:** Заштита земљишта од загађења и нелегалне градње до краја 2021. године.

Секторски циљеви су у програмском оквиру Стратегије даље развијени у укупно **13 програма и 103 пројекта**, и то:

- 4 програма и 33 пројекта у оквиру Стратешког циља 1,
- 4 програма и 46 пројекта у оквиру Стратешког циља 2,
- 5 програма и 24 пројекта у оквиру Стратешког циља 3.

За сваки пројекат су планирана потребна финансијска средства (индикативни финансијски и термински оквир), чијом имплементацијом је предвиђено постићи дефинисане циљеве развоја. Укупна планирана вриједност Стратегије за период од 2017.године до краја 2020. године је 19.703.798,18 КМ, са сљедећом структуром извора финансирања:

- Буџет општине Нови Град: 4.116.746,40 (20,89%),
- Екстерни извори финансирања (виши нивои власти, међународни и домаћи донатори): 15.587.051,78 КМ (79,11%).

Послове централне координационе јединице за управљање развојним активностима у Општини Нови Град врши Одсјек за управљање развојем, који је према Одлуци о оснивању Општинске управе Општине Нови Град (Сл.гласник општине Нови Град 9/18) формиран као самосталан одсјек Општинске управе Општине Нови Град, који је до 2018.године дјеловао у склопу Кабинета начелника општине под називом Одсјек за локални економски развој.

Општина Нови Град има усвојен Правилник за годишње планирање, праћење, вредновање и извјештавање (ППВИ процедуре) са Календаром за праћење реализације годишњег плана рада, што представља значајан ресурс у смислу управљања квалитетом у развојним процесима. Правилником о планирању, праћењу и вредновању годишњег рада Општинске управе и извјештавању (Службени Гласник Општине Нови Град 11/18) и временском динамиком предвиђено је да се планирање и праћење реализације годишњих планова врши сваке године. Сви начелници одјељења и шефови одсјека у општинској управи су дужни учествовати у процесима управљања развојем општине (планирање, припрема, имплементација Стратегије развоја) и осигурати сарадњу службе којом руководе.

Одсјек за управљање развојем, као централна координациона јединица за управљање развојем, у сарадњи са осталим одјељењим и одсјецима у општинској управи, је вршио редован мониторинг

реализације планираних пројеката на годишњем нивоу, те припремао годишње извјештаје о имплементацији пројеката из Стратегије, који су достављани Скупштини општине на разматрање.

На основу средњорочних секторских развојних планова, у досадашњем периоду имплементације Стратегије, Одсјек за управљање развојем је, у сарадњи са осталим одјељењим и одсјецима у општинској управи, на годишњој основи припремао трогодишње Планове имплементације (принцип 1+2) који су засновани на подацима и оперативним плановима дефинисаним кроз Стратегију. Припремљени Планови имплементације 1+2 садржавали су индикативне пројекције приоритетних пројеката за текућу и наредне двије године, укључујући временски оквир, носиоце одговорности, мјерљиве резултате и финансијске ресурсе потребне за њихову имплементацију. Све планове имплементације је усвојила Скупштина општине⁹, а исти си су кориштени у припреми планова рада одјељења и одсјека у Општинској управи Општине Нови Град, те као улазни документи за планирање издвајања из буџета Општине за имплементацију планираних пројеката, у складу са временским оквиром пројеката. Међутим, ограничена буџетска средства, као и неизвјесност у планирању екстерних извора средстава (виши нивои власти, донаторски и други извори) су представљали препреку за квалитетније планирање и реализацију планова. Такође, буџетско планирање није у потпуности везано за планове имплементације Стратегије, гдје одређени број пројеката нема везу са буџетским ставкама, тј. нису експлицитно везане за развојне пројекте.

Резимирајући, операционализација Стратегије у виду иницирања и израде Планова имплементације 1+2, који представљају и основ за планирање годишњег рада одјељења и одсјека у општинској управи, је заживјела у значајној мјери. Одсјек за управљање развојем редовно ажурира централну базу података о развојним пројектима, секторским и макро индикаторима.

Као кључни механизам за учешће заједнице у управљању локалним развојем, дана 11.08.2016.године, потписивањем Заједничке изјаве о локалном партнерству, формирано је Партнерство за развој општине Нови Град, којег чине 47 чланова из локалне администрације, јавних установа, привреде, невладиног сектора, мјесних заједница и националних мањина. У току протеклог средњорочног периода организована су два годишња састанка Партнерства за развој општине Нови Град везано за планове и резултате имплементације Стратегије, на којима су се разматрали годишњи извјештај о имплементацији Стратегије за 2017. и 2018.годину и План имплементације за период 2017.-2019. године и за период од 2019-2021.године.

5. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП

Евалуација се врши на основу шест кључних критерија: релевантност, ефикасност, ефективност, утицај, одрживост и систем за управљање развојем и институционални капацитети. За сваку тематску цјелину разрађен је сет евалуационих питања, која имају за сврху вођење процеса прикупљања и анализе података, а како би се формулисали налази и пратеће препоруке.

Предметна евалуација проведена је од 18.05.-08.06.2021.године, а темељила се на анализи података у односу на 16 евалуационих питања груписаних по темама, како слиједи:

1. РЕЛЕВАНТНОСТ (УСКЛАЂЕНОСТ) одабраних циљева с утврђеним проблемима:

- У којој мјери су одабрани циљеви релевантни односно усклађени са утврђеним потребама циљних група?
- У којој мјери су дефинисани стратешки циљеви и програмски приоритети још увијек релевантни с обзиром на утицај у међувремену измијењених и непредвиђених околности у периоду од усвајања Стратегије развоја (пандемија вируса корона, одлив становништва и опасност од одлагања нуклеарног отпада на Трговској гори, и сл.)?

2. ЕФИКАСНОСТ - омјер планираних и остварених ефеката и предвиђених (кориштених) ресурса ради постизања оптималног резултата:

⁹ Планови имплементације за период од 2017-2019.године и за период 2018-2020.године усвојени су као анекси уз Извјештај о реализацији Стратегије за 2017.годину, дана 30.05.2018.године (Закључак број: 02-022-89/18), План имплементације за период од 2019-2021.године усвојен је дана 07.02.2019.године (Закључак број: 02-022-4/19) и План имплементације за период од 2020-2022. године усвојен је дана 30.01.2020.године (Закључак број:02-022-10/20).

- У којој мјери су ресурси ефикасно планирани и искориштени за реализацију пројеката и постизање циљева?
 - У којој мјери је однос уложених финансијских ресурса и резултата насталих током реализације пројеката и активности задовољавајући у односу на планиране финансијске ресурсе и резултате?
 - У којој мјери су стратешке интервенције (реализовани приоритетни програми и пројекти) ефикасне за реализовање планираних стратешких и секторских циљева?
3. **ЕФЕКТИВНОСТ** – обим остваривања циљева стратешких докумената кроз поређење полазних и остварених вриједности показатеља:
- У којој мјери је постигнут напредак у остваривању циљева стратегије задовољавајући у односу на постављене вриједности индикатора?
 - Уколико напредак ка остварењу циљева није задовољавајући, који фактори на то утичу те у којој мјери?
4. **УТИЦАЈ** – обим (позитивних и негативних) промјена и посљедица развојних интервенција (предвиђених и непредвиђених), те усклађеност с потребама циљних група:
- Да ли је ниво позитивних промјена предвиђених посљедица развојних интервенција задовољавајући?
 - Да ли је било негативних промјена и какав је њихов утицај? Шта је узрок таквих промјена?
 - Да ли је било непредвиђених посљедица развојних интервенција и какав је њихов утицај?
 - У којој мјери су учинци развојних интервенција усклађени са потребама циљних група?
 - Колико су ефекти стратешких интервенција корисни за циљне групе?
5. **ОДРЖИВОСТ** - трајност позитивних промјена и учинака:
- У којој мјери су резултати стратешких интервенција (позитивне промјене) одрживи?
6. **ИНСТИТУЦИОНАЛНИ КАПАЦИТЕТИ** -систем управљања развојем:
- У којој мјери је систематски приступ стратешком планирању и имплементацији Стратегије развоја заживио у свакодневној пракси општинске управе и шире локалне заједнице?
 - У којој су мјери успостављене процедуре за планирање, те прикупљање података ради извршења активности праћења и контроле реализације Стратегије одговарајуће?
 - Да ли су административни капацитети у Одсјеку за управљање развојем, као јединице за управљање развојем Општине Нови Град, за реализацију и праћење реализације Стратегије, одговарајући?

Методолошки приступ подразумијева кориштење квантитативних и квалитативних метода. Главни аналитички алат укључио је детаљну анализу доступне кључне документације, анализу података прикупљених током редовног праћења реализације Стратегије развоја, те анализу осталих доступних података. Евалуација је проведена кроз анализу података из секундарних извора, односно планова, извјештаја, прегледа и слично, те кроз примарно истраживање и прикупљање података кроз развијене алате праћења реализације пројеката из Стратегије, те секторских и макро индикатора.

5.1. Преглед релевантне документације

За потребе прегледа релевантне документације, анализирани су следећи документи:

- Стратегија развоја општине Нови Град за период од 2017.-2026. година,
- Трогодишњи и једногодишњи планови имплементације Стратегије,
- Годишњи извјештаји о имплементацији Стратегије,
- Извјештаји о извршењу Буџета,
- Годишњи планови и извјештаји о раду Начелника општине и Општинске управе,
- Извјештаји о реализацији Плана капиталних инвестиција,
- Остали подаци који се односе на реализацију пројеката и мјера.

За процјену институционалних и организационих капацитета извршен је преглед сљедеће документације:

- Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста Општине Нови Град,
- Правилник о планирању, праћењу и вредновању годишњег рада Општинске управе и извјештавању,
- Планови рада и Извјештаји о раду Одсјека за управљање развојем,
- Планови и Извјештаји о едукацијама запослених службеника у Одсјеку за управљање развојем.

За потребе евалуације Стратегије, прегледани су и статистички извјештаји које публикује Републички завод за статистику РС.

У сврху прикупљања информација за процјену остварења секторских циљева кориштене су :

- SMI табела (табела Секторских и Макро Индикатора развоја) и
- APIS табела (Алат за праћење имплементације стратегије).

SMI табела се састоји из два дијела:

- Секторских индикатора развоја са подацима о стању прије почетка реализације(2016.), као и са подацима за све године реализације Стратегије (2017., 2018., 2019. и 2020.); те
- Макро индикатора развоја који обухватају основне и допунске индикаторе везане за сва три сектора обухваћена Стратегијом.

Информације о индикаторима послужиле су да се у току евалуације направе процјене везане за реализоване исходе, односно ефективност и одрживост реализованих пројеката. Подаци у SMI табели и кумулативном оцјеном стања остварења секторских циљева су унесени закључно са 2020. годином.

Алат за праћење имплементације стратегије (APIS) представља јединствену базу података за системско праћење и мјерење остварења секторских и стратешких циљева дефинисаних у Стратегији, гдје је уочена значајна ажурност у попуњавању Алата.

За оцјену напретка на програмско-пројектном нивоу кориштен је Табеларни преглед са подацима о реализацији пројеката, планираним и оствареним финансијским средствима, разлозима одступања и доприносу завршених пројеката остварењу програмско-пројектних индикатора. Одсјек за управљање развојем је обезбиједио информације за постигнућа на пројектном нивоу, према дефинисаној форми програмско-пројектне табеле.

У сврху информисања и прикупљања сугестија и коментара чланова Општинског развојног тима о Извјештају о средњорочној евалуацији стратегије развоја општине Нови Град за период евалуације од 2017.-2021. Године, одржана је радионица дана 03.06.2021.године, на којој су сви чланови Општинског развојног тима дали свој осврт, сугестије и коментаре на оцјену досадашњег тока реализације Стратегије и приједлоге за наредни стратешки период.

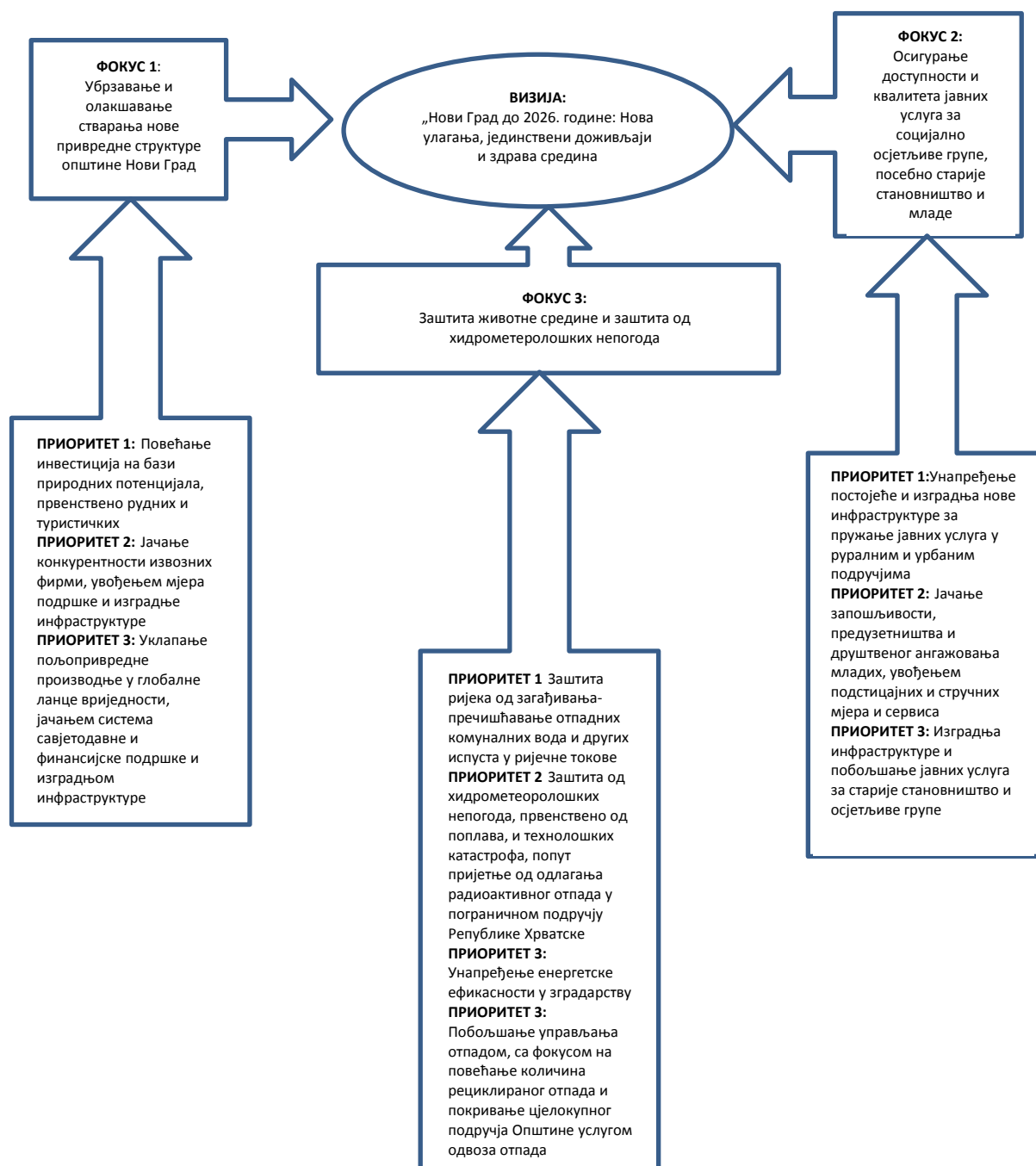
6. НАЛАЗИ ЕВАЛУАЦИЈЕ

Налази средњорочне евалуације Стратегије базирани су на шест кључних аспеката који се односе на релевантност, ефективност, ефикасност, утицај и одрживост те институционалне и организационе капацитете локалне заједнице.

6.1.Релевантност

Релевантност, као кључни аспект евалуације Стратегије, се односи на процјену обима у којем су дефинисани стратешки циљеви и програмски приоритети још увијек релевантни с обзиром на утицај у међувремену измијењених и непредвиђених околности у периоду од усвајања Стратегије развоја (пандемија вируса корона, одлив становништва и опасност од одлагања нуклеарног отпада на Трговској гори, мигрантска криза на ентитеској граници и сл.).

У том погледу дефинисана су 3 стратешка фокуса чијој реализацији доприносе 3 стратешка циља, 11 секторских циљева и 103 пројеката и мјера.

Први стратешки фокус „Убрзавање и олакшавање стварања нове привредне структуре општине Нови Град“ представља главни фокус економског развоја, а фокус ангажовања у погледу економског развоја, у протек

лом периоду је био на привлачењу инвеститора и олакшавању инвестиција, уз истовремено јачање конкурентности малих и средњих предузећа у извозним индустријским секторима, развој туризма са ријечним туризмом као језгром и уклапање пољопривредне производње у шире ланце вриједности. Овај стратешки фокус је и даље релевантан и треба осмислити релевантне стратешке интервенције за наредни период.

Дефинисани циљеви и приоритети, те стратешке интервенције односно пројекти у сектору економског развоја, су били релевантни за потребе локалне заједнице, али су и даље релевантни с

обзиром на то да потребе за које су везани стратешки фокуси и даље представљају стратешке потребе у локалној заједници. Развој привреде је додатно успорила пандемија корона вируса, депопулација и недостатак радне снаге, неусклађеност образовног система са потребама привреде, те недовољни/неадекватни подстицаји за пословне субјекте (посебно стабилне) у циљу стварања услова за нова запошљавања. Такође, идентификовани проблеми развоја привреде су и даље опасност од одлагања нуклеарног отпада на Трговској гори, недостатак предузетничке инфраструктуре и проблем отварања граничног прелаза за теретни саобраћај.

У оквиру стратешког фокуса економског развоја, дефинисана су 3 приоритета, и то:

Приоритет 1: „Повећање инвестиција на бази природних потенцијала, првенствено рудних и туристичких“, у оквиру којег нису постигнути сви жељени резултати. Од значајнијих пројеката који нису реализовани уочавају се „Ревитализација текстилне индустрије на подручју општине Нови Град“, „Унапређење и развој индустријске зоне Пољавнице“ и „Студија оправданости улагања у производне капацитете на бази природних и других ресурса“, што је пролонгирано за наредни период. Такође, нису реализовани значајни пројекти везани за туризам („Унапређење и промоција етно туристичке понуде путевима традиције Поткозарје-Подгрмеч“, „Израда Зонинг плана подручја Уне од значаја за туризам“, „Успостављање смјештајног капацитета –хостел“, подстицаји у туризму).

Општина Нови Град има повољну пословну климу, што доказује посједовањем BFC SEE сертификата, али уочава се потреба за додатним побољшањима у домену поједностављења административних процедура, смањења парафискалних намета и побољшањем услова за нове инвестиције.

На основу Регистра концесија Републике Српске, на подручју општине Нови Град постоји 6 уговора о концесијама за експлоатацију мрког угља, бентонита, кречњака, доломита и гипса. На основу Уговора о концесији за коришћење мрког угља и бентонита на локацији "Љешљани" (Уговор вриједи до 28.05.2042.године), концесионар „Привредни препород“ д.о.о. Бања Лука је имао намјеру отварање мрког угља у Љешљанима, међутим до отварања истог није дошло. С обзиром да се на истом локалитету налази и термоминерални извор, који припада посебном подручју које је дефинисано Регулационим планом посебног подручја „Бања Љешљани“, потребно је у наредном стратешком периоду детаљно размотрити могућност и услове истовременог отварања рудника и развијања бањског туризма на истом локалитету.

Приоритет 2: „Јачање конкурентности извозних фирми, увођењем мјера подршке и изградње инфраструктуре“, у оквиру којег озбиљан проблем и даље представља неискоришћеност пословних инфраструктурних ресурса у власништву приватних субјеката (brownfield инвестиције), недовољна привредна активност и неријешени имовинско-правни односи у Индустријској зони, низак ниво запослености и сл. Недовољно развијена предузетничка инфраструктура на подручју општине тренутно је још увијек присутан проблем, међутим Општинска управа се тренутно налази у процесу формирања нове индустријске зоне.

У сектору МСП-а и даље постоји потреба да се ради на усклађивању образовних профила и креирању услова за преквалификације узимајући у обзир текуће потребе привредника. На основу истраживања „Ставови привредног сектора о условима пословања, задовољству услугама локалне самоуправе, доступности и квалитету комуналних услуга и потреба за радном снагом“, које Општинска управа реализује сваке године, као главни проблем који негативно утиче на пословање привредних субјеката на подручју општине Нови Град, привредници наводе одлазак младе радне снаге, док позитивним околностима сматрају географски положај, односно близину граничног прелаза са Републиком Хрватском и ЕУ. Проблем недостатка адекватне радне снаге осјећају сви привредници, нарочито у условима интензивних емиграција постојеће радне снаге. У вези овог посебно су значајни програми за усклађивање тржишта рада са потребама привреде, везе са представницима дијаспоре, те интензивирање подршке привреди кроз подстицање нових запошљавања. Проблем отварања граничног прелаза за теретни саобраћај је такође још увијек присутан, те ни након бројних активности и иницијатива у протеклом средњерочном периоду није ријешен.

Приоритет 3: „Уклапање пољопривредне производње у глобалне ланце вриједности, јачањем система савјетодавне и финансијске подршке и изградњом инфраструктуре“, у оквиру којег су постигнута побољшања захваљујући различитим програмима подстицаја, који се проводе у континуитету, међутим због обавезе плаћања доприноса од стране носиоца пољопривредних газдинстава, дошло је до масовног исписа из Регистра у току 2019.г., те није дошло до планираног

повећања броја пољопривредних газдинстава. И даље је присутан проблем уситњености пољопривредних парцела, неуклопљеност дијела пољопривредне производње (поврће, воће, тов јунади и свињогојство) у шире ланце вриједности, те низак степен предузетништва у пољопривреди.

У сектору пољопривреде су постигнути значајни резултати на искориштавању откупних потенцијала који егзистирају на подручју општине, те је увећан број пољопривредних произвођача повезаних са тржиштем, посебно у сегменту откупа млијека и корнишона.

Други стратешки фокус „Осигурање доступности и квалитета јавних услуга за социјално осјетљиве групе, посебно старије становништво и младе“ представља фокус друштвеног развоја и усмјерава интервенције према старијем становништву и другим социјално осјетљивим групама, али и према младима, који представљају највиталнији дио популације општине. У оквиру стратешког фокуса друштвеног развоја дефинисана су 3 приоритета:

Приоритет 1: „Унапређење постојеће и изградња нове инфраструктуре за пружање јавних услуга у руралним и урбаним подручјима“, у оквиру којег су реализована значајна средства за унапређење путне и водоводне инфраструктуре. У протеклом периоду је реализован и пројекат „Е-општина“, којим је уведен систем електронског пословања у општинској управи. Међутим, потребно је овај пројекат даље развијати са циљем увођења електронске архиве и других савремених функционалности од користи како за службенике општинске управе, тако и за грађане. С обзиром на то да су и даље актуелни проблеми неизграђене или дотрајале инфраструктуре, као и потреба осавремењивања и модернизације услуга општинске управе, овај фокус је је још увијек релевантан.

Приоритет 2: „Јачање запошљивости, предузетништва и друштвеног ангажовања младих, увођењем подстицајних и стручних мјера и сервиса“, у оквиру којег су резултати дјелимично остварени. Млади се још увијек сагледавају више у перспективи социјално осјетљиве категорије него у перспективи потенцијалног носиоца економског развоја и друштвених промјена, што је требало да се промијени реализацијом Стратегије. У протеклом периоду донесена је Омладинска политика, те су реализовани бројни пројекти са циљем друштвеног ангажмана и унапређењем положаја младих људи (обезбијеђена подршка младима кроз стипендије, суфинансирање трошкова процедуре асистираних репродукције младих брачних парова, подстакнут је омладински активизам кроз пројекте Омладинске банке и сл.), међутим значајнија подршка је изостала, с обзиром да нису реализована два значајна пројекта: „Успостављање омладинског центра општине Нови Град“ и „Станоградња за младе“ (успостава фонда за субвенционисање каматних стопа стамбених кредита за младе). С обзиром на све наведено, овај стратешки фокус је и даље релевантан. Потребно је указати на проблем константног смањивања броја ученика у основним и средњим школама на подручју општине Нови Град, гдје се у 2020. години број ученика у основним и средњим школама смањило за 20%, у односу на 2016. Према процјенама Републичког завода за статистику РС, укупан број становника у општини Нови Град износи 23.716, од чега је скоро 29% становништва старије од 60 година, док је просјечна старост становништва 44 године, што указује на демографску старост становништва, што би требало узети у обзир код планирања за наредни стратешки период.

Приоритет 3: „Изградња инфраструктуре и побољшање јавних услуга за старије становништво и осјетљиве групе“, у оквиру којег су резултати дјелимично реализовани. Током протеклог средњерочног периода највише се фокусирао на социјално угрожене категорије становништва чији су домови оштећени у поплавама 2014.г. и 2019.г., на расељена лица и повратнике и старије особе. До сада реализоване стратешке интервенције су биле релевантне за идентификоване проблеме и потребе. У протеклом периоду извршена је реконструкција Дома за стара лица у Деветацима, завршен је пројекат трајног стамбеног збрињавања и економски опоравак жртава поплава и клизишта у БиХ, те Регионални стамбени пројекат ДПС 2, чији је циљ био пружање трајних и одрживих стамбених рјешења избјеглицама и интерно расељеним особама. Са друге стране нису реализовани пројекти на регистрацији Дневног центра за дјецу у ризику, формирању патронажног тима за рурални и урбани териториј општине и тима за помоћ и његу у кући и сл. С обзиром на демографске трендове, број корисника социјалне заштите, те број становника који се налазе у стању социјалне потребе, овај стратешки фокус је и даље релевантан. У домену сигурности грађана, видљив је и проблем повећаног броја миграната на ентитетској граници, те је у наредном периоду потребно предвидјети мјере за рјешавање овог проблема.

Трећи стратешки фокус, **„Заштита животне средине и заштита од хидрометеоролошких непогода“** представља главни фокус заштите животне средине, у оквиру којег нису постигнути жељени резултати. У оквиру стратешког фокуса за сектор заштите животне средине дефинисана су 4 приоритета, и то:

Приоритет 1: „Заштита ријека од загађивања- пречишћавање отпадних комуналних вода и других испуста у ријечне токове“, у оквиру којег пројекти изградње и модернизације канализационе мреже нису реализовани, а канализација иде директно у ријеке (највише Сану), што представља потенцијалну опасност за ријеке. Већина водотокова на подручју општине Нови Град је изложена сталном загађењу од стране комуналних отпадних вода, те утицају неконтролисаног одлагања отпада. Иако постоје елементи који утичу на угрожавање водотока и изворишта питке воде ипак се процјењује да локални водни ресурси нису угрожени у значајној мјери и да је квалитет водних ресурса веома добар, међутим од 2017.године није дошло до значајнијих мјера на заштити водотокова, а примјетна је и експанзија узурпирања обала ријеке Уне и бетонирање њене обале, што такође треба имати у виду код наредног периода реализације Стратегије.

С обзиром на то да су идентификовани проблеми и даље актуелни, овај стратешки фокус је и даље релевантан.

Приоритет 2: „Заштита од хидрометеоролошких непогода, првенствено од поплава, и технолошких катастрофа, попут пријетње од одлагања радиоактивног отпада у пограничном подручју Републике Хрватске“ је и даље релевантан, с обзиром да су идентификовани проблеми и даље актуелни. Реализоване су бројне активности на алармирању власти у БиХ и европских институција да се отклони велика опасност негативног еколошког утицаја одлагања радиоактивног отпада са хрватске стране. Влада Републике Српске донијела је Одлуку о проглашењу Парка природе "Уна" (СГ РС бр. 79/19), којом се проглашава заштићеним подручје ријеке Уне на територији општина Нови Град, Козарска Дубица, Крупа на Уни и Костајница, у категорији V – заштићени пејзажи – Парк природе "Уна", у укупној површини од 2.772,60 ha. Према расположивим подацима, Република Хрватска, чак и поред бројних протеста и иницијатива са локалног, ентитетског и државног нивоа, није одустала од своје намјере, те је интензивирала активности на успостављању одлагалишта радиоактивног и другог опасног отпада на локацији Трговска гора.

У циљу јачања система заштите и спасавања од природних катастрофа и других несрећа, фокус у протеклом периоду је био на јачању капацитета Ватрогасне јединице и Цивилне заштите.

Приоритет 3: „Унапређење енергетске ефикасности у зградарству“, у оквиру којег су постигнути значајни резултати, нарочито код објеката образовних установа, код којих потрошња енергије, захваљујући мјерама енергетске ефикасности, има тренд смањења. У оквиру овог фокуса реализовани су пројекти на санацији објеката СШЦ „Ђуро Радмановић“, основних школа у Великој Рујишкој, Блатни и Радомировцу, те дјечијем вртићу „Пчелица Маја“, у складу са стандардима енергетске ефикасности, док је у наредном периоду планирана адаптација објеката Гимназије и ОШ „Вук Караџић“. Поред тога, усвојен је Акциони план одрживог управљања енергијом и прилагођавања климатским промјенама Општине Нови Град (SECAP), који предвиђа мјере до 2030. године. С обзиром на све наведено, овај стратешки фокус је и даље релевантан.

Приоритет 4: „Побољшање управљања отпадом, са фокусом на повећање количина рециклираног отпада и покривање цјелокупног подручја Општине услугом одвоза отпада“, у оквиру којег није дошло до повећања покривености руралног становништва системом организованог прикупљања отпада, а нису реализоване ни значајније активности на увођењу система сортирања отпада и рециклаже. Покривеност руралног становништва системом организованог прикупљања отпада је на истом нивоу као и 2016.г. У циљу повећања покривености руралног становништва системом организованог прикупљања отпада у току 2020.године започела је реализација пројекта „Ширење доступности и квалитета јавних комуналних услуга на рурална подручја општине Нови Град“, те се значајнији резултати очекују у наредном периоду. Одвоз комуналног отпада врши се највећим дијелом у градском подручју, приградским насељима и сеоским подручјима уз главне правце магистралних путева и дуж регионалног пута Р-404. У оквиру КП „Комус“ дјелује радна јединица за рециклажу, у којој је ангажовано 5 радника, те се прикупљају као секундарне сировине папир, картон, пет амбалажа и најлон. С обзиром на све наведено, овај стратешки фокус је и даље релевантан.

Закључци и препоруке

Стратешки фокуси из Стратегије Општине Нови Град су били релевантни у моменту израде Стратегије и још увијек су релевантни. У току планирања за наредни стратешки период препоручује се прилагођавање стратешких фокуса новим околностима. Сљедећи фактори нарочито су важни за будуће правце развоја:

- **Фокуси економског сектора** су и даље релевантни, а нагласак у наредном периоду треба да буде на успостављању функционалне пословне зоне или слободне зоне, отварању граничног прелаза за теретни саобраћај, усклађивању понуде радне снаге са потребама локалне привреде, задржавању младих, изградњи туристичке инфраструктуре и супраструктуре, искориштавању туристичких потенцијала, те интензивнијој подршци привреди, пољопривреди и туризму. Такође, у наредном периоду треба детаљно размотрити могућност и услове отварања рудника мрког угља у Љешљанима, као и развијања бањског туризма на истом локалитету.
- **Фокуси друштвеног сектора** су и даље релевантни, те се уочава се потреба да се узму у обзир промјене у демографским подацима – негативне стопе природног прираштаја и миграционог салда, да би се реално пројектовале потребе и мјере у области друштвеног развоја, посебно у области развоја инфраструктуре. Такође, потребно је даље развијати пројекат „Е-општина“, у циљу унапређења доступности и модернизације јавних услуга, те интензивирати активности усмјерене на унапређење положаја младих. У домену сигурности грађана, видљив је и проблем повећаног броја миграната на ентитетској граници, те је потребно предвидјети мјере за рјешавање овог проблема.
- **Фокуси у области заштите животне средине** су и даље релевантни, а нагласак у наредном периоду треба да буде на развоју и јачању Парка природе „Уна“ уз ургентно обезбјеђивање заштите животне средине на критичним локалитетима и забрану бетонирања / узурпирања обала ријеке Уне, те наставак активности на спречавању одлагања нуклеарног отпада на Трговској Гори. Такође, потребно је што хитније извршити модернизацију и реконструкцију канализационе мреже, те уградити потребне пречишћиваче. У наредном периоду такође треба више пажње обратити на систем прикупљања отпада, те реализовати значајније активности на увођењу система рециклаже и сортирања отпада, те повећања покривености руралног становништва системом организованог прикупљања отпада,
- **Сарадња са дијаспором** у Општини Нови Град у посљедњим годинама почела је попримати институционалну форму, са редовним контактима. Међутим, потенцијал дијаспоре за сарадњу на имплементацији стратешких пројеката још увијек није довољно препознат. Општинска управа треба учинити додатне напоре на мапирању представника дијаспоре, идентификовању потреба и осмишљавању пројеката за сарадњу са дијаспором, и то не само у домену привреде, него у свим областима развоја,
- **Предстојећи процес стратешког планирања** треба искористити да се циљеви и пројекти Општине хармонизују са стратешким циљевима виших нивоа власти, са трендовима у планирању Европске уније и са глобалним политикама, попут УН-ове Развојне агенде 2030 (Циљева одрживог развоја), уз примјену одредби Закона о стратешком планирању и управљању развојем у Републици Српској (који је тренутно усвојен у форми Нацрта).

6.2. Ефикасност

Налази евалуације по критерију ефикасности изведени су постављањем сљедећих питања:

1. У којој мјери су ресурси ефикасно планирани и искористени за реализацију пројеката и постизање циљева?
2. У којој мјери је однос уложених финансијских ресурса и резултата насталих током реализације пројеката и активности задовољавајући у односу на планиране финансијске ресурсе и резултате?
3. У којој мјери су стратешке интервенције (реализовани приоритетни програми и пројекти) ефикасне за реализовање планираних стратешких и секторских циљева?

Укупан број планираних пројеката износи 103. Од тога, највише пројеката планирано је за сектор друштвеног развоја (47), затим за сектор економског развоја (34), те сектор заштите животне средине (22) :

- **Завршено** је укупно 28 пројеката (27%). Највише пројеката је завршено у оквиру друштвеног сектора, (углавном инфраструктурни пројекти-путна и водоводна инфраструктура)- 17 пројеката или 16,5% свих планираних пројеката, 36% планираних пројеката у области друштвеног сектора, те 60,1% свих завршених пројеката,
- **Дјелимично реализованих** (у току је реализација) је 40 пројеката (39%), од чега је највише пројеката у области друштвеног сектора- 14 пројеката или 13,6% свих планираних пројеката, 30% планираних пројеката у области друштвеног сектора, те 35% свих дјелимично реализованих пројеката,
- **Пролонгираних** (нису започети) је укупно 32 пројеката (31%), од чега је највише везано за сектор друштвеног развоја -14 пројеката – или 13,6% свих планираних пројеката, 30% планираних пројеката у области друштвеног сектора, те 43,7% свих пролонгираних пројеката,
- **Отказаних** пројеката је 3, и то 1 из економског сектора и 2 из друштвеног сектора,
- **Завршено и дјелимично реализованих** је укупно 68 пројеката (66%), од чега је највише у области друштвеног сектора (31 пројекат или 45,5% свих завршених и дјелимично реализованих пројеката, 66% пројеката у области друштвеног сектора и 30% свих планираних пројеката).

Статус стратешких пројеката по секторима:

Сектор	Планирано пројеката	Реализовани пројекти	Пројекти у току	Пролонгирани пројекти	Отказани пројекти
Економски развој	34	5	19	9	1
Друштвени развој	47	17	14	14	2
Заштита животне средине	22	6	7	9	0
УКУПНО	103	28	40	32	3
%	100%	27%	39%	31%	3%

Извор података: APIS табела (табела реализација пројеката), Планови и извјештаји имплементације Стратегије

У оквиру анализе ефикасности стратешких интервенција извршена је и успоредаба планираних финансијских средстава за реализацију пројеката у оквиру Стратегије са вриједношћу реализованих финансијских средстава за планиране стратешке интервенције.

Планирана и реализована финансијска средства за имплементацију стратешких пројеката на подручју општине Нови Град:

Сектор	Планирана финансијска средства за имплементацију пројеката (2017-2020)			Реализована финансијска средства за имплементацију пројеката (2017-2020)		
	Буџет (KM)	Екстерни извори (KM)	Укупно (KM)	Буџет (KM)	Екстерни извори (KM)	Укупно (KM)
Економски развој	1.263.358,40	5.581.068,90	6.844.427,30	1.197.967,20	5.502.660,93	6.700.628,13
Друштвени развој	2.304.954,00	4.737.371,88	7.042.325,88	2.847.799,53	3.642.559,39	6.490.358,92
Заштита животне средине	548.434,00	5.268.611,00	5.817.045,00	1.036.761,83	1.107.774,92	2.144.536,75
Укупно	4.116.746,40	15.587.051,78	19.703.798,18	5.082.528,56	10.252.995,24	15.335.523,80
%(структура)	21%	79%	100%	33%	67%	100%
Проценат реализованих средстава				124%	66%	

Извор података: APIS табела (табела реализација пројеката), Планови и извјештаји имплементације Стратегије

Уколико се посматра омјер планираних средстава из планова имплементације, од укупно планираних 19.703.798,18 КМ у периоду од 2017-2020.године, реализовано је 78%, односно 15.335.523,80 КМ.

Структура извора финансирања пројеката у периоду од 2017-2020.године указује на доминацију вањских извора финансирања, гдје је степен реализације финансирања вањским изворима 67%, док буџетска средства чине 33% од укупног износа реализованих средстава. Врло висок степен реализације финансирања буџетским средствима (за 24% више у односу на планиране износе из Буџета), те средњи проценат реализованих средстава из екстерних извора (66% од планираних средстава из екстерних извора) указују на нереално планирање и нереалну процјену сопствених капацитета.

Знатно више средства из буџета је реализовано у секторима друштвеног развоја (за пројекте путне инфраструктуре) и у сектору заштите животне средине (за пројекте одбране од полава). Укупан степен реализованих средстава је висок (78%). Проматрајући реализацију финансирања према секторима, уочавамо да је највећи степен реализације остварен код сектора економског развоја (98%), степен реализованих средстава у сектору друштвеног развоја износи 92% и у сектору заштите животне средине 77%.

Преглед планираних и реализованих финансијских средстава за имплементацију Стратегије развоја Општине Нови Град, по годинама: од 2017.-2020. године:

	2017.			2018.			2019.			2020.		
	Планирано	Започето и завршено	%	Планирано	Започето и завршено	%	Планирано	Започето и завршено	%	Планирано	Започето и завршено	%
Број ¹⁰ пројеката	37	36	97%	58	42	72%	47	38	80%	38	18	47%
Буџет	1.031.611	775.882	75%	1.001.244	1.090.042	109%	569.980	1.302.680	228%	1.513.911	1.913.923	126%
Ескерни извори	4.599.187	2.269.612	49%	3.401.875	3.831.090	113%	1.932.353	2.227.360	115%	5.653.636	1.924.932	34%
Укупно	5.630.798	3.045.495	54%	4.403.119	4.921.132	111%	2.502.333	3.530.041	141%	7.167.547	3.838.855	54%

Извор података: АПИС табела (табела реализација пројеката), Планови и извјештаји имплементације Стратегије

Када је ријеч о планирању на годишњем нивоу утврђено је да је Одсјек за управљање развојем редовно израђивао Планове имплементације за текућу и наредне 2 године. Међутим, **буџет општине и средства из екстерних извора нису могли пратити финансијске процјене пројектних буџета у Плановима имплементације**. Стога је дошло до раскорака између планираних и остварених средстава у свим годинама имплементације Стратегије. Преглед броја реализованих пројеката по годинама говори о томе да је степен реализације био релативно висок у свим годинама до 2020.године (од 72%-97%), када је због пандемије корона вируса дошло до успоравања или пролонгирања већег броја стратешких пројеката, што је утицало и на смањење степена реализације пројеката у 2020.години на 47%.

Када се посматра реализација финансијских средстава по годинама, у периоду од 2017.-2020. године, реализација планираних средстава из буџета општине на годишњем нивоу се кретала у интервалу од 75%-228%, што је изузетно висок степен остварења. Овако **високом степену остварења буџетских средстава углавном доприносе инфраструктурни пројекти, који су се углавном реализовали у обиму знатно вишем од плана**, те је чак је и у 2020.години (години пандемије) реализовано 26% више буџетских средстава у односу на План. Реализација планираних средстава из екстерних извора креће се у интервалу 34%-115%. Најмањи степен реализације средстава из екстерних извора (34%) реализован је у 2020.години, години пандемије. У току 2018. и 2019.године реализовано је више средстава из екстерних извора него што је било планирано, док је у првој години реализације стратегије (2017.г.) реализовано 49% средстава из екстерних извора. У погледу ефикасности реализације

¹⁰ Напомена*** Укупан збир свих планираних пројеката по годинама из табеле износи 180, док укупан број планираних пројеката за период од 2017-2020.године износи 103, из разлога што одређени пројекти трају више година, па се исти пројекти изнова планирају сваке године.

укупних финансијских средстава на годишњем нивоу, степен реализације кретао се у распону 54%-141%, при чему је степен реализације у 2017.г. и 2020.г. идентичан (54%), а 2018.и 2019.г. реализације је надмашила план.

На основу годишњих Извјештаја о имплементацији стратегије, видљиво је да су **одређени пројекти реализовани прије него што је то Плановима имплементације било планирано**, што такође указује на нереално планирање.

На основу наведеног закључује се да **је потребно је радити реалније финансијско планирање, те уложити додатне напоре на привлачењу средстава из екстерних извора**.

Поред пројеката који су обухваћени секторским плановима у Стратегији, у протеклом средњорочном периоду, од 2017. Године до краја 2020.године, имплементирано је и 30 пројеката који доприносе реализацији планираних циљева, али нису уврштани у планове имплементације. Укупна реализована средства за ове пројекте износе 1.629.670,22 КМ. Преглед пројеката који нису били у секторским плановима, односно који су реализовани ван Стратегије дат је у наредној табели.

Преглед пројеката изван Стратегије, а који су имплементирани у периоду 2017.-2020. године:

Р.Бр.	Пројект	Реализован износ у КМ		
ЕКОНОМСКИ СЕКТОР		Буџет	Екстерни извори	Укупно
1.	Производња корнишона	11.197,39	119.810,21	131.007,60
2.	Набавка транспортног возила, ПЗ "Агронова"	5.398,50	36.709,80	42.108,30
3.	Набавка транспортног возила, ПЗ "Агројапра"	5.398,50	36.709,80	42.108,30
4.	Набавка пчеларског производа	3.826,50	26.020,20	29.846,70
5.	Набавка стеоних јуница	10.270,00	109.889,00	120159
6.	Набавка ролопресе	0,00	74.567,00	74567
7.	Производња пасуља	839,33	2.987,68	3.827,01
8.	Производња цвекле, кромпира и лука	1.140,95	10.268,55	11409,5
9.	Производња јагоде и шљиве	232,28	2.485,34	2717,62
10.	Опоравак од поплава	0,00	4.000,00	4000
11.	Набавка сјетвених пакета	0,00	41.915,00	41.915,00
УКУПНО ЕКОНОМСКИ СЕКТОР		38.303,45	465.362,58	503.666,03
ДРУШТВЕНИ СЕКТОР				
12.	Водовод Благај Ријека-Благај Јапра-Масловаре-Петковац-Сводна фаза 3,2019	54.634,10	53.999,90	108.634,00
13.	Водовод Благај Ријека-Благај Јапра-Масловаре-Петковац-Сводна фаза 4,2019	835,72	40.928,12	41763,84
14.	Отварање гинеколошке амбуланте	30.000,00	20.000,00	50.000,00
15.	Пројекат изградње пјешачке и бициклистичке стазе на дијелу магистралног пута М-14 у Новом Граду	7.020,00	0,00	7.020,00
16.	Изградња водоводног система Дробци	15.231,96	0,00	15.231,96
17.	Главни пројекат саобраћајне сигнализације и опреме пута на подручју општине Нови Град	4.036,50	4.036,50	8.073,00
18.	Пројекат унапређења зона школа и вртића у циљу унапређења безбједности дјете у саобраћају	3.000,00	3.000,00	6.000,00
19.	Санација прихватишта за стара лица у насељу Деветаци (гријање)	12.737,02	0,00	12.737,02
20.	Изградња водоводног система у насељу Вуковићи у Добрљину	17.082,39	0,00	17.082,39
21.	Пројектна документација за водоводни систем за дио насеља Горње Водичево (према засеоку Колунције) и Изградња дистрибутивне водоводне мреже за снабдијевање насеља Горње Водичево (према засеоку Колунције)	117.203,96	0,00	117.203,96
22.	Куповина Аутобуске станице	350.000,00	0,00	350.000,00
23.	Реконструкција резервоара за локални водоводни систем у насељу Ћеле	28.080,00	0,00	28.080,00
24.	Израда главног појекта водоводног система за насеље Жуљевица	10.296,00	0,00	10.296,00
25.	Изградња водоводног система -хидростанице у насељу Радомировац	11.526,84	0,00	11.526,84
26.	Изградња водоводног система Ракани-Рудице	18.427,27	0,00	18.427,27
27.	Пројектна документација: Изградња јавне расвјете у улици Кеј војводе Степе	6.435,00	0,00	6.435,00
28.	Реконструкција Аутобуске станице, електроинсталациони радови и расвјета,2020.г.	244.341,72	0,00	244.341,72
УКУПНО ДРУШТВЕНИ СЕКТОР		930.888,48	121.964,52	1.052.853,00
СЕКТОР ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ				
29.	Израда пројектне документације санације клизишта на локалном путу Л-03	14.040,00	0,00	14.040,00
30.	Санација клизишта на локалном путу Л-03 Сводна -брезици стационажа, 3+450км	59.111,19	0,00	59.111,19
УКУПНО СЕКТОР ЗАШТИТЕ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ		73.151,19	0	73.151,19
СВЕУКУПНО		1.042.343,12	587.327,1	1.629.670,22

Закључци и препоруке

Укупан проценат реализације планираних пројеката у оквиру Стратегије општине Нови Град је 66%. Наиме, од укупно 103 пројекта из Стратегије, планираних за имплементацију у периоду од 2017.-2020. године, 68 пројеката је имплементирано дјелимично или у потпуности (потпуно завршених пројеката је 28, а пројеката у току реализације има 40). Удио пројеката чија имплементација није ни започета у овом периоду (пролонгирани и отказани пројекти) је 34% (пролонгираних је 32 пројекта, отказаних 3 пројекта), а такође је било 30 реализованих пројеката изван Стратегије, који нису уврштавани у планове имплементације, али доприносе реализацији стратешких циљева.

Подаци указују на чињеницу да је број планираних пројеката био преамбициозан, јер је 32 пројекта пролонгирано, док су 3 пројекта отказана. Са друге стране, реализовано је 30 пројеката који нису били уврштени у планове имплементације, а који доприносе реализацији стратешких циљева, што говори о потреби реалнијег планирања и бољој координацији између организационих јединица које су одговорне за праћење и реализацију стратешких и других пројеката. Такође, примјећује се да имплементација већине пројеката траје више година, те се на крају посматраног периода не може констатовати да су пројекти завршени, што је утицало на низак степен учешћа завршених пројеката (27%) и релативно висок степен учешћа дјелимично реализованих пројеката (39%) у укупном броју планираних пројеката.

Уколико се посматра омјер планираних средстава из планова имплементације, од укупно планираних 19.703.798,18 КМ у периоду од 2017-2020.године, реализовано је 78%, односно 15.335.523,80 КМ. Проматрајући реализацију финансирања према секторима, уочавамо да је највећи степен реализације остварен код сектора економског развоја (98%), степен реализованих средстава у сектору друштвеног развоја износи 92% и у сектору заштите животне средине 77%. Знатно више средства из буџета је реализовано у секторима друштвеног развоја (углавном за инфраструктурне пројекте) и у сектору заштите животне средине (за пројекте одбране од полава). Укупан степен реализованих средстава је висок (78%). Структура извора финансирања пројеката у периоду од 2017-2020.године указује на доминацију вањских извора финансирања, гдје је степен реализације финансирања вањским изворима 67%, док буџетска средства чине 33% од укупног износа реализованих средстава. **Врло висок степен реализације финансирања буџетским средствима (за 24% више у односу на планиране износе из Буџета), те средњи проценат реализованих средстава из екстерних извора (66% од планираних средстава из екстерних извора) указују на нереално планирање и нереалну процјену сопствених капацитета, те евидентну потребу да се више ради на јачању систематског и интердисциплинарног приступа при обезбјеђивању донаторских средстава.**

У погледу ефикасности реализације укупних финансијских средстава на годишњем нивоу, степен реализације кретао се у распону 54%-141%, при чему је степен реализације у 2017.г. и 2020.г. идентичан (54%), а 2018. и 2019.г. реализација је надмашила план.

На основу анализе ефикасности досадашње имплементације Стратегије, може се закључити да је у процесу ревизије Стратегије за наредни период потребно промијенити приступ планирању на начин да постоји директна веза између планираних пројеката/мјера и буџетских ставки.

Приликом израде Планова имплементације анализирати буџетске могућности и трендове у приливу средстава из различитих екстерних извора, те реално процијенити обим пројеката за планове имплементације. Такође, неопходно је наставити са праксом уврштавања стратешких пројеката у буџетске захтјеве организационих јединица одговорних за праћење појединих пројеката.

Све остале планске документе, а нарочито План капиталних инвестиција, ускладити са Стратегијом. Стратегија је документ који треба бити видљив у свим осталим планским документима, нарочито у Плану капиталних инвестиција, просторним документима и Буџету. Тек када Стратегија буде видљива у поменутих документима може се рећи да је имплементација Стратегије ефикасна.

Такође, висок број реализованих пројеката који нису уврштавани у планове имплементације наспрам високом броју пролонгираних пројеката указује на потребу реалнијег планирања на нивоу одјељења и одсјека, а у складу са њиховим годишњим плановима рада, као и на бољу координацију између организационих јединица општинске управе и Начелника општине.

6.3. Ефективност

Ефективност се односи на процјену утицаја стратешких интервенција (имплементираних програма и пројеката) на постигнућа дефинисаних секторских циљева. Налази евалуације по критеријуму ефективности изведени су постављањем слиједећих питања:

1. У којој мјери је постигнут напредак у остваривању циљева стратегије задовољавајући у односу на постављене вриједности индикатора?
2. Уколико напредак ка остварењу циљева није задовољавајући, који фактори на то утичу те у којој мјери?

Општина Нови Град је, према Одлуци о степену развијености јединица локалне самоуправе у Републици Српској за 2020.г., број: 04-1-012-2-3066/19 од 22.11.2019.г., (Службени гласник РС 102/19), прешла **из средње развијених у неразвијене општине**. Из наредне табеле је видљиво да негативни демографски трендови представљају све већи проблем који отежава реализацију циљева из свих сфера друштва и развоја уопште.

Упоредни преглед критеријума за оцјену степена развијености општине Нови Град, за период од 2016-2020:

Број становника по Попису 2013		25.240
Степен развијености		Од 2016-2020.г.: средње развијена, Од 2020.г.: неразвијена
Критеријуми	Приходи МСП по становнику (КМ), по годинама	2016: 7.623, 2017: 7.760, 2018: 8.767, 2019: 9.746, 2020: 9.405
	Буџетски приходи по становнику (КМ), по годинама	2016:462, 2017:374, 2018: 420, 2019: 427, 2020:429
	Стопа незапослености ¹¹ , по годинама	2016:40,4%, 2017:37%, 2018:15,5%, 2019: 16,7%, 2020: 18,26%
	Густина насељености	54 стан./км ²
	Регистрована возила у односу на ук. број рег.возила у РС, по годинама	2016: 1,79%, 2017:1,74%, 2018:1,75% 2019: 1,77%, 2020: н/а
	Ученици ОШ у односу на број становника, по годинама	2016: 7,33%, 2017:7,31%, 2018:6,92%, 2019:6,17%, 2020: 5,87%
	Стопа прир.прирастаја ¹² , по годинама	2016: -6,54‰, 2017:-9,15‰, 2018:-7,69‰. 2019: -8,24‰,2020: -8,24‰
	Број пословних субјеката у односу ук. број у РС, по годинама	2016: 1,54%, 2017:1,53%. 2018:1,50%, 2019:1,47%,2020:1,47%
	Вриједност грађевинских радова и стамбена изградња у односу на укупну вриједност у РС, по годинама	2016: 0,37%, 2017:0,27%, 2018:0,12%, 2019:0,53%, 2020: н/а

Извор података: Општине и градови РС за 2017.,2018.,2019. и 2020.г., РЗЗСРС, Привредна комора РС,

6.3.1. Процјена постигнућа у испуњењу секторских циљева економског развоја

У оквиру сектора економског развоја дефинисано је 3 секторска циља.

Секторски циљ 1.1.„Побољшати конкурентност малих и средњих предузећа, првенствено индустријских и извозно оријентисаних до 2021. године“ је дјелимично остварен, на шта указује анализа промјена у индикаторима очекиваних исхода. Фокус у протеклом средњорочном периоду је био првенствено на привлачењу инвестиција и новим запошљавањима, те су резултати код привлачења

¹¹ Број незапослених/број запослених+број незапослених, Извор података: Општине и градови РС за 2017.,2018.,2019. и 2020.г., Републички завод за статистику РС

¹² Стопа прир.прирастаја=—, гдје је N-натуритет, М-морталитет, Р-укупан број становника

нових инвестиција постигнути, међутим није дошло до потпуног остварења секторског циља, због стопе раста броја запослених, која је знатно нижа од очекиване. У протеклом периоду је постигнут значајан напредак на успостављању повољног пословног окружења, што потврђује и посједовање BFC SEE сертификата од 2019.године, гдје је испуњеност критеријума са почетних 50,67% 2018.године порасла на 90,33% 2019.г. Активности усмјерене на привредни развој и стварање повољне пословне климе су резултовале и растом извоза за дупло у односу на 2016. годину. Такође, број лица која траже запослење (активна понуда радне снаге) на подручју општине Нови Град у 2020.г. износи 902, што је пад од скоро 66% у односу на 2016.г. Пад броја лица која траже запослење, међутим, резултат је миграција и депопулације, што је негативан показатељ.

- Очекивани секторски исход: **„Раст извоза од 5%“**, оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход остварен, и то за више од дупло у односу на 2016.годину.
- Очекивани секторски исход: **„Раст додатне вриједности¹³ од најмање 3%“**, оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход остварен, гдје је остварен је раст од 22%.
- Очекивани секторски исход: **„Раст прихода малих и средњих предузећа од 5%“**, оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход остварен, гдје је остварен је раст од 23%.
- Очекивани секторски исход: **„Повећан укупан број запослених у предузећима и предузетничкој дјелатности (индустрији и пољопривреди) за 30% до 2021. у односу на 2016.годину“**, оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход није остварен, јер је остварен раст знатно нижи од очекиваног (6%).
- Очекивани секторски исход: **„До 2021. године 5 најуспјешнијих привредника запослило је најмање 50 нових радника“** оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход остварен, јер је у периоду од 2016-2020.г. било 233 новозапослених код 5 најуспјешнијих привредника (COMP-ASTOR d.o.o., САНА-ЕЛВИС а.д. Сводна, ВАСТИЛ д.о.о, ИНТЕРПРОМЕТ д.о.о., Zu - apoteke "B pharm").
- Очекивани секторски исход: **„До 2021. године најмање 5 инвеститора реализовало инвестиције у укупној вриједности од 500.000 КМ у општини Нови Град“**, оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход дјелимично остварен, јер су реализоване 3 инвестиције укупне вриједности од око 2.000.000,00 КМ (текстилни погон "Вастил", трговачки центри „Астор“ и „Корт“). Вриједност инвестиција је виша од очекиване, међутим број инвеститора је нижи од очекиваног, те је исход остварен дјелимично.

Укупна оцјена:

За реализацију овог секторског циља било је предвиђено 14 пројеката, од којих је:

- **4 потпуно реализованих** (Припрема и стицање BFC SEE сертификата за општину са повољним пословним окружењем, Изградња капацитета за кориштење екстерних извора финансирања пројеката, Увођење деференциране стопе пореза на непокретност, Санација објета бившег војног складишта у насељу Сводна),
- **8 пројекта је у току реализације** (Промоција инвестиција у општини Нови Град, Постинвестициона подршка инвеститорима, Избор најуспјешнијих у привреди Нови Град, Подршка запошљавању и развоју локалних МСП и предузетника, Унапређење и развој индустријске зоне Пољавнице, Развој друштвеног предузетништва, Подршка маргинализованим групама жена у развоју бизниса, Дијаспора за развој),
- **2 пројекта је пролонгирано** (Ревитализација текстилне индустрије на подручју општине Нови Град, Студија оправданости улагања у производне капацитете на бази природних и других ресурса).

На основу расположивих података може се закључити да је **Секторски циљ 1.1. дјелимично остварен**, због тога што није остварен очекивани број инвеститора, те раст запослених у индустрији и пољопривреди, док су сви остали очекивани исходи остварени.

¹³ Додатна вриједност= исплаћене бруто плате+добит

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 1.1.:

Секторски циљ 1.1.: „Побољшати конкурентност малих и средњих предузећа, првенствено индустријских и извозно оријентисаних до 2021. године“	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Раст извоза од 5% до 2021. у односу на 2016.	Исход је остварен. Остварен је раст од 119% (2016.г.: 17.345.427 КМ, 2020.г.: 34.624.000 КМ).
Раст додатне вриједности (брuto зараде+добит) од најмање 3% до 2021. у односу на 2016.г.	Исход је остварен. (2016.г.: 24.173.097 КМ, 2020.г.: 29.549.038 КМ).
Раст прихода малих и средњих предузећа од 5% до 2021. у односу на 2016.	Исход је остварен. Остварен раст од 23%, (2016.г.: 192.406.046 КМ, 2020.г.: 237.383.733КМ).
Повећан укупан број запослених у индустрији и пољопривреди за 30% до 2021. у односу на 2016.г.	Исход није остварен. Остварен раст од 6% (2016.г.: 830 , 2020.г.: 879).
До 2021. године 5 најуспјешнијих привредника запослило је најмање 50 нових радника	Исход је остварен. У периоду од 2016-2020.г.- 233 новозапослена код 5 најуспјешнијих привредника
До 2021. године најмање 5 инвеститора реализовало инвестиције у укупној вриједности од 500.000 КМ у општини Нови Град	Исход је дјелимично остварен. (Реализоване 3 инвестиције укупне вриједности од око 2.000.000,00 КМ

Секторски циљ 1.2.: „Постати препознатљиво туристичко одредиште, првенствено за ријечни и спортско-рекреативни туризам, до 2021. године“ није остварен.

Лимитирајући фактори код развоја туризма наше општине се огледају, прије свега, у неизграђеној туристичкој инфраструктури и супраструктури, а недостатак адекватних смјештајних капацитета поготово утиче на развој омладинског, екскурзионог туризма и спортско-рекреативног туризма. Ови проблеми директно угрожавају остварење циља и предуслов за развој туризма у будућем периоду. У периоду од 2016-2019.г. није дошло је до повећања броја туриста, већ до пада за 23%, док је у току 2020.године овај пад још израженији-59%.

Очекивани секторски исход: **„Раст броја туриста од најмање 10% до 2021. у односу на 2016.годину“**, оцјена: на основу података о приходима од боравишних такси на подручју општине Нови Град, евидентиран је пад од 59% у 2020.год.- 420 долазака и 870 ноћења, због корона вируса, годишњи пад у периоду прије корона вируса: просјечно 14,6% годишње. С обзиром да није забиљежен раст броја туриста, овај исход **није остварен**.

Очекивани секторски исход: **„Раст прихода од хотелијерства и угоститељства од најмање 10% до 2021. у односу на 2016.годину“** оцјена: на основу расположивих података, овај секторски исход је остварен, јер је у 2020.години остварен приход износио 99.760,00 КМ, што је за 56% више у односу на 2016.годину, када је износио 64.000,00 КМ¹⁴. Међутим, због пандемије корона вируса у 2020.години је дошло до значајног пада прихода (за 46%) у односу на 2019.годину, када је износио 184.837,00 КМ.

Укупна оцјена:

За реализацију овог секторског циља било је предвиђено 7 пројеката, од којих су:

- **2 пројекта у току реализације** (Интегрални план промоције туристичке понуде и инвестиција у туризам општине Нови Град, Развој препознатљивог и конкурентног туристичког производа ријечног, риболовног и спортско - рекреативног туризма),
- **5 пројекта је пролонгирано** (Унапређење и промоција етно туристичке понуде путевима традиције Поткозарје-Подгрмеч, Израда Зонинг плана подручја Уне од значаја за туризам, Успостављање смјештајног капацитета –хостел, Подстицаји у туризму, У свијету лептира и медвједа).

На основу расположивих података може се закључити да **Секторски циљ 1.2. није остварен**, само зато јер је до позитивне промјене дошло само код прихода у области туризма и угоститељства у периоду 2017.-2020. године, док су сви остали показатељи везани за туризам имали негативне трендове. С обзиром да је регистрован пад броја туриста, у наредном периоду је потребно приспитати разлоге за овај пад. Такође, с обзиром да је 71% планираних пројеката пролонгирано, у наредном периоду је потребно преиспитати реалност планираних интервенција, те дефинисати оствариве исходе

¹⁴ Приход се односи на лица која су предала финансијске извјештаје, дјелатност пружања смјештаја, припреме и послуживања хране

и проводиве пројекте, те активније радити на унапређењу туристичке инфраструктуре и супраструктуре, како би се створили основни предуслови за остварење постављених циљева у сектору туризма.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 1.2.:

Секторски циљ 1.2.: „Постати препознатљиво туристичко одредиште, првенствено за ријечни и спортско-рекреативни туризам, до 2021. године“	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Раст броја туриста од најмање 10% до 2021. у односу на 2016.годину	Исход није остварен. евидентирани пад од 59% у 2020.год.- 420 долазака и 870 ноћења, због корона вируса, годишњи пад у периоду прије корона вируса: просјечно 14,6% годишње.
Раст прихода од хотелијерства и угоститељства од најмање 10% до 2021. у односу на 2016.годину	Исход је остварен. Остварен је раст прихода од 56% у 2020.години, у односу на 2016.годину. (2016.г.: 64.000,00 КМ, 2020.г.: 99.700,00 КМ).

Секторски циљ 1.3.: „Унаприједити комерцијалну производњу и стимулисати предузетништво у пољопривреди до 2021 године,“ је дјелимично остварен.

Кроз низ мјера подршке биљној и сточарској производњи, те едукацијама и савјетодавним услугама за пољопривредне произвођаче, као и промоцију пољопривредних производа са подручја општине Нови Град, број пољопривредних газдинстава је све до 2019.године континуирано растао, међутим због обавезе плаћања доприноса од стране носиоца пољопривредних газдинстава дошло је до масовног исписа из Регистра у току 2019.г.

Очекивани секторски исход: **„Раст броја регистрованих пољопривредних газдинстава од најмање 5% до 2021. у односу на 2016.годину“**, оцјена: раст броја пољопривредних газдинстава од просјечно 10% годишње прекинут је увођењем обавезе плаћања пореза и доприноса за носиоце пољопривредних газдинстава, што је резултовало масовним одјављивањем из Регистра пољопривредних газдинстава, тако да је у 2020.години, регистрованих пољопривредних газдинстава мање за 53% у односу на 2016.г.: 618 пољопривредних газдинстава, 2020.г.: 289 пољопривредних газдинстава. Исход није остварен.

Очекивани секторски исход: **„Раст прихода комерцијалних пољопривредних газдинстава од најмање 5% до 2021. у односу на 2016.год“**, оцјена: сва комерцијална газдинства са подручја општине Нови Град се налазе у области производње млијека, гдје је према расположивим подацима остварен раст од 21%. Очекивани исход је остварен.

Очекивани секторски исход: **„До 2021.године потписан споразум са инвеститорима о финансирању изградње најмање 1 хидротехничког мелорационог система“**, оцјена: исход није остварен. Одређене активности су се реализовале у склопу редовних послова, а стратешки пројекат је отказан услед немогућности реализације.

Укупна оцјена:

За реализацију овог секторског циља било је предвиђено 13 пројеката, од којих је:

- **1 потпуно реализован** (Развијање капацитета за производњу традиционалног сира на подручју општине Нови Град),
- **9 пројекта је у току реализације** (Едукација пољопривредних произвођача, Подршка у систему добре пољопривредне праксе, Манифестација Дани пчеларства, воћарства и нашег села Нови Град, Побољшање квалитета пољопривредног земљишта, Подршка биљној производњи путем директног плаћања, Подршка у проналажењу тржишта пољопривредно прехрамбених производа, Подршка сточарској производњи Јачање савјетодавног сервиса, Противградна превентива),
- **2 пројекта је пролонгирано** (Манифестација Изложба говеда, Повећање обима, продуктивности и степена тржишности и финализације пољопривредне производње),
- **1 пројекат је отказан** (Студија потреба и економске оправданости извођења хидротехничких мелиорација на подручју општине Нови Град).

На основу оцјене реализације три очекивана исхода, може се закључити да је **Секторски циљ 1.3. дјелимично у мањој мјери, остварен**, јер је од 3 очекивана исхода остварен само 1. И поред остварених пројектних резултата, очекивани секторски исходи нису у потпуности остварени, јер су били амбициозно постављени. За наредни период, у домену развоја предузетништва у пољопривреди треба реално процијенити динамику пројектних активности и дефинисати оствариве исходе.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 1.3.:

Секторски циљ 1.3.: „Унаприједити комерцијалну производњу и стимулисати предузетништво у пољопривреди до 2021. године“	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Раст броја регистрованих пољопривредних газдинстава од најмање 5% до 2021. у односу на 2016. годину	Исход није остварен (2016.г.: 618 пољопривредних газдинстава, 2020.г.: 289 пољопривредних газдинстава)
Раст прихода комерцијалних пољопривредних газдинстава од најмање 5% до 2021. у односу на 2016. год	Исход је остварен. Остварен је раст од 21%. (2016.г.: 748.632,00 КМ, 2020.г.: 907.598,00 КМ).
До 2021. године потписан споразум са инвеститорима о финансирању изградње најмање 1 хидротехничког мелорационог система	Исход није остварен.

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

У оквиру сектора економског развоја било је дефинисано укупно 3 секторска циља, од којих нити један циљ није остварен у потпуности. Циљеви који се односе на сектор МСП-а и пољопривреде су дјелимично остварени, међутим циљ који се односи на развој туризма није уопште остварен и код истог су евидентирани негативни трендови.

За већину секторских индикатора редовно су вршена мјерења, која су послужила за оцјену остварења очекиваних исхода и секторских циљева. Од укупно 11 очекиваних исхода, остварено је 6, 1 исход је остварен дјелимично, а код 4 исхода није уопште дошло до позитивних промјена. Остварени су резултати код повећања прихода предузећа, извоза и привлачења инвестиција. Резултати код повећања броја запослених су остварени у знатно нижем обиму од планираног, док код броја туриста и броја пољопривредних газдинстава није дошло до планираног раста, већ је дошло чак и до пада. За наредни период, **треба реално процијенити динамику пројектних активности и дефинисати оствариве и мјерљиве пројектне резултате и секторске исходе.**

Од укупно 34 пројекта у економском сектору, 5 пројеката је завршено, 19 је у спроведби, 9 је пролонгирано и 1 пројекат је отказан. Удио пролонгираних и отказаних пројеката у укупном броју пројеката у овом сектору је 29%, а основни разлог је недостатак финансијских средстава. **У предстојећем процесу стратешког планирања, треба анализирати оправданост пролонгираних пројеката, посебно у области туризма**, јер је у овој области највећи број пролонгираних пројеката (5 од 9).

Секторски циљ 1.1. је дјелимично остварен, јер је стопа раста броја запослених знатно нижа од очекиване, а пад броја лица која траже запослење је резултат миграција и депопулације, што је негативан показатељ. Остали индикатори имају позитиван тренд: извоз, приходи МСП-а, додатна вриједност, инвестиције, нова запошљавања код најуспјешнијих привредника.

Секторски циљ 1.2. је дјелимично (у мањој мјери) остварен, само зато јер је регистрован раст прихода у области туризма и угоститељства у периоду 2017.-2020. године, док су сви остали показатељи везани за туризам имали негативне трендове. С обзиром да је регистрован пад броја туриста, у наредном периоду је потребно преиспитати разлоге за овај пад. Такође, с обзиром да је 71% планираних пројеката пролонгирано, у наредном периоду је потребно преиспитати оправданост пролонгираних пројеката, дефинисати оствариве исходе и проводиве пројекте, те активније радити на унапређењу туристичке инфраструктуре и супраструктуре, како би се створили основни предуслови за остварење постављених циљева у сектору туризма.

Секторски циљ 1.3. је дјелимично остварен, јер је број пољопривредних газдинстава све до 2019. године континуирано растао, међутим због обавезе плаћања доприноса од стране носиоца пољопривредних газдинстава дошло је до масовног исписа из Регистра у току 2019.г. Ово је директно угрозило добре резултате код постизања очекиваних исхода на нивоу секторског циља, те није дошло до планираног повећања броја пољопривредних газдинстава, него је тај број смањен за 53% у односу на 2016.г.

6.3.2. Процјена постигнућа у испуњењу секторских циљева друштвеног развоја

У оквиру сектора друштвеног развоја дефинисано је 3 секторска циља.

Секторски циљ 2.1.: “Унапређена инфраструктура за пружање јавних услуга у руралним и урбаним подручјима општине до 2021.године” је дјелимично остварен.

Реализована су значајна средства за унапређење путне и комуналне инфраструктуре. Током протеклог средњерочног периода реализовано је преко 6 мил. КМ у путну инфраструктуру, а преко 3 мил. КМ у водоснабдијевање. Анализа резултата истраживања привредног сектора о условима пословања, доступности и квалитету комуналних услуга и потреба за радном снагом која је спроведена 2020. године на 58 привредника, говори да је већина привредника задовољна услугама водоснабдијевања, одводње отпадних вода, одвоза комуналног отпада и путном инфраструктуром. Водоснабдијевањем је задовољно и веома задовољно 67% привредника, одвозом комуналног отпада је задовољно и веома задовољно 55% привредника, канализационом мрежом је задовољно и веома задовољно 55% привредника. Привредници су најзадовољнији јавном расвјетом, гдје је 70% привредника задовољно и веома задовољно јавном расвјетом. Покривеност домаћинстава са приступом контролисаној води за пиће у 2020.г. износи 72%, што је за 20% више у односу на 2016.г.

У области унапређења капацитета локалне управе, у протеклом средњерочном периоду Општина Нови Град је добила међународни BFC SEE сертификат, са 90,33% испуњености, који потврђује да је Општинска управа општине Нови Град отворена за сарадњу са инвеститорима и привредницима, којима пружа услуге високог квалитета, почела је примјена електронског пословања и пружање електронских услуга грађанима путем апликације за електронску управу – еУправа, а према спроведеној анкети Општинске управе општине Нови Град за ИСО стандард у 2020. години, од 87 анкетираних лица, њих 98% је одговорило да је задовољно или углавном задовољно, а само два анкетирана лица су одговорила да нису задовољни услугом Општинске управе.

Очекивани секторски исход: **„Већи степен задовољства становништва комуналном и саобраћајном инфраструктуром за 10% до 2021. у односу на 2017.годину“**, оцјена: **очекивани исход се није мјерио**, односно нису успостављени механизми за праћење овог исхода, те није било могуће оцијенити остварење овог секторског исхода. Поред тога, спроведено је неколико истраживања чији резултати могу послужити као показатељ постигнућа овог исхода. Према наведеним истраживањима, највећи број привредника је задовољно комуналном и саобраћајном инфраструктуром. С обзиром да нису успостављени механизми праћења, а да су ипак постигнути одређени пројектни резултати, овај секторски циљ се може оцијенити као **дјелимично остварен**.

Очекивани секторски исход: **„Повећан степен задовољства грађана администратвним услугама за 10% до 2021.у односу на 2017.годину“**, оцјена: **очекивани исход се није мјерио**, односно нису успостављени механизми за праћење овог исхода. Поред тога, спроведено је неколико истраживања чији резултати могу послужити као показатељ постигнућа овог исхода. Према наведеним истраживањима, највећи број привредника је задовољно администратвним услугама, док је и становништво углавном задовољно услугом Општинске управе. У протеклом средњерочном периоду је унапређен рад општинске управе, уведено је електронско пословање, проширене услуге за грађане и знатно смањено вријеме обраде предмета. Број издатих грађевинских дозвола се у односу на 2016.годину смањено за 53%, али се вријеме издавања дозволе знатно убрзало- са 10 на 3 дана. С обзиром да нису успостављени механизми праћења, а да су ипак постигнути одређени пројектни резултати, овај исход се може оцијенити као **дјелимично остварен**.

Очекивани секторски исход: **„До 2021.године смањен број напада паса луталица на становништво за 50% у односу на 2016.годину“**, оцјена: очекивани исход **није остварен**, јер није дошло до планираног смањења напада паса луталица, односно дошло је до повећања од 10% (2016.г.: 10 напада, 2020.г.: 11 напада).

Укупна оцјена:

За реализацију Секторског циља 2.1. било је предвиђено 19 пројеката, од којих је:

- **9 потпуно реализовано** (Изградња водоводног система у насељу Мала Новска Рујишка, фаза 2 и 3, Изградња водоводног система у насељима Благај Ријека, Благај Јапра, Масловаре, Петковац и

Сводна, фаза 1, фаза 2 и фаза 5, Водовод Шклобучари, Е-општина, Унапређење путне инфраструктуре на подручју МЗ Рудице, Повећање комуналне инфраструктуре и санација стамбених јединица у ромском насељу),

- **6 пројекта је у току реализације** (Изградња дистрибутивне водоводне мреже за водоснабдијевање у насељима Чађавица 2 и Чађавица 1, Изградња дистрибутивног водоводног система до насеља Сводна, Стратегија развоја локалних путева и улица у насељу на подручју општине Нови Град за период од 2019-2028.г, Едукација запослених у управи и других актера, Унапредјење ефикасности мјесних заједница, Асфалтирање локалних путева),
- **4 пројекта је пролонгирано** (Реконструкција и проширење градске водоводне и канализационе мреже на подручју општине Нови Град, Формирање прихватишта за напуштене животиње и формирање хигијеничарске службе, Изградња водоводне мреже у насељу Љешљани, Реконструкција и проширење градске канализационе мреже на подручју општине Нови Град).

На основу доступних података, може се оцијенити да је **Секторски циљ 2.1. дјелимично остварен**, првенствено захваљујући пројектима изградње путне и водоводне инфраструктуре. С обзиром да се механизам мјерења задовољства корисника није успоставио, у наредном периоду је потребно водити рачуна о томе да се дефинишу мјерљиви исходи и реалне (достижне) циљне вриједности.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 2.1.:

Секторски циљ 2.1.: "Унапређена инфраструктура за пружање јавних услуга у руралним и урбаним подручјима општине до 2021. године"	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Већи степен задовољства становништва комуналном и саобраћајном инфраструктуром за 10% до 2021. у односу на 2017. годину	Очекивани исход се није мјерио. Дјелимично остварено.
Повећан степен задовољства грађана административним услугама за 10% до 2021. у односу на 2017. годину	Очекивани исход се није мјерио. Дјелимично остварено.
До 2021. године смањен број напада паса луталица на становништво за 50% у односу на 2016. годину	Није остварено Повећање 10% (2016: 10 напада, 2020: 11 напада).

Секторски циљ 2.2.: "Смањена незапосленост младих до 2021. године и обogaћени садржаји за младе је дјелимично остварен"

У периоду од октобар/децембар 2018. године спроведено је истраживање под називом „Проблеми и потребе младих у општини Нови Град“, а за потребе израде Омладинске политике општине Нови Град. Упитник је испунило укупно 160 испитаника старосне доби од 15 до 30 година. Истраживање је спроведено у сарадњи са средњим школама на подручју општине Нови Град и Омладинским центром за креативност и иницијативу ОЦКИ.

Према овом истраживању, 74,19% младих своју будућност не види на подручју општине Нови Град. 66,94% младих жели да се пресели у друго мјесто због економских разлога и животног стандарда. Иако се реализују бројне мјере за подршку младима (стипендирање, подршка омладинском активизму и сл.), очигледно је да ове мјере не дају жељене резултате, те их је потребно интензивирати.

Током претходног средњерочног периода је имплементирано 87 пројеката неформалних група младих кроз пројекат Омладинске банке. Поред тога, усвојен је и документ „Омладинска политика општине Нови Град“. Такође, Општина Нови Град током читавог средњерочног периода радила је на унапређењу образовних капацитета за дјецу свих узраста, те је додијелила стипендије студентима и ученицима средњих школа у вриједности од преко 300.000,00 КМ.

Потребно је указати на проблем константног смањивања броја ученика у основним и средњим школама на подручју општине Нови Град, гдје се у 2020. години број ученика у основним и средњим школама смањио за 19,6 %, у односу на 2016¹⁵. Према процјенама Републичког завода за статистику РС,

¹⁵ Шк. 2016/2017.г.-2.697 ученика, шк.2020/2021.г.: 2.192 ученика (Извор:РЗЗСРС, „Градови и општине“, 2020.г.).

укупан број становника у општини Нови Град за 2020.г. износи 23.419, од чега је скоро 29% становништва старије од 60 година, док је просјечна старост становништва 44 године, што указује на демографску старост становништва.

Очекивани секторски исход: „**Најмање 75% родитеља задовољно инфраструктуром и услугама за дјецу и младе до 2021. године**“, оцјена: очекивани исход се није мјерио, односно нису успостављени механизми за праћење овог исхода, те се овај исход не може оцијенити,

Очекивани секторски исход: „**Смањено вријеме чекања младих на посао за 30% до 2021.у односу на 2016.годину**“, оцјена: очекивани исход се није мјерио, односно нису успостављени механизми за праћење овог исхода (Завод за запошљавање РС води само евиденцију чекања за запослење за сва незапослена лица).

Очекивани секторски исход: „**Најмање 75% младих задовољно садржајима за младе у општини до 2021.год**“, оцјена: очекивани исход се није мјерио, односно нису успостављени механизми за праћење овог исхода, те се не може оцијенити.

Укупна оцјена:

За реализацију Секторског циља 2.2. било је предвиђено 19 пројеката, од којих је:

- **6 потпуно реализовано** (Програм развоја спорта општине Нови Град за период од 2019-2023, Регионални стамбени пројекат ДПС 2, Израда Омладинске политике, Одрживост бошњачке културе на подручју општине Нови Град РС, Социјализација дјеце предшколске доби из руралних средина и подстицање њиховог развоја, ПРО будућност),
- **5 пројекта је у току реализације** (Стипендирање студената, Омладинска банка, Финансијска подршка омладинским организацијама и другим НВО, Адаптација, санација и реконструкција кино сале, Уређење и адаптација друштвених домова у руралном дијелу општине),
- **6 пројекта је пролонгирано** (Станоградња за младе, Успостављање омладинског центра општине Нови Град, Изградња и уређење дјечијих/школских игралишта, Ревизија регулационог плана насеља Јабланица, Ревизија регулационог плана насеља Реповац, Библиотека за будућност),
- **2 пројекта је отказано** (Изградња "балона" на спортском терену у кругу ЈУ КОЦ, Унапређење хортикуларног простора у кругу ЈУ КОЦ).

Поред напора који су учињени у периоду од 2017.-2020. године, негативни трендови код природног прираштаја, старосне структуре становништва и миграционог салда значајно су утицали на остварење овог секторског циља, те нису постигнути значајнији резултати, док за одређене исходе нису успостављени механизми праћења. Омладинска политика, као кровни документ који значајно доприноси реализацији овог циља, предвиђа доношење годишњих планова имплементације и дефинисање приоритета на годишњем нивоу, међутим до сада није израђен нити један план имплементације, што значајно отежава саму реализацију Омладинске политике и извјештавање о истој. У наредном периоду је потребно успоставити механизме за спровођење Омладинске политике и досљедно слиједити Програм развоја спорта 2019-2023, како би се остварили бољи резултати код Секторског циља 2.2.

На основу оцјене мјерљивих очекиваних исхода и пројектних резултата, може се закључити да је **Секторски циљ 2.2. дјелимично – у мањој мјери остварен**. Ради лакшег праћења и процјене успјеха у остварењу циљева, потребно је редефинисати очекиване исходе и идентификовати нове индикаторе (исходе). Такође, у наредном стратешком периоду треба водити рачуна о томе да се дефинишу мјерљиви исходи и реалне (достижне) циљне вриједности.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 2.2.:

Секторски циљ 2.2.: "Смањена незапосленост младих до 2021.године и обогаћени садржаји за младе"	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Најмање 75% родитеља задовољно инфраструктуром и услугама за дјецу и младе до 2021. године	Очекивани исход се није мјерио.
Смањено вријеме чекања младих на посао за 30% до 2021.у односу на 2016.годину	Очекивани исход се није мјерио, а Завод за запошљавање РС не води ове евиденције.
Најмање 75% младих задовољно садржајима за младе у општини до 2021.год	Очекивани исход се није мјерио.

Секторски циљ 2.3.:“ Унапређени капацитети за подршку старијем становништву и осјетљивим групама становништва до 2021.године“ је дјелимично остварен

У оквиру овог секторског циља највише се фокусирао на социјално угрожене категорије становништва чији су домови оштећени у поплавама 2014.г. и 2019.г., на расељена лица и повратнике, старије особе, младе брачне парове који немају право на процедуру асистирање репродукције на терет средстава обавезног здравственог осигурања, те на дјецу у ризику.

Услуге примарне здравствене заштите старија лица остварују путем специјалистичких амбуланти породичне медицине Дома здравља у Новом Граду, а према Закону о здравственом осигурању- свим лицима преко 65 година старости је обезбијеђено здравствено осигурање. У току 2019.године су се значајно унаприједиле услуге подршке старијем становништву на подручју општине, реконструкцијом Дома за стара лица у Деветацима, капацитета од 22 корисника.

Побољшању социјалног стања становништва и већем степену задовољења социјалних потреба допринијела су проширена права у социјалној заштити које је својим одлукама утврдила Скупштина Општине Нови Град, а то су: Смјештај дјеце без родитељског старања у Социјално педагошке заједнице, Смјештај старих лица без породичног старања у прихватилиште за стара лица у Деветацима, право социјално угрожених лица на бесплатан оброк у јавној кухињи и сахрана социјално угрожених лица без породице.

Очекивани секторски исход: **„Најмање 75% старијих лица задовољно услугама подршке до 2021.године“**, оцјена: очекивани исход се није мјерио, односно нису успостављени механизми за праћење овог исхода, те се овај исход не може оцијенити.

Очекивани секторски исход: **„Најмање 75% лица са инвалидитетом задовољно инфраструктуром и садржајима у општини до 2021.године“**, оцјена: очекивани исход се није мјерио, односно нису успостављени механизми за праћење овог исхода, те се овај исход не може оцијенити.

Очекивани секторски исход: **„Најмање 50% социјално угроженог становништва задовољно мјерама подршке у општини до 2021.године“**, оцјена: Очекивани исход се није мјерио, односно нису успостављени механизми за праћење овог исхода, те се овај исход не може оцијенити.

Укупна оцјена:

За реализацију овог секторског циља било је предвиђено 9 пројеката, од којих је:

- **2 потпуно реализовано** (Реконструкција и регистрација Дома за стара лица, Трајно стамбено збрињавање и економски опоравак жртава поплава и клизишта у БиХ),
- **3 пројекта је у току реализације** (Унапређење друштвеног живота слијепих и слабовидних лица и старијих особа кроз спортске активности, Подршка пронаталитетној политици, Локални волонтерски сервис),
- **4 пројекта је пролонгирано** (Успостава и регистрација Дневног центра за дјецу у ризику, Помоћ и њега у кући, Израда Акционог плана за равноправност полова, Формирање патронажног тима за рурални и урбани териториј општине).

На основу тога што нису успостављени механизми праћења очекиваних исхода, а сагледавајући све реализоване активности у оквиру овог секторског циља, може се закључити да је овај секторски циљ дјелимично – у мањој мјери остварен. За наредни период, потребно је редифинисати очекиване исходе и идентификовати нове индикаторе (исходе). Такође, због великог броја пролонгираних пројеката, потребно је у наредном периоду дефинисати проводиве пројекте.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 2.3.:

Секторски циљ 2.3.:“ Унапређени капацитети за подршку старијем становништву и осјетљивим групама становништва до 2021.године“	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Најмање 75% старијих лица задовољно услугама подршке до 2021.године	Очекивани исход се није мјерио.
Најмање 75% лица са инвалидитетом задовољно инфраструктуром и садржајима у општини до 2021.године	Очекивани исход се није мјерио.
Најмање 50% социјално угроженог становништва задовољно мјерама подршке у општини до 2021.године	Очекивани исход се није мјерио.

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

На основу напријед наведених показатеља, предвиђени исходи у друштвеном сектору за период од 2017-2020. године нису постигнути у цијелости. Од 9 очекиваних исхода, **механизми праћења за 8 исхода нису уопште успостављени, а 1 исход није остварен. На основу пројектних резултата, 2 исхода су оцијењена као дјелимично остварена**, иако се нису мјерили. **За наредни период, потребно је редефинисати очекиване исходе и идентификовати нове мјерљиве индикаторе (исходе), те успоставити механизам праћења/мјерења**. Остварени су пројектни резултати код унапређења путне и комуналне инфраструктуре, унапређења капацитета локалне управе, те унапређења капацитета за подршку старијем становништву и осјетљивим групама становништва. Резултати код унапређења положаја младих, смањења незапослености младих и обogaћивања садржаја за младе су изостали.

Од укупно 47 пројекта у друштвеном сектору, 17 пројеката је завршено, 14 је у спроведби, 14 је пролонгирано, а 2 је отказано. Удио пролонгираних и отказаних пројеката у укупном броју пројеката у овом сектору је 34%, а основни разлог је недостатак финансијских средстава. **У предстојећем процесу стратешког планирања, треба анализирати оправданост пролонгираних пројеката у наредном периоду, поготово кад се ради о пројектима усмјереним на младе.**

Секторски циљ 2.1. је дјелимично остварен, јер механизми праћења за 2 од 3 очекивана исхода нису успостављени, те их је потребно успоставити у наредном периоду или дефинисати нове мјерљиве исходе. Реализована су значајна средства код изградње путне и водоводне инфраструктуре, покривеност домаћинства са приступом контролисаној води за пиће у 2020.г. је за 20% више у односу на 2016.г, знатно су унапријеђене услуге општинске управе. Обзиром да нису успостављени механизми праћења, да није дошло до очекиваног смањења броја напада паса луталица, али су постигнути одређени пројектни резултати, овај циљ је дјелимично остварен.

Секторски циљ 2.2. је дјелимично остварен, јер нису успостављени механизми праћења за сва три очекивана индикатора. Проблемима младих се не приступа системски, а млади се још увијек сагледавају више у перспективи социјално осјетљиве категорије него у перспективи потенцијалног носиоца економског развоја и друштвених промјена. Омладинска политика се не реализује онако како је предвиђено, не доносе се годишњи планови имплементације и не идентификују приоритети. Велики дио омладинских пројеката је реализован кроз пројекат Омладинска банка, међутим резултати анкете младих за потребе израде Омладинске политике говоре да млади нису задовољни животним стандардом и економским приликама, те велика већина жели да напусти Нови Град. За наредни период, потребно је редефинисати очекиване исходе и идентификовати нове мјерљиве индикаторе (исходе), успоставити механизам праћења/мјерења, као и успоставити механизме за спровођење Омладинске политике и досљедно слиједити Програм развоја спорта 2019-2023.

Секторски циљ 2.3. је дјелимично остварен, јер нису успостављени механизми праћења очекиваних исхода, а сагледавајући све реализоване активности у оквиру овог секторског циља, може се закључити да је овај секторски циљ дјелимично, у мањој мјери, остварен. За наредни период, потребно је редефинисати очекиване исходе и идентификовати нове индикаторе (исходе). Такође, због великог броја пролонгираних пројеката, потребно је у наредном периоду дефинисати проводиве пројекте.

6.3.3. Процјена постигнућа у испуњењу секторских циљева у сектору заштите животне средине

У оквиру сектора економског развоја дефинисано је 3 секторска циља.

Секторски циљ 3.1.: „Унапређен систем заштите и спашавања од природних катастрофа и других несрећа до краја 2021. године“ је остварен, на шта указује анализа промјена у индикаторима очекиваних исхода. Фокус је био на јачању капацитета Ватрогасне јединице и Цивилне заштите.

Очекивани секторски исход: ***„Вриједност материјалне штете услед елементарних непогода смањена за 50% (годишњи просјек) у периоду 2017- 2021 у односу на период 2011-2016“***, оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход **остварен**. Годишњи просјек материјалне штете услед елементарних непогода у периоду 2011-2016 износи 1,1 мил КМ, док је за период 2017-2020 годишњи просјек је 470.000,00 КМ, односно за 57% је мањи.

Укупна оцјена:

За реализацију овог секторског циља било је предвиђено 4 пројекта, од којих је:

- **2 потпуно реализованих** (Набавка агрегата пумпе за пумпну станицу за одбрану од поплава у насељу Прекосање, Чишћење дјела потока Добрљача),
- **1 пројекат је у току реализације** (Опремање Јединице ЦЗ и Ватрогасне јединице),
- **1 пројекат је пролонгиран** (Јачање новоуспостављене Горске службе).

На основу расположивих података закључује се да је **Секторски циљ 3.1. остварен**, јер је остварено очекивано смањење вриједности материјалне штете услед елементарних непогода.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 3.1.:

Секторски циљ 3.1.: Унапређен систем заштите и спасавања од природних катастрофа и других несрећа до краја 2021. године	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Вриједност материјалне штете услед елементарних непогода смањена за 50% (годишњи просјек) у периоду 2017- 2021 у односу на период 2011-2016	Исход је остварен. Остварено је смањење од 57% (просјек 2011-2016: 1,1 мил. КМ, просјек 2016-2020: 470.000,00 КМ).

Секторски циљ 3.2. „Побољшано управљање отпадом до краја 2021. године“ је дјелимично остварен.

Секторски циљ 3.2. је дјелимично остварен, с обзиром да није дошло до повећања покривености руралног становништва системом организованог прикупљања отпада, а ни ризик од од нуклеарног отпада није смањен.

Очекивани секторски исход: **„Системом организованог прикупљања отпада обухваћено 90% домаћинстава у руралним насељима до краја 2021.“ није остварен**, јер је покривеност руралног становништва системом организованог прикупљања отпада 2020.г. износи 45% (1370 корисника), те је на истом нивоу као и 2016.г. Одвоз комуналног отпада врши се највећим дијелом у градском подручју, приградским насељима и сеоским подручјима уз главне правце магистралних путева и дуж регионалног пута Р-404. Укупан број корисника на подручју цијеле општине износи 5.156.

Очекивани секторски исход: **„Остварени годишњи профит од продаје рециклажног отпада повећан за 3 пута до краја 2021. године у односу на 2016. годину“ је остварен**, оцјена: у радној јединици за рециклажу ангажовано је 5 радника, а прикупљају се као секундарне сировине папир,картон, пет амбалажа и најлон. У 2020.г. је купно прикупљено 67.643 кг рециклажног материјала, за шта је остварен профит од 11.063,00 КМ, те је већи за скоро 3 пута у односу на 2016.г., када је износио 3.730,00 КМ.

Очекивани секторски исход: **„До 2021. године смањен ризик од нуклеарног отпада за категорију ниже“ није остварен**, оцјена: рад Општинске управе Општине Нови Град у 2018. и 2019. години био је усмјерен првенствено на заустављање изградње одлагалишта радиоактивног отпада на Трговској гори у Републици Хрватској. Влада Републике Српске донијела је Одлуку о проглашењу Парка природе "Уна" (СГ РС бр. 79/19), којом се проглашава заштићеним подручје ријеке Уне на територији општина Нови Град, Козарска Дубица, Крупа на Уни и Костајница, у категорији V – заштићени пејзажи – Парк природе "Уна", у укупној површини од 2.772,60 ха. Према расположивим подацима, Република Хрватска, чак и поред бројних протеста и иницијатива са локалног, ентитетског и државног нивоа, није одустала од своје намјере, те је интензивирала активности на успостављању одлагалишта радиоактивног и другог опасног отпада на локацији Трговска гора. На територији општине Нови Град дана 07.05.2015.године је извршено мјерење радиоактивности (брзина дозе) на пет локација у граду као и изнад ријеке Уне. Мјерењем је утврђено да вриједност брзине дозе не одступа од просјечне вриједности показаног зрачења, које се мјери „Гама станицом" у Новом Граду, претходних неколико

година. Подаци за остале године нису доступни, јер се није вршило мјерење након 2015.г. Због свега наведеног, овај секторски исход се може оцијенити као нереализован.

Укупна оцјена:

За реализацију овог секторског циља било је предвиђено 6 пројеката, од којих је:

- **1 потпуно реализован** (Кампања за подизање свијести и комуникацијске активности о опасности одлагања нуклеарног отпада),
- **3 пројекта су у току реализације** (Ревизија плана управљања отпадом, Побољшање капацитета комуналног предузећа КОМУС, Унапријеђење система заштите од поплава на подручју општине Нови Град),
- **2 пројекта су пролонгирана** (Увођење система сортирања отпада и рециклаже- Зелена острва Уклањање дивљих депонија,).

На основу расположивих података закључује се да је **Секторски циљ 3.2. дјелимично остварен**, јер је остварени очекивани годишњи профит од продаје рециклажног отпада, међутим резултати су изостали код проширења обухвата система прикупљања отпада и смањења ризика од нуклеарног отпада. С обзиром да се 2 очекивана исхода нису остварила, потребно је редефинисати исходе за ову област и идентификовати мјерљиве величине.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 3.2.:

Секторски циљ 3.2.: „Побољшано управљање отпадом до краја 2021. године“	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Системом организованог прикупљања отпада обухваћено 90% домаћинстава у руралним насељима до краја 2021.	Исход није остварен. 45% становништва у руралним насељима обухваћено системом организованог прикупљања отпада.
Остварени годишњи профит од продаје рециклажног отпада повећан за 3 пута до краја 2021. године у односу на 2016. годину	Исход је остварен. Годишњи профит од продаје рециклажног отпада повећан за 3 пута.
До 2021. године смањен ризик од нуклеарног отпада за категорију ниже	Исход није остварен. Република Хрватска није одустала од своје намјере, те је Влада Хрватске донијела одлуку да војну локацију Черкезовац на Трговској гори уступи на кориштење Фонду за финансирање разградње и збрињавања радиоактивног отпада

Секторски циљ 3.3.: „Уведен системски приступ за унапређење енергетске ефикасности у општини до краја 2019. године“ је остварен, с обзиром да су остварени очекивани исходи.

Очекивани секторски исход: „Уштеде енергије захваљујући примјени мјера енергетске ефикасности у јавним установама повећане најмање 3 пута у периоду 2017-2021. година у односу на период до 2016. године.“ **је остварен**, оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход остварен. У периоду прије 2018.г. потрошња енергије у јавним установама је била у константном порасту (није било уштеда), а од 2018.г. има тренд смањења, захваљујући мјерама енергетске ефикасности. Према доступним подацима, потрошња енергије у јавним установама у 2017.г. износи 150.622,00 КМ, а у 2020.г. 118.795,00 КМ, што је смањење од 21,3%. У оквиру унапријеђења енергетске ефикасности санирани су објекти СШЦ „Ђуро Радмановић“, основних школа у Великој Рујишкој, Блатни и Радомировцу, дјечијем вртићу „Пчелица Маја“. У наредном периоду планирана адаптација објеката Гимназије и ОШ „Вук Караџић“.

Очекивани секторски исход: „Укупно смањење емисија CO₂ захваљујући увођењу мјера енергетске ефикасности у јавне установе у периоду 2017-2021. година је најмање 3 пута веће у односу

на период до 2016. године“ је остварен, оцјена: према расположивим подацима, овај очекивани исход је остварен, јер је у периоду од 2010.г.-2020.г. регистровано смањење укупних емисија CO₂, што је последица преласка на коришћење еколошки прихватљивијих енергената за гријање и спровођење мјера енергетске ефикасности на омотачу зграда. Износ укупних емисија CO₂ у базном (2010.г.) и контролном инвентару (2020.г.) показује да су емисије CO₂ на подручју општине Нови Град у контролној 2020. години за 36,85% мање у односу на базну 2010. годину. У сектору јавних зграда, такође је дошло до смањења емисија CO₂, и то за 39% (2010.г.: 1.781,84 t CO₂, 2020.г.: 1.086,97 t CO₂). С обзиром да су се значајније мјере енергетске ефикасности на подручју општине Нови Град реализовале у периоду од 2017-2020.године, смањење емисија CO₂ је директна последица активности реализованих кроз овај секторски циљ. Највећи извор емисија CO₂ има подсектор путничких и комерцијалних возила са 17.336,98 t односно 72,34% од укупних емисија, и подсектор стамбених зграда са 3.378,00 t односно 14,10% од укупних емисија из контролног инвентара. Остали подсектори учествују у знатно мањем обиму. Енергент са највећим учешћем у емисијама CO₂ је дизел са 15.202,78 CO₂ (63,44% учешћа), затим електрична енергија са 3.479,41 t CO₂ (14,52%), моторни бензин са 3.021,31 t CO₂ (12,61%), угаљ - лигнит са 845,95 t CO₂ (3,53%) и мрки угаљ 792,49 t CO₂ (3,31%), течни нафтни гас са 2,25%, лож уље (0,30%), и природни гас са незнатних 0,05%.

Укупна оцјена:

За реализацију овог секторског циља било је предвиђено 5 пројеката, од којих су:

- **2 потпуно реализована** (Израда Акционог плана енергетске ефикасности, Одржива енергија и борба против климатских промјена -SECAP),
- **2 пројекта су у току реализације** (Енергетска ефикасност у образовним институцијама, Реконструкција и модернизација јавне расвјете на подручју општине Нови Град),
- **1 пројекат је пролонгиран** (Студија економске оправданости градског гријања).

На основу расположивих података закључује се да је **Секторски циљ 3.3. остварен**, јер су измјерене уштеде у емисијама CO₂ и укупној потрошњи енергије у складу са очекиваним исходима. У наредном периоду

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 3.3.:

Секторски циљ 3.3.: Уведен системски приступ за унапређење енергетске ефикасности у општини до краја 2019. године	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Уштеде енергије захваљујући примјени мјера енергетске ефикасности у јавним установама повећане најмање 3 пута у периоду 2017-2021. година у односу на период до 2016. године	Исход је остварен. Смањење у 2020.г. од 21,3%, у односу на 2017.г.
Укупно смањење емисија CO ₂ захваљујући увођењу мјера енергетске ефикасности у јавне установе у периоду 2017-2021. године је најмање 3 пута веће у односу на период до 2016. године	Исход је остварен. Од 2017.-2020.г.: смањење од 39%, прије 2017.г.: није било смањења

Секторски циљ 3.4.: „Заштита водотокова од загађења испустима комуналних отпадних вода до краја 2021. године“ није остварен, с обзиром да нису остварени очекивани секторски исходи.

Очекивани секторски исход: „Квалитет воде у водотоковима побољшан – садржај фосфата и нитрата налазе се у дозвољеним границама до краја 2021. године“, оцјена: на основу расположивих података закључује се да је овај очекивани исход није остварен. Већина водотокова на подручју општине Нови Град изложена сталном загађењу од стране комуналних отпадних вода, те утицају неконтролисаног одлагања отпада. Одвођење отпадних вода врши се канализационим цјевоводним гравитационим системом, а отпадне воде се у водоток Сане испуштају преко ПС „Град“ и преко ПС „Прекосање“, а у водоток Уне директно, без пречишћавања. У току 2016.г. завршени су радови на изградњи фекалног колектора и бетонског канала уз магистрални пут, а у склопу уређења изворишне зоне „Млакве“, када је уграђен пречистач отпадних вода за новоизграђени колектор и сепаратор уља и нечистоћа за оборинске и површинске воде. Канализациона мрежа је дотрајала, недостаје специјализована опрема за одржавање канализационе мреже, недостаје пречистач отпадних вода за

подручје града, а недостају и канализационе мреже у приградским насељима. Главни извори угрожавања изворишта питке воде су дивље депоније и неконтролисана сјеча шуме. Иако постоје елементи који утичу на угрожавање водотока и изворишта питке воде ипак се процјењује да локални водни ресурси нису угрожени у значајној мјери и да је квалитет водних ресурса веома добар, међутим од 2017.године није дошло до значајнијих мјера на заштити водотокова, тако да овај исход **није остварен**.

Очекивани секторски исход: „До 2021. године потписан споразум с инвеститорима / донаторима за финансирање најмање 5 пројекта/мјере за заштиту животне средине и вода“, оцјена: **очекивани исход није остварен**, јер у протеклом периоду није реализовано 5 пројеката са циљем заштите вода.

Укупна оцјена:

За реализацију Секторског циља 3.4. било је предвиђено 7 пројеката, од којих је:

- **1 потпуно реализован** (Уређење и заштита изворишта Скакавац),
- **6 пројеката је пролонгирано** (Канализациона мрежа за одводњу и пречишћавање отпадних вода за насеље Добрљин, Фекална канализација са ураћајем за пречишћавање фекалних вода за насеља у Општини Нови Град-насеље Блатна, Ревизија плана за воде и заштиту животне средине, Израда студије изводљивости за постројење за пречишћавање отпадних вода, Изградња канализационог система насеља Рудице, Изградња канализационог система у Благају- фаза 2).

На основу расположивих података закључује се да је Секторски циљ 3.4. није остварен, јер је већина водотокова на подручју општине Нови Град изложена сталном загађењу од стране комуналних отпадних вода, те утицају неконтролисаног одлагања отпада.

С обзиром да је велики број планираних пројеката пролонгиран, за наредни стратешки период потребно је реално процијенити потребе у области заштите водотокова, те дефинисати проводиве пројекте.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 3.4.:

Секторски циљ 3.4.: „Заштита водотокова од загађења испустима комуналних отпадних вода до краја 2021. године“	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Квалитет воде у водотоковима побољшан – садржај фосфата и нитрата налазе се у дозвољеним границама до краја 2021. године	Исход није остварен. Већина водотокова на подручју општине Нови Град изложена сталном загађењу
До 2021. године потписан споразум с инвеститорима / донаторима за финансирање најмање 5 пројекта/мјере за заштиту животне средине и вода	Исход није остварен. У протеклом периоду није реализовано 5 пројеката са циљем заштите вода.

Секторски циљ 3.5.: „Заштита земљишта од загађења и нелегалне градње до краја 2021. године“ је дјелимично остварен, јер се 1 исход није мјерио. Општина Нови Град располаже са значајним ресурсима пољопривредног земљишта и земљишта за друге врсте намјене као што је грађевинско земљиште. Проблем загађивања земљишта кориштењем хемијских средстава (пестициди, хербициди) и испуштањем комуналних и индустријских отпадних вода тренутно не представља значајну пријетњу за квалитет земљишта и здравље људи.

Очекивани секторски исход: „Број узорака пољопривредног земљишта у којима нису пронађени остаци пестицида већи од 60% мјерено крајем 2021. године у односу на 2017. годину“ **није остварен**, оцјена: није успостављен механизам мјерења остатака пестицида у узорцима пољопривредног земљишта, те се овај исход не може оцијенити.

Очекивани секторски исход: „Најмање 50% обрадивог земљишта заштићено забраном изградње објеката до краја 2021. године у односу на 2016. годину“, оцјена: површина укупно расположивог земљишта износи 46.956 ха, док је од тога 20.796 ха обрадиво, односно 44%, а од 2016.г. није било промјена у површини обрадивог земљишта. У периоду од 2017.-2020.године је укупно 6.3 ха пољопривредног земљишта претворено у грађевинско, што је за 0.7 ха мање у односу на период од

2013-2016.g. Са друге стране, површина ораничних површина се у периоду од 2017.-2020.g. није смањивала, те износи 16.113 ha. С обзиром да 77% обрадивог земљишта представљају оранице и баште, овај секторски **исход је остварен**.

Укупна оцјена:

За реализацију Секторског циља 3.5. било је предвиђено 2 пројекта, од којих су:

- **2 пројекта у току реализације** (Одговорно управљање простором-смањити нелегалну градњу и Унапређење пракси кориштења хемијских средстава у пољопривреди).

Од 2 првобитно дефинисана очекивана исхода за мјерење Секторског циља 3.5., 1 исход се није могао оцијенити, јер нису уведени механизми мјерења. На основу оцјене мјерљивих очекиваних исхода и пројектних резултата, може се закључити да је Секторски циљ 3.5. дјелимично – у мањој мјери остварен, јер је остварен очекивани исход код површине обрадивог земљишта. Ради лакшег праћења и процјене успеха у остварењу циљева, потребно је редефинисати очекиване исходе и идентификовати нове индикаторе (исходе), те предвидјети конкретније мјере/пројекте за реализацију очекиваних исхода.

Преглед планираних и остварених резултата стратешких пројеката у оквиру секторског циља 3.5.:

Секторски циљ 3.5.: Заштита земљишта од загађења и нелегалне градње до краја 2021. године	
Планирани програмско-пројектни индикатори	Остварено
Број узорка пољопривредног земљишта у којима нису пронађени остаци пестицида већи од 60% мјерено крајем 2021. године у односу на 2017. годину	Исход се није мјерио.
Најмање 50% обрадивог земљишта заштићено забраном изградње објеката до краја 2021. године у односу на 2016. годину	Исход је остварен. 77% обрадивог земљишта представљају оранице и баште

ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

На основу напријед наведених показатеља, предвиђени исходи у сектору заштите животне средине **нису постигнути у цијелости**. Од 10 очекиваних исхода, остварено је 5, 4 исхода није остварено, а 1 исход се није мјерио. **За наредни период, потребно је идентификовати нове мјерљиве индикаторе (исходе), те успоставити механизам праћења/мјерења за све исходе, односно потребно је више учинити по питању јачању транспарентног информисања о стању животне средине, обзиром да наведено није препознато у довољној мјери (подаци о квалитету ваздуха, воде, стопе зрачења и слично).** Остварени су резултати код унапређења система заштите и спашавања од природних катастрофа и других несрећа и системског приступа за унапређење енергетске ефикасности. Са друге стране, резултати су дјелимично остварени код унапређења система управљања отпадом и заштите земљишта од загађења и нелегалне градње. Резултат је потпуно изостао код заштите водотокова од загађења испустима комуналних отпадних вода, те би у наредном периоду требало интензивирати активности на реализацији овог циља, а у складу са планом развоја Парка природе „Уна“ и борбом против одлагања нуклеарног отпада.

Од укупно 24 пројекта у сектору заштите животне средине, 6 пројеката је завршено, 8 је у спроведби, а 10 је пролонгирано. Удио пролонгираних пројеката у укупном броју пројеката у овом сектору је 41%, а основни разлог је недостатак финансијских средстава за велике инфраструктурне пројекте који се односе на изградњу/реконструкцију канализационог система. **У предстојећем процесу стратешког планирања, треба анализирати оправданост пролонгираних пројеката у наредном периоду, те дефинисати проводиве пројекте. Такође, фокус у наредном периоду је неопходно усмјерити првенствено на заштиту водотокова, те на наставак борбе против одлагања радиоактивног отпада и унапређење система управљања отпадом.**

Секторски циљ 3.1. је остварен, јер је остварено очекивано смањење вриједности материјалне штете услед елементарних непогода.

Секторски циљ 3.2. је дјелимично остварен, јер је остварен очекивани годишњи профит од продаје рециклажног отпада, међутим резултати су изостали код проширења обухвата система прикупљања

отпада и смањења ризика од нуклеарног отпада. С обзиром да се 2 очекивана исхода нису остварила, потребно је редефинисати исходе за ову област и идентификовати мјерљиве величине.

Секторски циљ 3.3. је остварен, јер су измјерене уштеде у емисијама CO₂ и укупној потрошњи енергије у складу са очекиваним исходима.

Секторски циљ 3.4. није остварен, јер је већина водотокова на подручју општине Нови Град изложена сталном загађењу од стране комуналних отпадних вода, те утицају неконтролисаног одлагања отпада.

Секторски циљ 3.5. је дијелимично остварен, јер је остварен очекивани исход само код површине обрадивог земљишта, док је за наредни период потребно предвидјети конкретније мјере/пројекте за реализацију очекиваних исхода.

6.4. Утицај

У оквиру евалуације која је предмет овог документа извршена је оквирна процјена утицаја на остварење стратешких циљева, односно ефеката досадашњих стратешких интервенција на циљне групе и ширу локалну заједницу. Анализа утицаја је извршена кроз посматрање промјена које се односе на првобитно дефинисане проблеме у склопу стратешких фокуса, те кључних макро индикатора у односу на полазно стање у склопу сва три развојна сектора.

Налази евалуације по критеријуму утицаја изведени су постављањем слиједећих питања:

- Да ли је ниво позитивних промјена предвиђених посљедица развојних интервенција задовољавајући?
- Да ли је било негативних промјена и какав је њихов утицај? Шта је узрок таквих промјена?
- Да ли је било непредвиђених посљедица развојних интервенција и какав је њихов утицај?
- У којој мјери су учинци развојних интервенција усклађени са потребама циљних група?
- Колико су ефекти стратешких интервенција корисни за циљне групе?

Стратешки циљ 1: Повећана запосленост у привреди и пољопривреди, уз истовремено повећање општинских прихода.

Стратешки циљ 1 се односи на три стратешка фокуса:

- *Стратешки фокус 1:* Повећање инвестиција на бази природних потенцијала, првенствено рудних и туристичких
- *Стратешки фокус 2:* Јачање конкурентности извозних фирми, увођењем мјера подршке и изградње инфраструктуре
- *Стратешки фокус 3:* Уклапање пољопривредне производње у глобалне ланце вриједности, јачањем система савјетодавне и финансијске подршке и изградњом инфраструктуре

Остварењу овог циља доприносе првенствено пројекти из економског сектора, а степен остварења може се илустровати следећим индикаторима:

Повећан број запослених: Укупан број запослених у 2020. години је за 85 (2,15%) већи у односу на 2016. годину (4037- 2020.г. и 3.952– 2016.г.). У посматраном периоду број запослених је растао и падао, али ипак се може рећи да је број запослених имао тренд благог раста.

Смањен број незапослених: Укупан број незапослених у 2020. години је за 1.778 (66,34%) мањи од броја незапослених 2016. године (902– 2020.г. и 2.680-2016.г.), што је значајно смањење, међутим ово смањење није посљедица масовног запошљавања, већ емиграција становништва и депопулације, што је негативан показатељ.

Повећан број предузећа: Број предузећа на 1000 становника у 2020. години је за 5 већи у односу на 2016. годину (24 – 2020.г. у односу на 19 у 2016.г.). Укупан број пословних субјеката је у 2020.години за 103 (22%) већи у односу на 2016.годину (570-2020.г., 467-2016.г.).

Повећана додатна вриједност (нето добит+брutto зараде): Додатна вриједност у 2020.години је за 11.898,00 КМ (49%) већа у односу на 2016.годину (36.071.186,00 КМ-2020.г., 24.173.097,00 КМ-2016.г.).

Раст прихода малих и средњих предузећа: Приходи МСП-а у 2020.години су за 51.952.063,00 КМ (27%) већи у односу на 2016.годину (244.358.109,00 КМ-2020.г. 192.406.046,00 КМ-2016.г.),

Раст извоза: Извоз је за 17.278.573,00 КМ (49,90%) већи у односу на 2016.годину (34.624.000,00 КМ - 2020.г., 17.345.427,00 КМ-2016.г.),

Пад укупно наплаћене боравишне таксе: укупно наплаћена боравишна такса 2016.године износила је 3.204,00 КМ, док је 2020.године износила 1.308,00 КМ. Иако је 2020.годину обиљежила пандемија корона вируса и пад туристичких кретања у цијелом свијету, негативан тренд код износа укупно наплаћене боравишне таксе је од 2016.године континуиран.

Пад броја регистрованих пољопривредних газдинстава: број регистрованих пољопривредних газдинстава је континуирано растао до 2019.године (2016.г.: 618, 2018.г.: 757), када је дошло до масовног исписа из Регистра услед обавезе плаћања пореза и доприноса, па је у 2019.години овај број износио 246, док је у 2020.години забиљежен благи тренд пораста броја пољопривредних газдинстава на 289.

У вези степена остварења стратешког циља 1, у посматраном стратешком периоду, може се закључити да су реализована одређена позитивна постигнућа у привредном развоју, запошљавању и креирању повољног пословног амбијента. Међутим, укупна слика локалне привреде доводи до закључка да **имплементација Стратегије у сектору економског развоја није имала већи значај**. Број запослених, број предузећа и уопште привредна активност на подручју општине стагнира, а овакав тренд је директна посљедица емиграције радно способног становништва, те се овоме треба посветити посебна пажња у наредном периоду. Бројчано смањење и старење радног контингента, доводи у питање бржи економски развој цијеле земље, па тако и општине Нови Град. Негативни показатељи односно трендови указују на то да у наредном периоду треба интензивирати подршку привреди и уложити веће напоре за бољи привредни раст, усклађивање образовног система са потребама привреде, запошљавање и нове инвестиције.

Стратешки циљ 2: Побољшан квалитет живота, посебно за младе и старије становништво.

Стратешки циљ 2 се односи на три стратешка фокуса:

- *Стратешки фокус 1:* Унапређење постојеће и изградња нове инфраструктуре за пружање јавних услуга у руралним и урбаним подручјима,
- *Стратешки фокус 2:* Јачање запошљивости, предузетништва и друштвеног ангажовања младих, увођењем постицајних и стручних мјера и сервиса,
- *Стратешки фокус 3:* Изградња инфраструктуре и побољшање јавних услуга за старије становништво и осјетљиве групе.

Остварењу овог циља доприносе пројекти из сектора друштвеног развоја, а степен остварења може се илустровати следећим индикаторима:

Повећана покривеност домаћинстава са приступом контролисаној води за пиће, гдје је 2016.године 14.900 становника имало приступ контролисаној води за пиће, док овај број 2020.године износи 16.800.

Повећан број љекара/1000 становника: Број љекара на 1000 становника у 2020.години износи 0,82, док је у 2016.години износио 0,75.

Негативан миграциони салдо: Миграциони салдо је од 2016.године константно негативан, те се из Новог Града сваке године одсели 106 становника више него што их се досели (број одсељених просјечно годишње: 217, број досељених просјечно годишње: 111),

Смањење броја ученика основних школа: Број ученика основних школа је 2016.године износио 1.852, док се тај број у 2020.години смањивао за 369 ученика, па износи 1.483.

Смањење броја ученика средњих школа: Број ученика средњих школа је 2016.године износио 875, док се тај број у 2020.години смањивао за 166 ученика, па износи 709,

Старење становништва: Просјечна старост становништва 2016.године износила је 43,92 године, док тај број 2020.године износи 44,86 година.

Континуирано смањење броја рођених: Број рођених 2016.године износио је 179, а 2020.године 151, што је мање за 15,6%. Просјечно се сваке године роди 9 дјеце мање него претходне године. Континуирано повећање броја умрлих: Број умрлих 2016.године износио је 345, а 2020.године 450, што је повећање од 30,4%. У периоду од 2016-2020.г. је просјечно умирало 32 лица више него претходне године. У 2020.години је умрло 450 лица (88 лица више него 2019.године), што је највећи број умрлих у протеклом четворогодишњем периоду.

Повећани социјални трансфери по глави становника: Износ социјалних давања повећан је са 43 КМ/по г. у 2016. години на 63,6 КМ/по г. у 2020. години.

У вези остварења стратешког циља 2, на основу расположивих података закључује се да стагнира број активних чланова у организацијама спорта. С обзиром да се укупан број становника на подручју општине смањило, овакав тренд не изненађује, али ипак указује на потребу да се развоју спорта и посвети већа пажња у наредном периоду. У домену здравствене и социјалне заштите, побољшан је приступ услугама, број љекара стагнира, а социјална давања по глави становника су повећана, са циљем побољшања услова живота за угрожене категорије становништва.

Демографски проблеми, као што је негативан природни прираштај, старење становништва и миграције, присутни су у цијелом региону, међутим у малим заједницама као што је Нови Град је знатно видљивији, те постају све већи ограничавајући фактор привредног раста. Процес демографског старења заједно са укупном депопулацијом је демографски проблем који има утицај на готово све сфере друштвено-економског живота. Негативне импликације демографског старења су видљиве у свим порам друштва, кренувши од пензионог система, здравственог система и система образовања па све до тржишта рада.

Стратешки циљ 3: Очувана животна средина.

Стратешки циљ 3 се односи на четири стратешка фокуса:

- *Стратешки фокус 1:* Заштита ријека од загађивања (фокус на пречишћавање отпадних комуналних вода и других испуста у ријечне токове),
- *Стратешки фокус 2:* Заштита од хидрометеоролошких непогода, првенствено од поплава, и технолошких катастрофа, попут пријетње од одлагања радиоактивног отпада у пограничном подручју Републике Хрватске,
- *Стратешки фокус 3:* Унапређење енергетске ефикасности у зградарству,
- *Стратешки фокус 4:* Побољшање управљања отпадом, са фокусом на повећање количина рециклираног отпада и покривање цијелокупног подручја Општине услугом одвоза отпада.

Остварењу овог циља доприносе првенствено пројекти из сектора животне средине, а степен остварења може се илустровати следећим индикаторима:

Смањење годишњег просјека вриједности материјалне штете услед елементарних непогода: годишњи просјек материјалне штете услед елементарних непогода у периоду 2011-2016 износи 1,1 мил КМ, док је за период 2017-2020 годишњи просјек је 470.000,00 КМ, односно за 57% је мањи.

Уштеде енергије у јавним установама -потрошња енергије у јавним установама у 2017.г. износи 150.622,00 КМ, а у 2020.г. 118.795,00 КМ, што је смањење од 21,3%.

Укупно смањење емисија CO₂: у периоду од 2010.г.-2020.г. регистровано је смањење укупних емисија CO₂, што је последица преласка на коришћење еколошки прихватљивијих енергената за гријање и спровођење мјера енергетске ефикасности на омотачу зграда. Износ укупних емисија CO₂ у базном (2010.г.) и контролном инвентару (2020.г.) показује да су емисије CO₂ на подручју општине Нови Град у контролној 2020. години за 36,85% мање у односу на базну 2010. годину. У сектору јавних зграда, такође је дошло до смањења емисија CO₂, и то за 39% (2010.г.: 1.781,84 t CO₂, 2020.г.: 1.086,97 t CO₂).

Покривеност домаћинстава одвозом крутог отпада је остало на истом нивоу као и 2016.године, те није дошло до позитивног помака.

Квалитет воде у водотоковима: Одвођење отпадних вода врши се канализационим цјевоводним гравитационим системом, Отпадне воде се у водоток Сане испуштају преко ПС „Град“ и преко ПС

„Прекосање“, а у водоток Уне директно, без пречишћавања. Канализациона мрежа је дотрајала, недостаје специјализована опрема за одржавање канализационе мреже, недостаје пречистач отпадних вода за подручје града, а недостају и канализационе мреже у приградским насељима. Главни извори угрожавања изворишта питке воде су дивље депоније и неконтролисана сјеча шуме. Иако постоје елементи који утичу на угрожавање водотока и изворишта питке воде ипак се процјењује да локални водни ресурси нису угрожени у значајној мјери и да је квалитет водних ресурса веома добар, међутим од 2017.године није дошло до значајнијих мјера на заштити водотокова.

У вези остварења стратешког циља 3, на основу расположивих података закључује се да нису реализоване активности на повећању покривености домаћинстава одвозом крутог отпада и на унапријеђењу квалитета воде у водотоковима. Са друге стране, стратешке интервенције у области енергетске ефикасности су имале значајане резултате на смањењу емисија CO₂ и уштеде енергије у јавним установама.

Закључци и препоруке

На основу расположивих података о макро индикаторима и другим развојним показатељима, закључује се да је, у досадашњем периоду остварен дјелимичан (средњи) утицај досадашње имплементације Стратегије на локалну и ширу заједницу, те је у наредном периоду потребно уложити значајније напоре за даљи раст и развој. Највећи позитиван помак биљежи се у сектору друштвеног развоја, и то код унапређења путне и водоводне инфраструктуре и јавних услуга, нарочито у услугама водоснабдијевања, унапређењу капацитета локалне управе и унапређењу подршке за социјално угрожене категорије становништва. Позитиван утицај је остварен интервенцијама које се односе и на **економски развој**, који се огледа у континуираном благом расту броја предузећа, расту извоза, расту прихода малих и средњих предузећа и расту просјечне бруто и нето плате. Међутим, све ове позитивне промјене још увијек немају довољан степен прогреса посматрано у односу на прогрес у развоју осталих општина и градова Републике Српске, због чега Општина Нови Град 2020.године из средње-развијених прешла у неразвијене општине.

У сектору **заштите животне средине**, напредак је постигнут у области енергетске ефикасности јавних објеката и изградњи капацитета за заштиту и спашавање од природних катастрофа и других несрећа.

Најмањи утицај забиљежен је у области одрживог управљања чврстим отпадом (низак степен руралног становништва обухваћен систем организованог прикупљања отпадом, дивље депоније и сл.) , заштите водотокова (ни један пројекат изградње канализационе мреже није реализован) туризма (ни један пројекат изградње туристичке инфраструктуре није реализован, смањен број ноћења и долазака, нису реализовани планирани подстицаји у туризму), пољопривреде (драстичан пад броја регистрованих пољопривредних газдинстава, низак степен комерцијализације), креирања повољног амбијента за останак младих (драстичан пад броја активне радне снаге, константно смањење броја ученика основних и средњих школа) и изградњи друштвене инфраструктуре (култура, спорт, школство).

Са аспекта циљних група, највећи утицај је остварен на потенцијалне инвеститоре и предузетнике (BFC SEE сертификат, програми подршке запошљавању и развоју локалних МСП и предузетника, подршка маргинализованим групама жена у развоју бизниса, подршка старт ап предузећима, инвестициона и постинвестициона подршка, реализоване инвестиције и нова радна мјеста) и маргинализоване групе (повратници- Регионални стамбени пројекат DPS 2, старије становништво- Дом у Деветацима, стамбено збрињавање жртава поплава и клизишта у БиХ).

Најмањи утицај Стратегије остварен на младе (није успостављен омладински центар, није успостављен повољан амбијент за запошљавање и стамбено збрињавање младих брачних парова).

У методолошком смислу, могуће је унаприједити индикаторе за мјерење остварења стратешких циљева. За ниво утицаја, тј. ниво стратешких циљева, у Стратегији су били дефинисани индикатори, међутим за потребе ове евалуације кориштени су углавном стандардни макро индикатори, док су за поједине области недостајали релевантни и мјерљиви показатељи за процјену утицаја. У току рада на Стратегији за наредни период потребно је дефинисати индикаторе – очекиване исходе стратешких циљева и увести системе за редовно прикупљање података.

6.5. Одрживост

Одрживост је анализирана са два аспекта, и то аспекта одрживости ефеката стратешких интервенција, те аспекта одрживости Стратегије, односно стратешког планирања у пракси. У погледу одрживости стратешких интервенција одрживост се односи на утврђивање одговора на питање: у којој мјери су резултати стратешких интервенција, односно пројеката и мјера (позитивне промјене) одрживи?

Оцјена одрживости пројеката након завршетка имплементације обухватила је општу оцјену функционисања или кориштења ефеката пројекта и након завршетка, или његовог кориштења за даљи развој активности.

Институционална/административна одрживост: Скупштина општине Нови Град је 2017.године усвојила Стратегију развоја Општине Нови Град за период 2017-2026. и од тада редовно разматра и усваја Извјештај о реализацији стратегије, као и годишње и трогодишње Планове имплементације. Општинска управа је усвојила ППВИ процедуру и тиме је јасно дефинисала обавезе Одсјека за управљање развојем и других организационих јединица за имплементацију, праћење и вредновање Стратегије. Успостављен је Одсјек за управљање развојем као централни механизам у систему координације свеукупног развоја и послова везаних за Стратегију, међутим позиција самосталног стручног срадника за стратешко планирање, интеграције и сарадњу није попуњена, те ове послове тренутно врши Шеф одсјека за управљање развојем, што значи да Одсјек за управљање развојем није **потпуно функционалан**, што може довести до нарушавања институционалне/административне одрживости имплементације Стратегије.

Политичка одрживост: У посматраном периоду, у контексту имплементације Стратегије, на подручју општине није било политичких догађаја, која су негативно утицала на ток и динамику имплементације Стратегије. Начелник општине је укључен у све кључне моменте имплементације Стратегије (израду планова имплементације), извјештавања и вредновања Стратегије, а Скупштина општине редовно је разматрала и усвајала кључне документе за имплементацију Стратегије (трогодишње и једногодишње планове имплементације и годишње извјештаје). На основу расположивих информација, закључује се да политичка ситуација не представља ризик за одрживост стратешких интервенција. Планови рада као и Буџет Општине усвајају се у предвиђеним временским оквирима. Правни и институционални оквир у Републици Српској тренутно не представља препреку за одрживост резултата.

Еколошка одрживост: Посматрајући врсту и приступ имплементацији пројеката из Стратегије, може се рећи да се водило рачуна о заштити животне средине и одрживом развоју. Општина је 2020.г. усвојила Акциони план за одрживу енергију и борбу против климатских промјена (SECAP), а току евалуације није било индиција да имплементирани пројекти нарушавају животну средину.

Финансијска одрживост: Финансијска ограничења представљала су главну препреку за реализацију планираног обима (броја) активности и стратешких пројеката. Руководство Општине већ је уочило потребу да се промијени приступ планирању финансијских средстава – кроз анализу буџетских могућности и трендова у приливу средстава из буџета и спољних извора треба утврдити реалне финансијске могућности. Међутим, када су у питању реализовани пројекти, нису забиљежени проблеми везани за финансијску одрживост.

У складу са описаним аспектима одрживости и анализом препрека за имплементацију пројеката, тј. остварење циљева, може се тврдити да се **највећи ризици за одрживост Стратегије односе на негативан тренд миграција становништва, недовољна финансијска средства** (ограничен буџет Општине за развојне пројекте), те **неизвјесност одлука виших нивоа власти.**

Закључци и препоруке

У општем смислу, **одрживост** стратешког приступа и пројектних интервенција у протеклом стратешком периоду **није била угрожена.**

У циљу постизања веће одрживости стратешких интервенција и Стратегије генерално, препорука је да се у даљем раду унапређују институционални капацитети структуре за управљање развојем, односно Одсјека за управљање развојем и свих других организационих структура

општинске управе, кроз досљедно провођење ППВИ процедура, те кроз јачање капацитета за промоцију, лобирање, заговарање, писање пројеката и привлачење средстава из екстерних извора.

Кроз систематски приступ потребно је активније **укључити релевантне социоекономске актере** у имплементацију стратешких интервенција.

Потребно је **студиозно приступити планирању пројеката**, посебно планирању вањских извора финансирања и осигурати потребна финансијска средства за функционисање нових система. У том контексту, током планирања и након реализације пројеката, потребно је примјенити праксу анализе трошкова наспрам користи (Cost-Benefit анализа) и налазе искористити за ефикасније управљање развојем.

Потребно је **осмислити пројекте за подстицајно привредно окружење и друштвени амбијент, који успорава исељавање становништва.**

Успоставити системе за реално финансијско планирање, у складу са буџетским могућностима и трендовима у наметању средстава из екстерних извора.

6.6. Институционални и организациони капацитети

Процјена институционалних и организационих капацитета Општине Нови Град као носиоца израде и имплементације Стратегије проведена је у сврху анализе расположивости и адекватности капацитета за успјешну имплементацију стратешких интервенција. Овај дио евалуације обухватио је и процјену у којој мјери систематични приступ стратешком планирању и имплементацији Стратегије у Општинској управи Општине Нови Град заиста функционише у свакодневној пракси Општинске управе и цјелокупној локалној заједници.

6.6.1. Процјена постојећих институционалних и организационих капацитета

Процјена постојећих институционалних и организационих капацитета за успјешну имплементацију Стратегије проведена је поређењем тренутног стања у односу на стање прије креирања Стратегије, као и процјеном усклађености са препорукама које су пружене Општинској управи у склопу техничке подршке УНДП–а, а које су биле усмјерене на јачање институционалних капацитета за системску и ефикасну имплементацију Стратегије.

Промјене које су уведене у унутрашњу организацију Општинске управе од усвајања Стратегије

Након усвајања Стратегије донесени су Одлука о оснивању Општинске управе Општине Нови Град (Сл.гласник општине Нови Град 9/18) и Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Општинској управи Општине Нови Град (Сл.гласник општине Нови Град 9/18), гдје је дотадашњи Одсјек за локални економски развој (који је дјеловао у склопу Кабинета начелника), према препорукама пројекта ЛИР/УНДП, постао самосталан Одсјек за управљање развојем.

Такође, препорука је била задржавање тадашњих 6 радних мјеста у Одсјеку, с тим са се промјене и називи и описи послова радних мјеста, како би били боље усклађени са потребама и дјелокругом рада јединице за управљање развојем и саме извршне власти локалне заједнице. Поред препорука ЛИР/УНДП пројекта, Општинска управа је извршила усклађивање описа послова и са BFC SEE стандардом, те је дошло до потпуне реорганизације послова и радних мјеста у Одсјеку за управљање развојем. Називи свих дотадашњих радних мјеста промијењени су, с тим да је опис послова за свако радно мјесто усклађен са препорукама ЛИР/УНДП пројекта и BFC SEE стандардом

Према Правилнику о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Општинској управи Општине Нови Град (Сл.гласник општине Нови Град 9/18), у Одсјеку за управљање развојем дефинисано је шест радних мјеста, на којим је предвиђено 7 извршилаца, и то шеф Одсјека (1 извршилац), Самостални стручни сарадник за стратешко планирање, интеграције и сарадњу (1 извршилац), Самостални стручни сарадник за подстицање локалне привреде и подршку инвеститорима (2 извршиоца), Виши стручни сарадник за развој, имплементацију и праћење пројеката (1 извршилац), Виши стручни сарадник за инвестиције(1 извршилац) и Стручни сарадник за административно - техничке послове (1 извршилац).

У моменту евалуације, у Одсјеку су било попуњено 5 радних мјеста са 6 извршилаца. Кључна позиција „Самостални стручни сарадник за стратешко планирање, интеграције и сарадњу“ није попуњена, што значи да јединица за управљање развојем као централни координациони механизам за управљање развојним активностима није суштински институционализована.

Већ током 20147.-2018. године, уз помоћ УНДП/ИЛДП пројекта, запослени у Општинској управи и битни актери из локалне заједнице савладавали су процедуре за планирање, праћење, вредновање и извјештавање (ППВИ процедура). Начелник општине је 2018.године донио Правилник о планирању, праћењу и вредновању годишњег рада Општинске управе и извјештавању (Службени Гласник Општине Нови Град 11/18).

У погледу капацитета социо-економских актера за управљање развојем и управљање пројектима (организације цивилног друштва, пословни сектор и други актери који учествују или индиректно доприносе имплементацији Стратегије), стање је релативно добро. Кључни партнери су: Туристичка организација општине Нови Град, Привредни савјет, Партнерска група за развој, те јавна предузећа која реализују пројекте из Стратегије развоја. У погледу даљег јачања сарадње и капацитета спољних актера посебно је важно јачање сарадње са приватним сектором, кроз јачање улоге Привредног савјета.

Успостављањем Одсјека за управљање развојем и усвајањем ППВИ процедура успостављена је основна претпоставка за координацију операционализацију Стратегије и системског управљања развојем, међутим с обзиром да није попуњена позиција „Самостални стручни сарадник за стратешко планирање, интеграције и сарадњу“, може се закључити да јединица за управљање развојем није суштински институционализована.

6.6.2. Одрживост систематичног приступа управљању развојем

Процјена одрживости систематичног приступа управљања развојем је извршена анализом основних функција управљања локалним развојем.

Оквирно оперативно планирање – израда трогодишњих планова имплементације: Одсјек за управљање развојем проводи оквирно оперативно планирање. За свих 5 година имплементације Стратегије (2017., 2018., 2019., 2020. и 2021.година) урађени су Трогодишњи планови имплементације у формату који је препоручен МиПро методологијом. У току 2018.године су прихваћене одређене процедуре предвиђене и BFC SEE стандардом, па је, поред израде трогодишњег Плана имплементације, уведена пракса израде једногодишњег Плана имплементације, гдје је први једногодишњи План имплементације усвојен од стране Скупштине општине 2019.године .

Приликом израде Трогодишњих планова имплементације службеници Одсјека за управљање развојем остварују комуникацију са свим надлежним одјељењима који учествују у имплементацији Стратегије. Активности израде трогодишњег и једногодишњег Плана имплементације покрећу се обично у септембру мјесецу од стране Одсјека за управљање развојем, који води рачуна о томе да сва надлежна Одјељења и Одсјеци Општинске управе у своје буџетске захтјеве за наредну годину уврсте и приоритетне стратешке пројекте. Потом се План имплементације усклађује са Буџетом и доступним буџетским средствима и средствима из екстерних извора, те се сачињава нацрт документа. Коначан План имплементације се финализира у току децембра, у вријеме када се усваја и буџет за наредну годину, те се упућује Скупштини општине на разматрање и усвајање.

План имплементације за текућу годину се најчешће усваја у јануару. Висок број реализованих пројеката који нису уврштани у планове имплементације наспрам високом броју пролонгираних пројеката указује на потребу реалнијег планирања на нивоу одјељења и одсјека, а у складу са њиховим годишњим плановима рада, као и на бољу координацију између организационих јединица општинске управе и Начелника општине. Такође, на основу великог броја пролонгираних пројеката и пројеката реализованих изван Стратегије, може се констатовати да **Стратегија није представљала „крвни“ документ за планирање развоја. Израда Плана имплементације би требала представљати основ за израду и усаглашавање пројекције Буџета, Плана капиталних инвестиција и свих других планских докумената.**

Уградња приоритета у годишње планове одјељења: На основу финалног плана имплементације Стратегије, као и других кључних докумената (нпр. Документ оквирног буџета, План капиталних инвестиција, и сл.), све организационе јединице редовно праве годишње планове рада.

Усвајањем ППВИ процедуре, све организационе јединице Општинске управе раде планове који су формализовани и унифицирани. Генерално, током израде планова организационих јединица Општинске управе, поред редовних послова, укључују се и стратешко-програмски послови уз тачно навођење задужених особа за организацију имплементације, праћења и извјештавања. У посљедњих 5 година, организационе јединице редовно пишу годишње извјештаје о раду, који се достављају Кабинету начелника, а на основу којих се креира годишњи извјештај Начелника и Општинске управе, који усваја Скупштина општине. Међутим, **уочава се недостатак уврштавања нових планираних пројеката који доприносе реализацији стратешких циљева у годишњи План рада и имплементације стратегије на нивоу одјељења/одсјека**, што је довело до тога да је у претходном периоду било 35 стратешких пројеката који нису започели, док је изван Стратегије реализовано 30 пројеката.

Разрада пројеката: *Анализа Правилника о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Општинској управи Општине Нови Град указује да послови који се односе на послове разраде пројеката и управљања развојем нису концентрисани само у Одсјеку за управљање развојем*, него и у: Кабинету начелника, Одјељењу за привреду и пољопривреду, Одјељењу за друштвене дјелатности и Одјељењу за просторно уређење и стамбено-комуналне послове. Међутим, **у пракси је реализација послова из области припреме и реализације развојних пројеката концентрисана углавном у Одсјеку за управљање развојем**. Још увијек велики број запослених у Општинској управи не доживљава учешће у управљању развојем као свој посао и све обавезе које се тичу провођења пројеката сматра додатним оптерећењем. Перцепција је да су послови развоја „задатак и обавеза Одсјека за управљање развојем“. Већину развојних/пројектних активности обавља мали број људи у Одсјеку за управљање развојем на основу објављених позива за финансирање. **За унапријеђење одрживости потребно је успоставити систем разраде пројеката на нивоу свих организационих јединица Општинске управе, те припремати пројекте и потребну техничку документацију изван објављених позива, а како би се имали већ припремљени пројекти за донаторе.**

Реализација пројеката: Реализација се проводи и организује у складу са потребама при чему се дефинишу задужења и одговорности. Активности које се односе на Стратегију највећим дијелом прати Одсјек за управљање развојем, те надлежне организационе јединице. Овисно о природи пројекта, у реализацију су укључени екстерни актери (локалне институције и удружења). Подаци о пројектним апликацијама и о току имплементације пројеката обједињују се у Одсјеку за управљање развојем, путем алата APIS (за пројекте из Стратегије) и интерне базе о пројектима. **Такође, уочено је да подаци о реализацији пројеката изван Стратегије нису централизовани на једном мјесту, него их Одсјек за управљање развојем прикупља на ad hoc основи. У наредном периоду је потребно успоставити систем континуиране интерне комуникације између Одсјека за управљање развојем и других организационих јединица општинске управе (које реализују одређене пројекте), како би централна база података о свим пројектима, коју води Одсјек за управљање развојем, била свеобухватна и потпуна.**

Интерна координација и комуникација: Одсјек за управљање развојем има директну комуникацију са Начелником, одјељењима и одсјецима Општинске управе, општинским институцијама, установама и предузећима. Централну улогу у процесу планирања, праћења и вредновања има Одсјек за управљање развојем. Осим физичких састанака и размјене информација, врши се координација и размјена података путем е-маила. Координација са Начелником врши се у складу са потребама.

Екстерна комуникација: Састанци са Партнерском групом су се одржавали на редовном, годишњем нивоу све до 2020.године, када је проглашена пандемија вируса корона. Извјештаји о реализацији стратегије, извршењу Плана капиталних инвестиција и извршењу Буџета су доступни путем веб странице и објављених Службених гласника Општине. **У наредном периоду је потребно унапријеђење екстерне комуникације како би се унаприједио међусобни дијалог и координација, те тиме и процес системског управљања развојем.** Узимајући у обзир да је значајан дио финансијских средстава за имплементацију Стратегије планиран из вањских извора, **неопходно је унаприједити општинске капацитете за промоцију промоцију, лобирање, заговарање, писање пројеката и привлачење средстава из екстерних извора, те појачати учешће социо-економских актера у планирању и имплементацији Стратегије.**

Праћење и вредновање: Одсјек за управљање развојем управља базом података о свим пројектима из Стратегије, која је направљена у формату Алата за праћење имплементације Стратегије-

APIS. База података садржи основне податке за израду планова имплементације, индикаторе о напретку и друге податке за годишње извјештавање. Базу пројеката изван Стратегије дјелимично води Одсјек за управљање развојем, на основу информација до којих дође ad hoc, али суштински није успостављен систем информисања Одсјека за управљање развојем о свим пројектима који се реализују на нивоу Општинске управе. Сви носиоци имплементације достављају потребне податке у вези стратешких пројеката, на основу којих се врши редовно годишње ажурирање базе података. Одсјек за управљање развојем израђује годишње извјештаје о реализацији Стратегије. По формату, годишњи извјештаји су веома детаљни и садрже анализу постигнутих ефеката у смислу остварења секторских циљева. **У наредном периоду треба размотрити могућност да сви носиоци имплементације, укључујући ресорна одјељења и екстерне институције/установе/ предузећа, имају обавезу уноса података о реализацији пројеката у базу APIS, те да се Одсјеку за управљање развојем достављају правовремене информације о свим (не само стратешким) започетим и планираним пројектима на нивоу Општинске управе.**

Управљање квалитетом: У Општинској управи Нови Град успостављени су механизми управљања квалитетом у складу са стандардом БАС ЕН ИСО 9001 и BFC SEE сертификатом – општина са повољним пословним окружењем. Усвојена је ППВИ процедура и на снази је од 2018. године. То значи да су формално дефинисани сви кораци, улоге, одговорности и рокови свих релевантних актера, а првенствено запослених у Општинској управи, на реализацији сваке фазе управљања развојем.

Закључци и препоруке

У току 2017. године уочена је потреба да се за послове управљања локалним развојем успостави самостална организациона јединица. **Одлуком о оснивању Општинске управе Општине Нови Град, 2018.године је основан Одсјек за управљање развојем као самостална унутрашња организациона јединица,** која за свој рад одговара Начелнику.

Послови који се односе на послове разраде пројеката и управљања развојем, према Правилнику о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Општинској управи Општине Нови Град, нису концентрисани само у Одсјеку за управљање развојем, међутим, у пракси већину развојних/пројектних активности обавља мали број људи у Одсјеку за управљање развојем.

У моменту евалуације, **у Одсјеку нису била попуњена сва радна мјеста** (6 извршилаца од планираних 7). Након успостављања самосталног Одсјека за управљање развојем успостављена је и пракса редовне израде трогодишњих и једногодишњих Планова имплементације, годишњих планова рада организационих јединица Општинске управе, као и годишњих извјештаја о имплементацији Стратегије развоја и извјештаја о раду Начелника и општинске управе.

План имплементације не представља основу за израду Буџета и осталих планских докумената, на шта указује висок број пролонгираних пројеката и реализованих пројеката изван Стратегије. Стратегија није представљала „кровни“ документ за планирање развоја. Израда Плана имплементације би требала представљати основ за израду и усаглашавање пројекције Буџета, Плана капиталних инвестиција и свих других планских докумената.

Годишњи извјештај о реализацији Стратегије **се редовно израђује**, али нису рађени полугодишњи извјештаји.

Постоји централизована база података „APIS“ која је ажурирана са подацима од значаја за управљање развојем, те се користи за оперативно планирање развоја као и приликом израде годишњих извјештаја о имплементацији. ППВИ процедура (Правилник о планирању, праћењу и вредновању и извјештавању), је усвојена али се још увијек не примјењује досљедно у свакодневној пракси код свих организационих јединица које су носиоци реализације стратешких пројеката.

С циљем успостављања системског приступа управљању развојем неопходно је размотрити сљедеће препоруке:

Извршити попуњавање упражњене позиције унутар Одсјека за управљање развојем, „Самосталног стручног сарадника за стратешко планирање, интеграције и сарадњу“, као кључно оперативно тијело на изради и имплементацији Стратегије развоја;

Успоставити систем информисања Одсјека за управљање развојем о свим пројектима који се реализују на нивоу Општинске управе, ради стварања свеобухватне базе пројеката (стратешких и ванстратешких) који се реализују на подручју општине;

Досљедно примјењивати Правилник о планирању, праћењу и вредновању и извјештавању (ППВИ процедура), којим су дефинисани послови, улоге, одговорности и рокови свих релевантних актера, а првенствено запослених у Општинској управи, на реализацији сваке фазе у процесу имплементације Стратегије развоја;

Успоставити систем разраде пројеката на нивоу свих организационих јединица Општинске управе, те припремати пројекте и потребну техничку документацију изван објављених позива, а како би се имали већ припремљени пројекти за донаторе;

Унаприједити комуникацију и улогу Партнерске групе у свим процесима управљања развојем,

Размотрити могућност да сви носиоци имплементације, укључујући ресорна одјељења и екстерне институције/установе/ предузећа, имају обавезу уноса података о реализацији пројеката у базу APIS, те да се Одсјеку за управљање развојем достављају правовремене информације о свим (не само стратешким) започетим и планираним пројектима на нивоу Општинске управе;

Одржавати и унапређивати координацију послова на имплементацији Стратегије између организационих јединица у Општинској управи и носиоца имплементације. У континуитету треба радити на повећању разумијевања свих запослених о пројектном приступу и о потреби праћења и извјештавања о активностима из Стратегије;

Јачати међусобни дијалог и канале комуникације са екстерним актерима с циљем активнијег укључења у процесе планирања и имплементације у сврху постизања бољих и одрживих резултата; допринос невладиних организација и привредног сектора може бити значајнији, уз учестале размјене информација и развијање партнерских односа;

Јачати капацитете представника локалне управе и екстерних актера за промоцију, лобирање, заговарање и писање пројеката у складу са захтјевима донатора и ЕУ фондова у сврху привлачења екстерних извора који представљају висок удио у имплементацији Стратегије развоја;

Јачати систем управљања квалитетом путем осталих механизма (нпр. анкетирањем грађана или провођењем тематских састанака са Партнерском групом, НВО, пословним сектором, везано за информисање о Стратегији развоја, планираним и provedеним интервенцијама које имају директне ефекте на потребе социо-економских актера).

Предстојећи процес планирања за наредни стратешки период је прилика да се освјеже стратешки приоритети, али и да се направе методолошка побољшања за праћење напретка у имплементацији Стратегије. У том процесу нарочито треба водити рачуна о томе да се детаљно попуне обрасци за пројектне приједлоге (пројектни фишеи), успоставе логичке везе између пројеката и секторских/стратешких циљева, те да се унаприједје алати и системи за праћење имплементације.

7. СУМАРНИ ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ ЗА РЕВИЗИЈУ

Релевантност

Првобитно евидентирани проблеми и потребе су и даље актуелни у локалној заједници, тако да су стратешке интервенције из Стратегије које нису реализоване у протеклом периоду и даље релеватне и потребно их је размотрити у ревизији Стратегије. У локалној заједници су настале додатне потребе (посљедица пандемије корона вируса, депопулације, опасности од одлагања нуклеарног отпада на Трговској гори, мигрантска криза и сл.) што је узроковало идентификовање нових пројеката за наредни период имплементације Стратегије.

У процесу ревизије стратегије је потребно размотрити и слиједеће посебне препоруке:

За стратешки фокус 1 „Убрзавање и олакшавање стварања нове привредне структуре општине Нови Град“ је неопходно у наредном периоду планирати интервенције на успостављању функционалне пословне зоне или слободне зоне, усклађивању понуде радне снаге са потребама локалне привреде, планирати адекватније програме подршке привреди ради стварања услова за нова запошљавања,

изградњи туристичке инфраструктуре и искориштавању туристичких потенцијала, те интензивнијој подршци привреди, пољопривреди и туризму, те интервенције за промоцију инвестиција.

За стратешки фокус 2: „Осигурање доступности и квалитета јавних услуга за социјално осјетљиве групе, посебно старије становништво и младе“ уочава се потреба да се узму у обзир промјене у демографским подацима – негативне стопе природног прираштаја и миграционог салда, проблем повећаног броја миграната на ентитетској граници, као и пандемију корона вируса, те је у наредном периоду потребно планирати пројекте у складу са дефинисаним проблемима.

За стратешки фокус 3: „Заштита животне средине и заштита од хидрометеоролошких непогода“ потребно је јачати и развијати Парк природе „Уна“ уз ургентно обезбјеђивање заштите животне средине на критичним локалитетима и забрану бетонирања и узурпирања обала ријеке Уне, те наставити активности на спречавању одлагања нуклеарног отпада на Трговској Гори. Такође, потребно је што хитније извршити модернизацију и реконструкцију канализационе мреже, те уградити потребне пречишћиваче. У наредном периоду такође треба више пажње обратити на систем прикупљања отпада, те реализовати значајније активности на увођењу система рециклаже и сортирања отпада, те повећања покривености руралног становништва системом организованог прикупљања отпада.

Општинска управа треба учинити додатне напоре на мапирању представника дијаспоре, идентификовању потреба и осмишљавању пројеката за сарадњу са дијаспором, и то не само у домену привреде, него у свим областима развоја.

Предстојећи процес стратешког планирања треба искористити да се циљеви и пројекти Општине хармонизују са стратешким циљевима виших нивоа власти, са трендовима у планирању Европске уније и са глобалним политикама, попут УН-ове Развојне агенде 2030 (Циљева одрживог развоја).

Након што је истекао петогодишњи период реализације Стратегије Општине Нови Град, за вођење предстојећег процеса стратешког планирања Општина Нови Град ће извршити ревизију постојеће Стратегије за преостали стратешки период 2021.-2026. година. Ова опција подразумијевала би темељну ***ревизију секторских циљева, уз одређене корекције стратешких циљева, те комплетно редеофинисање програма и пројеката и припадајућих индикатора за праћење напретка у реализацији Стратегије.*** У методолошком смислу, процес израде и структура документа Стратегије ослањали би се на МиПро методологију за израду стратегија локалног развоја, која је препоручена од стране Владе Републике Српске и Савеза општина и градова Републике Српске и одредбе нацрта Закона о стратешком планирању и управљању развојем у Републици Српској којим се прецизира дужина планског периода и друге карактеристике стратешког планирања на локалном нивоу.

Ефикасност

Подаци указују на чињеницу да је број планираних пројеката био преамбициозан, јер реализација 35 пројеката није ни започела (продлонгирани и отказани пројекти), углавном због недостатка финансијских средстава. Са друге стране, реализовано је 30 пројеката који нису били уврштени у планове имплементације, а који доприносе реализацији стратешких циљева, што указује на потребу реалнијег планирања на нивоу одјељења и одсјека, а у складу са њиховим годишњим плановима рада, као и на бољу координацију између организационих јединица општинске управе и Начелника општине. Такође, примјећује се да имплементација већине пројеката траје више година, те се на крају посматраног периода не може констатовати да су пројекти завршени, што је утицало на низак степен учешћа завршених пројеката (27%). Уколико се посматра омјер планираних средстава из планова имплементације, од укупно планираних 19.703.798,18 КМ у периоду од 2017-2020.године, реализовано је 78%, односно 15.335.523,80 КМ (78%), међутим буџетска средства су остварена у износу за 24% већем у односу на планирано, док је истовремено реализовано 66% планираних средстава из екстерних извора, што указује на то да је потребно је радити на јачању систематског и интердисциплинарног приступа при обезбјеђивању донаторских средстава.

На основу анализе ефикасности досадашње имплементације Стратегије, може се закључити да је у процесу ревизије Стратегије за наредни период потребно промијенити приступ планирању

финансијских средстава за реализацију пројеката и реалније планирати приоритетне мере /пројекте. Приликом израде Плана имплементације анализирати буџетске могућности и трендове у приливу средстава из различитих екстерних извора, те реално процијенити обим пројеката за планове имплементације. Такође, неопходно је наставити са праксом уврштавања стратешких пројеката у буџетске захтјеве организационих јединица одговорних за праћење појединих пројеката. Све остале планске документе, а нарочито План капиталних инвестиција, ускладити са Стратегијом. Стратегија је документ који треба бити видљив у свим осталим планским документима, нарочито Плану капиталних инвестиција, просторним документима и Буџету. Закон о стратешком планирању и управљању развојем у Републици Српској прописује да Средњорочни планови рада (1+3) представљају основ за израду Документа оквирног буџета, Програма јавних инвестиција и годишњег плана рада начелника општине и општинске управе.

Ефективност

Ефективност се односи на процјену утицаја стратешких интервенција (имплементираних програма и пројеката) на постигнућа дефинисаних секторских циљева. У периоду 2017-2021. Општина Нови Град је у секторским плановима у Стратегији планирала укупно 103 пројекта. Од тог броја, 28 пројекта (27%) су имплементирани у потпуности, док је удио дјелимично реализованих или започетих пројеката 39% (40 пројеката). Већи број пројеката је у току, али пројекти имају континуирани карактер током цијелог периода имплементације стратегије развоја (широко постављени) и тешко је мјерити завршетак пројеката. Пролонгирано је 32 пројекта (31%), а 3 пројекта су отказана (3%). Степен имплементације пројеката одражава се и на степен имплементације секторских циљева: од укупно 11 секторских циљева, 2 циља су остварена, 8 је дјелимично остварено, а 1 није остварен. У правцу остварења стратешких циљева је постигнут мали напредак, који је узрокован и ниским степеном остварења очекиваних исхода на нивоу секторских циљева. Стратешки циљеви су довољно широко постављени тако да су још увијек релевантни за потребе заједнице. Препоруке за процес ревизије су да сви стратешки циљеви развоја буду задржани и за наредни период Стратегије, те да се размотре сви нереализовани пројекти како би се утврдили они које ће бити могуће пренијети у наредни период имплементације стратегије. Посебно је важно адекватно дефинисати везе, прво између стратешких и секторских циљева па онда између секторских и програмско- пројектних циљева и исхода а како би се осигурало да се провођењем пројеката и мјера постигне жељено остварење секторског циља. Потребно је сагледати и ускладити секторске планове са стратешким плановима на вишим нивоима власти, а за секторски план заштите животне средине уважити и препоруке израђеног SECAP-а на општинском нивоу, док је секторски план друштвеног развоја потребно ускладити са Омладинском политиком општине Нови Град 2019-2023 и Програм развоја спорта општине Нови Град 2019-2023. Приоритетне стратешке интервенције односно пројекте за наредни период је неопходно идентификовати уз учешће Партнерске групе. Од укупно 30 планираних исхода, 11 је остварено, 2 су дјелимично остварена, 8 није остварено, док се за 9 исхода није успоставио систем мјерења. За наредни период је потребно предвидјети мјерљиве индикаторе.

Секторски циљеви

Секторски циљ 1.1 – Редифинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године. Такође, реално процијенити квантитативни показатељ очекиваног броја нових радних мјеста, те размотрити повећане потребе предузећа и предузетника узроковане посљедицама пандемије корона вируса.

Секторски циљ 1.2 – Редифинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године. У наредном периоду је потребно приспитати разлоге за пад броја туриста. Такође, обзиром да је 71% планираних пројеката пролонгирано, у наредном периоду је потребно дефинисати оствариве исходе и проводиве пројекте, те активније радити на унапређењу туристичке инфраструктуре и супраструктуре, како би се створили основни предуслови за остварење постављених циљева у сектору туризма. Такође, размотрити повећане потребе свих субјеката овој области узроковане посљедицама пандемије корона вируса.

Секторски циљ 1.3- Редесинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године, те увести нове индикаторе који ће обухватити реализоване подстицаје, укупне приносе у т по ха и број и приходе комерцијалних пољопривредних газдинстава, како би се могао пратити и напредак у комерцијализацији и модернизацији пољопривредне производње.

Секторски циљ 2.1 – Редесинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године. Размотрити дефинисање нових индикатора или успоставити механизме за праћење задовољства грађана и задовољства корисника комуналних и административних услуга, те сходно томе редесинисати очекиване промјене.

Секторски циљ 2.2 – Редесинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године. Размотрити дефинисање нових индикатора или успоставити механизме механизма за праћење задовољства родитеља и младих садржајима за дјецу и младе или дефинисати нове мјерљиве индикаторе и исходе. Размотрити могућност успостављања механизма за праћење индикатор „вријеме чекања младих на посао“ или дефинисати нове мјерљиве индикаторе и исходе.

Секторски циљ 2.3- Редесинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године. Размотрити дефинисање нових индикатора или успоставити механизме за праћење задовољства услугама подршке старијим лицима, инфраструктуром и садржајима за лица са инвалидитетом, те мјерама подршке социјално угроженом становништву, па сходно томе редесинисати очекиване промјене.

Секторски циљ 3.1 – Редесинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године. Размотрити повећане потребе узроковане посљедицама пандемије корона вируса, змљотреса, суша и поплава поплава и извршити евентуалне корекције у планираним очекиваним исходима и интервенцијама у оквиру овог циља. Очекиване исходе ускладити са SECAP-ом.

Секторски циљ 3.2. - Редесинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године.

Секторски циљ 3.3. – С обзиром да је остварен, овај циљ је потребно редесинисати тако да његов временски обухват буде до 2026.године уз дефинисање нових мјерљивих индикатора и очекиваних исхода у области енергетске ефикасности. Очекиване исходе ускладити са SECAP-ом.

Секторски циљ 3.4.- Редесинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године, уз дефинисање нових мјерљивих индикатора и очекиваних исхода у вези са планом развоја Парка природе „Уна“.

Секторски циљ 3.5.- Редесинисати секторски циљ тако да његов временски обухват буде до 2026.године, уз дефинисање нових мјерљивих индикатора и очекиваних исхода у вези са планом развоја Парка природе „Уна“.

Генерална препорука за ревизију Стратегије је да се унаприједи планирање и у секторске планове укључе пројекти који ће заиста доприносити секторским циљевима и њиховим очекиваним исходима. Приликом разматрања постојећих и увођења нових секторских циљева и исхода, као и разматрања постојећих или увођења нових пројеката и мјера, неопходно је обезбједити њихову логичку повезаност (кохерентност) и осигурати да више пројеката синергијски утиче на остварење секторског исхода. При томе, неопходно је све исходе и индикаторе дефинисати у складу са SMART принципом¹⁶ и на тај начин омогућити њихову мјерљивост. Такође, неопходно је више учинити по питању јачању транспарентног информисања о стању животне средине (подаци о квалитету ваздуха, воде, стопе зрачења и слично).

Утицај

На основу расположивих података о макро индикаторима и другим развојним показатељима, закључује се да је, у досадашњем периоду остварен дијелимичан (средњи) утицај досадашње имплементације Стратегије на локалну и ширу заједницу, те је у наредном периоду потребно уложити значајније напоре за даљи раст и развој. Највећи позитиван помак биљежи се у сектору друштвеног развоја, и то код

¹⁶ SMART је акроним који се користи за постављање добрих чврстих циљева. Specific (Специфично), Measurable (Мјерљиво), Achievable (Оствариво), Relevant (Релевантно), Timely (Временски дефинисано).

унапређења путне и водоводне инфраструктуре и јавних услуга, нарочито у услугама водоснабдијевања, унапређењу капацитета локалне управе и унапређењу подршке за социјално угрожене категорије становништва.

Позитиван утицај је остварен интервенцијама које се односе и на економски развој, који се огледа у континуираном благом расту броја предузећа, расту извоза, расту прихода малих и средњих предузећа и расту просјечне бруто и нето плате. Међутим, све ове позитивне промјене још увијек немају довољан степен прогреса посматрано у односу на прогрес у развоју осталих општина и градова Републике Српске, због чега Општина Нови Град 2020. године из средње-развијених прешла у неразвијене општине.

У сектору заштите животне средине, напредак је постигнут у области енергетске ефикасности јавних објеката и изградњи капацитета за заштиту и спасавање од природних катастрофа и других несрећа.

Најмањи утицај забиљежен је у области одрживог управљања чврстим отпадом (низак степен руралног становништва обухваћен системом организованог прикупљања отпадом, дивље депоније и сл.) , заштите водотокова (ни један пројекат изградње канализационе мреже није реализован) туризма (ни један пројекат изградње туристичке инфраструктуре није реализован, смањен број ноћења и долазака, нису реализовани планирани подстицаји у туризму), пољопривреде (драстичан пад броја регистрованих пољопривредних газдинстава, низак степен комерцијализације), креирања повољног амбијента за останак младих (драстичан пад броја активне радне снаге, константно смањење броја ученика основних и средњих школа) и изградњи друштвене инфраструктуре (култура, спорт, школство).

Са аспекта циљних група, највећи утицај је остварен на потенцијалне инвеститоре и предузетнике (BFC SEE сертификат, програми подршке запошљавању и развоју локалних МСП и предузетника, подршка маргинализованим групама жена у развоју бизниса, подршка старт ап предузећима, инвестициона и постинвестициона подршка, реализоване инвестиције и нова радна мјеста) и маргинализоване групе (повратници- Регионални стамбени пројекат DPS 2, старије становништво- Дом у Деветацима, стамбено збрињавање жртава поплава и клизишта у БиХ). Најмањи утицај Стратегије остварен на младе (није успостављен омладински центар, није успостављен повољан амбијент за запошљавање и стамбено збрињавање младих брачних парова).

У методолошком смислу, могуће је унаприједити индикаторе за мјерење остварења стратешких циљева. За ниво утицаја, тј. ниво стратешких циљева, у Стратегији су били дефинисани индикатори, међутим за потребе ове евалуације кориштени су углавном стандардни макро индикатори, док су за поједине области недостајали релевантни и мјерљиви показатељи за процјену утицаја. У току рада на Стратегији за наредни период потребно је дефинисати индикаторе – очекиване исходе стратешких циљева и увести системе за редовно прикупљање података. У том смислу, руководство Општине треба размотрити увођење мјера за досљедну примјену ППВИ процедуре и интензивирање комуникације са ширим кругом социо-економских актера за праћење утицаја развојних пројеката.

Одрживост

Одрживост стратешког приступа и пројектних интервенција у протеклом стратешком периоду није била угрожена. У циљу постизања веће одрживости стратешких интервенција и Стратегије генерално, препорука је да се

- у даљем раду унапређују институционални капацитети структуре за управљање развојем (посебно Одсјека за управљање развојем) али и свих других организационих структура општинске управе, кроз досљедно провођење ППВИ процедура.
- Кроз систематски приступ потребно је активније укључити релевантне социоекономске актере у имплементацију стратешких интервенција.
- Потребно је студиозно приступити планирању пројеката, посебно планирању вањских извора финансирања и осигурати потребна финансијска средства за функционисање нових система. У том контексту, током планирања и након реализације пројеката, у потребно је примјенити

практику анализе трошкова наспрам користи (Cost-Benefit анализа) и налазе искористити за ефикасније управљање развојем.

- Осмислити пројекте за подстицајно привредно окружење и друштвени амбијент, који успорава исељавање становништва,
- Успоставити системе за реално финансијско планирање, у складу са буџетским могућностима и трендовима у намицању средстава из екстерних извора.

Институционални и организациони капацитети

Одлуком о оснивању Општинске управе Општине Нови Град, 2018.године је основан Одсјек за управљање развојем као самостална унутрашња организациона јединица, која за свој рад одговара Начелнику. У моменту евалуације, у Одсјеку нису била попуњена сва радна мјеста (6 извршилаца од планираних 7). Након успостављања самосталног Одсјека за управљање развојем, усвојене су и ППВИ процедуре, те је уведена пракса редовне израде трогодишњих и једногодишњих Планова имплементације, годишњих планова рада организационих јединица Општинске управе, као и годишњих извјештаја о имплементацији Стратегије развоја и Извјештаја о раду. Међутим, План имплементације не представља основу за израду Буџета и осталих планских докумената, на шта указује висок број пролонгираних пројеката и реализованих пројеката изван Стратегије. Годишњи извјештај о реализацији Стратегије се редовно израђује, али нису рађени полугодишњи извјештаји. Постоји централизована база података „APIS“ која је ажурирана са подацима од значаја за управљање развојем, те се користи за оперативно планирање развоја као и приликом израде годишњих извјештаја о имплементацији. ППВИ процедура (Правилник о планирању, праћењу и вредновању и извјештавању), је усвојена али се још увијек досљедно не примјењује у свакодневној пракси. С циљем успостављања системског приступа управљању развојем неопходно је размотрити сљедеће препоруке:

- Извршити попуњавање упражњене позиције унутар Одсјека за управљање развојем, „Самосталног стручног сарадника за стратешко планирање, интеграције и сарадњу“, као кључно оперативно тијело на изради и имплементацији Стратегије развоја;
- Успоставити систем информисања Одсјека за управљање развојем о свим пројектима који се реализују на нивоу Општинске управе, ради стварања свеобухватне базе пројеката (стратешких и ванстратешких) који се реализују на подручју општине;
- Досљедно примјењивати Правилник о планирању, праћењу и вредновању и извјештавању (ППВИ процедура), којим су дефинисани послови, улоге, одговорности и рокови свих релевантних актера, а првенствено запослених у Општинској управи, на реализацији сваке фазе у процесу имплементације Стратегије развоја;
- Успоставити систем разраде пројеката на нивоу свих организационих јединица Општинске управе, те припремати пројекте и потребну техничку документацију изван објављених позива, а како би се имали већ припремљени пројекти за донаторе;
- Унаприједити комуникацију и улогу Партнерске групе у свим процесима управљања развојем,
- Размотрити могућност да сви носиоци имплементације, укључујући ресорна одјељења и екстерне институције/установе/ предузећа, имају обавезу уноса података о реализацији пројеката у базу APIS, те да се Одсјеку за управљање развојем достављају правовремене информације о свим (не само стратешким) започетим и планираним пројектима на нивоу Општинске управе;
- Одржавати и унапређивати координацију послова на имплементацији Стратегије између организационих јединица у Општинској управи и носиоца имплементације. У континуитету треба радити на повећању разумијевања свих запослених о пројектном приступу и о потреби праћења и извјештавања о активностима из Стратегије;
- Јачати међусобни дијалог и канале комуникације са екстерним актерима с циљем активнијег укључења у процесе планирања и имплементације у сврху постизања бољих и одрживих резултата; допринос невладиних организација и привредног сектора може бити значајнији, уз учестале размјене информација и развијање партнерских односа;

- Јачати капацитете представника локалне управе и екстерних актера за промоцију, лобирање, заговарање и писање пројеката у складу са захтјевима донатора и ЕУ фондова у сврху привлачења екстерних извора који представљају висок удио у имплементацији Стратегије развоја;
- Јачати систем управљања квалитетом путем осталих механизма (нпр. анкетирањем грађана или провођењем тематских састанака са Партнерском групом, НВО, пословним сектором, везано за информисање о Стратегији развоја, планираним и provedеним интервенцијама које имају директне ефекте на потребе социо-економских актера).

8. ПРИЛОЗИ

Прилог 1: Листа учесника у процесу евалуације Стратегије Општине Нови Град

Листа учесника са радног састанка Општинског развојног тима од 03.06.2021. године (Израда Извјештаја о средњорочној евалуацији стратегије развоја општине Нови Град за период евалуације од 2017.-2021. године)

Редни број	Име и презиме	Позиција
1.	Мирослав Дрљача	Начелник општине
2.	Бојан Лукач	Замјеник начелника општине
3.	Весна Ђукановић	Шеф Одсјека за управљање развојем
4.	Мирослава Пашић	Начелник Одјељења за привреду и пољопривреду
5.	Јована Војновић	Начелник Одјељења за друштвене дјелатности
6.	Данка Граонић	Начелник Одјељења за просторно уређење и стамбено-комуналне послове
7.	Далибор Личина	Начелник Одјељења за буџет и финансије
8.	Вања Вујановић-Бојић	Самостални стручни сарадник за односе с јавношћу у Кабинету начелника
9.	Марио Црнковић,	Представник НВО сектора
10.	Дамир Шевић	Одборник
11.	Андреа Крпић Вујановић	Замјеник директора предузећа „New Sanatron“
12.	Дарко Вујановић	Директор ПЗ „Агронова“
13.	Мира Лазић	Директор предузећа „Сана Елвис“
14.	Игор Цветојевић	Директор предузећа „Електроспин“.

Прилог 2: Листа прегледаних докумената и кориштених алата током евалуације Стратегије

1. Стратегија развоја општине Нови Град за период од 2017.-2026. година
 - План имплементације 1+2 за период 2017.-2019.
 - План имплементације 1+2 за период 2018.-2020.
 - План имплементације 1+2 за период 2019.-2021.
 - План имплементације 1+2 за период 2020.-2022.
 - План имплементације стратегије интегрисаног развоја за 2019.годину
 - План имплементације стратегије интегрисаног развоја за 2020.годину
 - План имплементације стратегије интегрисаног развоја за 2021.годину
2. Извјештај о реализацији стратегије интегрисаног развоја општине Нови Град за 2017.годину,
3. Извјештај о реализацији стратегије интегрисаног развоја општине Нови Град за 2018.годину,
4. Извјештај о реализацији стратегије интегрисаног развоја општине Нови Град за 2019.годину,
5. Извјештај о реализацији стратегије интегрисаног развоја општине Нови Град за 2020.годину,
6. Извјештаји о извршењу Буџета општине Нови Град за 2017, 2018 . 2019. и прелиминарни извјештај за 2020.годину

7. Препоруке за успостављање јединице за управљање локалним развојем у општини Нови Град, УНДП, 2016.г.,
8. Одлука о оснивању Општинске управе Општине Нови Град (Сл.гласник општине Нови Град 9/18),
9. Правилник о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста у Општинској управи Општине Нови Град (Сл.гласник општине Нови Град 9/18),
10. Планови рада и Извјештаји о раду Одсјека за управљање развојем,
11. Планови и Извјештаји о едукацијама запослених службеника у Одсјеку за управљање развојем.
12. Правилник о планирању, праћењу и вредновању годишњег рада Општинске управе и извјештавању (Службени Гласник Општине Нови Град 11/18)
13. Билтен „Градови и општине“ Републичког завода за статистику Републике Српске за 2017, 2018. и 2019.годину
14. Анализа анкете „Ставови привредног сектора о условима пословања, задовољству услугама локалне самоуправе, доступности и квалитету комуналних услуга и потреба за радном снагом“ за 2018.,2019. и 2020.годину,
15. Анализа анкете за пословне субјекте "Анализа посљедица епидемије вируса Covid-19 на подручју општине Нови Град"
16. Извјештаји о испитивању задовољства грађана/грађанки услугом Општинске управе Град за ИСО стандард у 2017., 2018., 2019. И 2020.г. години,
17. Извјештаји о реализацији Плана капиталних инвестиција за 2017.г., 2018.г., и 2019.г.
18. Макроекономски показатељи Републике Српске, Министарство финансија, Бања Лука, октобар 2020. године,
19. Западни Балкан, редовни економски извјештај бр.17 -Економски и социјални утицај COVID-19, Свјетска банка, 2020.г.
20. Годишњи извјештаји Централне банке БиХ,
21. Економски трендови БиХ, Дирекција за економско планирање БиХ,
22. Глобални индекс конкурентности 2019, Свјетски економски форум ,
23. DOING BUSINESS 2020 – Comparing Business Regulation in 190 Economies, World Bank
24. The World Investment Report 2020, United Nations,
25. Програм економских реформи РС 2020-2022
26. Конкурентност БиХ економије Дирекција за економско планирање БиХ,
27. Процјена социоекономског утицаја кризе узроковане пандемијом COVID-19 у БиХ, УН у БиХ,
28. WFD and IRI (2020): Cost of Youth Emigration from BiH. Western Balkans Democracy Initiative.

Листа кориштених алата:

- SMI табела
- Програмско-пројектна табела-APIS,

Прилог 3 : Макроекономски индикатори -Нови Град

ИНДИКАТОРИ РАЗВОЈА	Индикатор	2016	2017	2018	2019	2020
ИНДЕКС РАЗВИЈЕНОСТИ ОПШТИНЕ	Степен	Средње развијена	Средње развијена	Средње развијена	Неразвијена	Неразвијена
Површина	470 км ²	470 км ²	470 км ²	470 км ²	470 км ²	470 км ²
Становништво (Попис 2013: 25 240 стан.)	Број	24 336 (процјена РЗЗСРС)	24 023 (процјена РЗЗСРС)	23 716 (процјена РЗЗСРС)	23 419 (процјена РЗЗСРС)	23 419 (процјена РЗЗСРС)
Природни прираштај	Промил (‰)	-6,54	-9,15	-7,69	-8,24	-8,24
Број рођених	Број	168	148	160	152	151
Број умрлих	Број	352	378	353	360	450
Миграциони салдо	Број	-126	-104	-84	-108	-108
Број досељених	Број	101	113	123	110	110
Број одсељених	Број	227	217	207	218	218
Просјечна старост становништва	Број година	43,92	44,23	44,54	44,86	44,86
Удио становништва са преко 65 година старости у укупном броју становника	Проценат (%)	19,18	19,61	20,13	20,82	20,82
Запослених становника	Број	3.952	4.007	3.999	4.009	4037
Незапослених становника (активна понуда радне снаге)	Број	2680	2333	735	808	902
Радна снага (запослени+незапослени)	Број	6632	6340	4734	4817	4939
Стопа незапослености (незапослени/радна снага x 100)	Проценат (%)	40	36,80	15,53	16,77	18,26
Стопа запослености (запослени/радна снага x 100)	Проценат (%)	59,58	63,20	84,47	83,22	81,74
Број пословних субјеката	Износ	467	595	571	567	570
Број пословних субјеката /1000 становника	Омјер	19	25	25	24	24,7
Број привредних друштава	Износ	147	151	151	144	147
Број привредних друштава /1000 становника	Омјер	6	6	6	6	6,4
Број предузетника	Износ	443	444	420	423	423
Број предузетника /1000 становника	Омјер	18	18	18	18	18
Просјечна нето плата у КМ	Износ	718	719	742	801	854
Просјечна бруто плата у КМ	Износ	1.146	1.144	1.164	1.227	1.315
Укупан приход МСП-а	Износ (КМ)	192.406.046	195.862.131	221.277.406	245.993.506	244.358.109
Нето добит правних лица	Износ (КМ)	6.927.921	6.325.269	8.803.158	10.706.468	11.784.369
Трошкови бруто зарада правних лица	Износ (КМ)	17.245.176	18.236.154	19.970.704	21.612.128	24.286.817
Додана вриједност (нето добит+бруто зараде)	Износ (КМ)	24.173.097	24.561.423	28.773.862	32.318.596	36.071.186
Број запослених код 5 најуспјешнијих привредника (Према подацима АПИФ-а)	COMP-ASTOR d.o.o.	50	51	74	68	64
	SANA-ELVIS a.d. Svodna	106	109	112	113	113
	VASTIL d.o.o	0	1	57	91	102
	INTERPROMET d.o.o.	105	102	104	103	110
	Zu - apoteke "b pharm"	114	154	195	205	219
	Укупно	375	417	542	580	608
Обим робне размјене	Износ (КМ)	75.763.000	85.569.000	118.325.000	117.078.000	116.553.000
Укупан извоз	Износ (КМ)	17.345.427	23.390.269	36.878.000	38.106.222	34.624.000
Укупан увоз	Износ (КМ)	58.418.000	62.179.000	81.447.000	78.972.000	81.929.000
Покривеност увоза извозом	Износ (%)	29,7	37,6	45,3	48,3	42,3
Доласци туриста	Број	1035	787	717	797	51
Ноћења туриста	Број	2150	2040	1646	1690	113
Укупно наплаћена боравишна такса	Износ (КМ)	3.204	3.039	2.448	2.514	1.308

Број ученика основних школа	Број	1852	1847	1747	1558	1 483
Број ученика средњих школа	Број	875	857	884	745	709
Број љекара	Број	18	18	18	19	19
Износ реализованих средстава за приоритете из стратегије развоја	Износ (КМ)	4.543.109,96 ¹⁷	3.045.495,19	4.921.132,48	3.530.040,69	3.838.855,83
Износ реализованих капиталних инвестиција (укупно)	Износ (КМ)	3.485.846,05	2.523.609,81	4.112.947,97	2.887.178,97	2.845.574,70
Буџетски приходи по становнику	Износ (КМ)	462	374	420	427	460
Пољопривредних газдинстава	Број	618	679	757	246	289
Пољопривредних газдинстава/1000 становника	Број	25	28	32	11	12
Дознаке на име социјалне заштите које се исплаћују из буџета Републике, општина и градова (КМ)	Износ	1.045.878	1.137.008	1.297.105	1.508.056	1.489.924
Број становника који имају приступ контролисаној води за пиће	Број	14.900	15.400	15.800	16.300	16.800
Покривеност домаћинстава са приступом контролисаној води за пиће	Проценат (%)	60	64	67	69	72

Обрадила:

Vesna Đ.

Весна Ђукановић, шеф Одсека за управљање развојем

Начелник општине:

Мирослав Дрљача, дипл.инж.шум.

¹⁷ Средства су реализована у 2015. години, док је у 2016. години је рађена Стратегија развоја општине Нови Град 2017-2026, тако да нису реализовани стратешки пројекти